

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра публічного управління та адміністрування**

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ**

Матеріали XIX науково-практичного семінару

20 червня 2024 року

КИЇВ-2024

Науково-практичний семінар проведено відповідно до Плану роботи кафедри публічного управління та адміністрування НАВС на 2024 рік

Організаційний комітет:

д.ю.н., професор Пастух І.Д. (голова)
к.ю.н., доцент Дорогих В.М. (заступник голови)
к.ю.н. Волох О.К. (координатор семінару)

Адміністративно-правове забезпечення діяльності публічної адміністрації: Матеріали XIX науково-практичного семінару (Київ, 20 червня 2024 року) / ред. колегія : І.Д. Пастух (голова), В.М. Дорогих, О.К. Волох. - Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2024. – 224 с.

У збірнику знайшли відображення результати науково-практичного пошуку викладачів, здобувачів, ад'юнктів, слухачів магістратури та курсантів Національної академії внутрішніх справ стосовно дослідження проблем у сфері діяльності публічної адміністрації. Збірник розраховано на викладачів, аспірантів, магістрів, курсантів та студентів вищих навчальних закладів юридичного профілю.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Відповідальність за точність викладення матеріалу, поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори.

ЗМІСТ

Пастух І.Д. НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО СЛУЖБУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	9
Булик І.Л., Дралюк К.В. ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	13
Доценко О.С., Веклич Є.Г. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИТУАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	16
Волох Д.О., Волох О.К. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В СТРУКТУРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	20
Гайдай С.С. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНИ.....	25
Гіневська В.Б., Бухтіярова І.Г. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОСУДДЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АНАЛІЗ ЗМІН У ПРОЦЕДУРАХ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРАВА ГРОМАДЯН.....	30
Головко О., Доценко О.С. ПРОБЛЕМАТИКА НЕЗАКОННОГО ВИКОРИСТАННЯ НАЙМЕНУВАННЯ ТА ОЗНАК НАЛЕЖНОСТІ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ТА ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ.....	35
Давидчук Д.П. ГАРАНТІЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІ ПІД ЧАС ДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	40

Дзюба К.О., Булик І.Л. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	44
Дубіна О.М. КІБЕРБУЛІНГ ТА КІБЕРГРУМІНГ: АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕАГУВАННЯ.....	47
Єфименко А.Р. ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ.....	51
Жукова І.В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКОВОЇ СКЛАДОВОЇ СФЕРИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У США.....	55
Жулай А.С., Бухтіярова І.Г. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ.....	60
Замерлова В.А., Бухтіярова І.Г. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ ПО РОЗГЛЯДУ ЗВЕРНЕНЬ ГРОМАДЯН.....	64
Канавський Д.О., Волох О.К. ОБОВ'ЯЗКОВІСТЬ ДОТРИМАННЯ НОРМ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА АДМІНІСТРАТИВНИМИ СУДАМИ.....	71
Квакуша А.С. ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ПРИЙНЯТТЯ НОВОГО ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ».....	74

Козловська М.Б., Бухтіярова І.Г. ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	77
---	----

Кузнєцова В. ПОНЯТТЯ «БІЖЕНЕЦЬ» В ВІТЧИЗНЯНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ.....	81
---	----

Кукса Ю.Ю., Бухтіярова І.Г. АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ.....	84
---	----

Куліуш В.М. ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО КІБЕРПРОСТОРУ.....	89
--	----

Линник А.Б., Бухтіярова І.Г. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	93
--	----

Лип'юк А.М., Лукашенко А.А. ВЗАЄМОДІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ.....	98
--	----

Михайлюк А.В., Доценко О.С. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ НАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ.....	102
--	-----

Мотозюк М.О., Висотенко Ю.В. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	105
---	-----

Семенюк А.Л., Волох О.К. ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ ВІЙСЬКОВОГО ОБЛІКУ.....	109
--	-----

Новак М.М. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ ЯК ОБ'ЄКТУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ.....	119
Петрів С.Ю., Бухтіярова І.Г. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ: РЕФОРМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....		123
Романська В.І., Бухтіярова І.Г. ДОЗВІЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ: ОСОБЛИВОСТІ.....	ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ.....	127
Самітовська К.В. ГОЛОВНИЙ СЕРВІСНИЙ ЦЕНТР МВС ЯК СУБ'ЄКТ КОМУНІКАЦІЇ.....		133
Синяк А.С., Бухтіярова І.Г. ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ.....		137
Співак М.В., Співак В.М. КІБЕРЗАХИСТ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....		141
Добровольська Т.М., Волох О.К. ПИТАННЯ ОБОВ'ЯЗКОВОСТІ ВРАХУВАННЯ ВИСНОВКІВ ВЕРХОВНОГО СУДУ.....		145
Стрельченко А.М. ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯМ.....	АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ВИКОРИСТАННЯ БРОНЕЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИМ	148

Харченко Б.А., Бухтіярова І.Г.
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ПРИ НАКЛАДЕННІ
АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЫГНЕНЬ.....151

Хоркавий С.В.
ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ТА
ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....156

Цимбал Є.А., Висотенко Ю.В.
АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ.....161

Шаповалова І.О.
ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ МЕХАНІЗМІВ КОНТРОЛЮ
ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ.....165

Лупало О.А.
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ «ЦИФРОВИЙ КОМПАС» ТА
ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УРЯДУВАННЯ В УМОВАХ
УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ.....167

Мартиненко Д.Б.
ОЗНАКИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ.....172

Король В.В.
ВСТУП НА ДЕРЖАВНУ МИТНУ СЛУЖБУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ
АНАЛІЗ.....179

Беленок І.О., Волох О.К.
ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА
СУДАМИ УКРАЇНИ.....184

Сірий Ю.М.
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ:
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ.....188

Садурська А.С., Волох О.К.
МОТИВУВАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВА
ВИМОГА ДО ЙОГО ЯКОСТІ.....191

Хоменко С.С., Волох О.К.
ЕВОЛЮЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО
ПРАВА В УКРАЇНІ: ВПЛИВ РЕФОРМ ТА МІЖНАРОДНИХ
СТАНДАРТІВ.....196

Харламчук А.Ю., Волох О.К.
ІНСТРУМЕНТИ ЕФЕКТИВНОСТІ В ДЕРЖАВНИХ
УСТАНОВАХ.....200

Шелемеха О.О., Волох О.К.
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС МІНІСТЕРСТВА
ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ.....203

Хороша Я.А., Волох О.К.
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ.....211

Потапенко М.О., Волох О.К.,
ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ В
УКРАЇНІ.....216

Спицина К.С., Доценко О.С.
ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ
ВЛАДИ І УПРАВЛІННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБОРОНИ
УКРАЇНИ.....219

Пастух І.Д.,
завідувач кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС,
доктор юридичних наук, професор

НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО СЛУЖБУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Служба в органах місцевого самоврядування посідає особливе місце серед видів публічної служби, оскільки посадові особи місцевого самоврядування реалізують основні функції, що спрямовані як на забезпечення прав територіальної громади так і делеговані повноваження органів виконавчої влади, що відображається на специфіці її правового регулювання.

29 грудня 2021 року Кабінет Міністрів України схвалив з доопрацюванням проєкт Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» у новій редакції і 05 січня 2022 року вніс його до Верховної Ради України. І, нарешті, 2 травня 2023 року Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» № 3077-IX у новій редакції було прийнято (був оприлюднений 20 липня 2023 року) [1].

Прийняття нового закону зумовлено необхідністю приведення законодавство про службу в органах місцевого самоврядування відповідно до чинного Закону України «Про державну службу» (був ухвалений 10 грудня 2015 року, набрав чинності 01 травня 2016 року) та сучасних реалій, оскільки окремі питання проходження служби в органах місцевого самоврядування та оплати праці посадових осіб місцевого самоврядування й нині регулюються нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України, що були затверджені для реалізації Закону України від 16 грудня 1993 року № 3723-XII «Про державну службу», що втратив чинність ще у 2016 році.

Як відзначають фахівці, вплив держави на службу в органах місцевого самоврядування, виходячи із наведених положень нового Закону за такими критеріями відповідно:

- а) рівнем правового регулювання - зростає;

б) рівнем фінансового забезпеченням - зменшується;
в) рівнем правового та соціального захисту посадових осіб місцевого самоврядування, методичного та інформаційне забезпечення служби в органах місцевого самоврядування, організації підготовки та підвищення рівня професійної компетентності виборних посадових осіб та службовців місцевого самоврядування - не змінюється [2, с. 180].

Таким чином, із набранням чинності цього Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» розпочнеться новий етап розвитку цього інституту публічної служби. Відповідно, цивільні публічні службовці (державні та місцевого самоврядування) повинні мати схожі процедури прийняття, проходження та припинення служби. Зокрема, зупинимось на підставах припинення публічної служби.

Стаття 71 Закону «Про службу в органах місцевого самоврядування» встановила, що така служба припиняється:

- 1) у разі втрати права на службу в органах місцевого самоврядування або його обмеження;
- 2) за ініціативою службовця місцевого самоврядування або за угодою сторін;
- 3) за ініціативою керівника служби;
- 4) у зв'язку із закінченням строку перебування на посаді службовця місцевого самоврядування;
- 5) у зв'язку з обставинами, що склалися незалежно від волі сторін;
- 6) у разі застосування заборони, передбаченої Законом України "Про очищення влади";
- 7) у разі незгоди службовця місцевого самоврядування на проходження служби в органах місцевого самоврядування у зв'язку із зміною її істотних умов;
- 8) у разі виходу службовця місцевого самоврядування на пенсію;
- 9) у разі досягнення службовцем місцевого самоврядування 65-річного віку або завершення відповідного строку перебування на службі в органах місцевого самоврядування після досягнення 65-річного віку (у разі його продовження);

10) у разі переведення особи, за її згодою, на інше підприємство, в установу, організацію або обрання (затвердження) на виборну посаду [6].

Як бачимо, переважна більшість підстав для припинення публічної служби є однаковими із держслужбою, проте у деяких із них прослідковується, на мою думку, необґрунтована відмінність, зокрема це стосується такої підстави як втрата права на службу або його обмеження.

У законі про муніципальну службу ця підстава сформульована, зокрема, як «наявність відносин прямого підпорядкування близьких осіб, конфлікту інтересів у випадках, передбачених законом» (п. 6 ч. 1 ст.73) та «наявність реального чи потенційного конфлікту інтересів, який має постійний характер і не може бути врегульований в інший спосіб» (п. 7 ч. 1 ст.73).

По-перше, стосовно «наявності відносин прямої підпорядкованості близьких осіб» слід зауважити, що вона не завжди є підставою для припинення публічної служби, оскільки Закон України «Про запобігання корупції» зазначено, що такі відносини можуть бути цілком законно у випадках спільної роботи близьких осіб, які прямо підпорядковані один одному у зв'язку з набуттям одним з них статусу виборної особи, крім випадків прийняття близької особи на роботу помічником-консультантом депутата місцевої ради, а також осіб, які працюють у сільських населених пунктах (крім тих, що є районними центрами), а також гірських населених пунктах [9].

Тому, у таких випадках підстава для припинення державної та муніципальної служби має бути визначена як «наявність відносин прямої підпорядкованості близьких осіб, крім випадків передбачених законом».

По-друге, незрозумілою є вказівка як підстава для припинення муніципальної служби «наявність конфлікту інтересів у випадках, передбачених законом» (п. 6) поряд з ідентичною вказівкою «наявність реального чи потенційного конфлікту інтересів, який має постійний характер і не може бути врегульований в інший спосіб» (п. 7). Чим відрізняється «конфлікт інтересів у випадках, передбачених законом» від «реального чи

потенційного конфлікту інтересів»? Точно тим, що поняття конфлікту інтересів в антикорупційному законодавстві немає. Визначені тільки його види. Аналіз змісту реального та потенційного конфлікту інтересів дозволяє зробити висновок, що підставою для звільнення вони можуть бути тільки коли мають постійний характер і не можуть бути врегульований в інший спосіб, ніж звільнення зі служби і це той самий випадок, про який йдеться мова у п.6 ч. 1 ст. 73 Закону «Про службу в органах місцевого самоврядування». Таким чином, положення п.6 некоректно дублюють положення п.7 розглядуваної статті Закону, що може негативно вплинути на практику правозастосування підстав для припинення муніципальної служби. У цьому зв'язку, зазначені підстави потребують законодавчого узгодження.

Отже, новий етап розвитку інституту служби в органах місцевого самоврядування лише розпочинає своє становлення. Прийняття нового Закону, а також якнайшвидша реалізація його положень сприятимуть не тільки удосконаленню процедур муніципальної служби, а й розвитку самої системи місцевого самоврядування.

Окремі положення законодавства про публічну службу потребують корегування. З урахуванням викладеного, пропонується: 1) п. 5 ч. 1 ст. 84 Закону України «Про державну службу» доповнити словосполученням : «крім випадків, передбачених законом»; 2) п.6 ч. 1 ст. 73 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» викласти у наступній редакції: «б) наявність відносин прямого підпорядкування близьких осіб, крім випадків, передбачених законом».

Література:

1. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 02.05.2023 № 3077-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3077-20#Text>

2. Плахотнюк О. О. Вплив держави на інститут служби в органах місцевого самоврядування в Україні [Електронний ресурс] / О. О. Плахотнюк // Вісник післядипломної освіти. Серія: :

Булик І.Л.,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС,

Дралюк К.В.,

здобувач вищої освіти ННІ № 3 НАВС

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

За останні роки наша країна пережила низку значних потрясінь: криза, революція, пандемія, війна. Всі вони стали загрозами для держави загалом і вкотре підтвердили важливість ефективної роботи публічного адміністрування, яке стало новою парадигмою державного управління. Адже завданням публічного управління стало не лише забезпечення функціонування та подальшого розвитку держави, але і пошук найбільш оптимального, з точки зору економії ресурсів, вектору цього розвитку [1]. Система публічного управління в Україні наразі поставлена в надскладні умови – в країні розпал війни, що є прямою загрозою для національної безпеки. Тому, дослідження факторів, які впливають на ефективність роботи публічного управління та виявлення проблем сучасної економіки України в умовах війни сьогодні особливо актуальні.

Стан економіки країни у період військових конфліктів, що передбачає пріоритетність оборонної промисловості й галузей виробництва товарів і послуг, та має на меті зміцнити економіку в цілому, називають військовою економікою. Власне зараз українська економіка перебуває в стані найбільшого економічного стресу за понад 30-річний період її незалежності через повномасштабне військове вторгнення сусідньої ворожої держави

[2]. Нищівний удар по всіх сферах економічної системи нашої держави створив необхідність аналітичної оцінки завданої шкоди в межах військової економіки країни та світових ринків, учасником яких вона є.

Під час війни кожна країна по-різному керує своєю економікою, віддаючи перевагу певним формам витрат над іншими. Україна знаходиться в стані військового конфлікту, коли уряд визначає пріоритетність державних витрат у галузях критичної інфраструктури, оборони та національної безпеки, здійснюючи контроль над розподілом товарів, послуг та ресурсів.

Сучасні реалії виносять на перший план публічного управління проблеми, пов'язані із: по-перше, забезпеченням потреб населення та організації для них максимально безпечних умов проживання; по-друге, документальним оформленням різних суспільно-побутових проблем; по-третє, організацією евакуації, створення гуманітарних коридорів та налагодження логістичних продовольчих потоків на територіях, де відбуваються бойові дії; по-четверте, вирішенням питань щодо релокації бізнесу на безпечні території [4].

Окреслені виклики потребують адаптації системи публічного управління до критичних умов, вироблення дієвих механізмів реалізації основних функцій публічного управління та забезпечення захисту національних інтересів і національної безпеки в цілому. Також реалії сьогодення вимагають постійного професійного навчання публічних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування для вироблення алгоритмів вирішення завдань, прийняття управлінських рішень та обміну досвідом щодо проблем, з якими у мирний час вони ніколи не стикалися.

Для забезпечення ефективного управління системи публічного управління в умовах воєнного стану необхідним є постійне удосконалення механізмів управління, використання нових засобів, інструментів, які дозволять його постійно адаптувати до вимог сучасності та тих ризиків і загроз, які несе війна [4]. Постійне удосконалення, перегляд усталених догм та принципів є вкрай важливим з огляду на те, що війна створює складні умови та потребує ефективного, дієвого та злагодженого

управління та чіткої координації дій між всіма складовими публічного управління з метою забезпечення безпеки та функціонування суспільства. Одним із пріоритетних напрямів вбачаємо використання інструментарію щодо стратегій розвитку.

Під час війни, держава, як елемент економічної системи, стає головною дійовою особою в площині економічних, політичних та оборонних завдань. Це час активних бойових дії у шести регіонах, скорочення бізнес активності на третину, дефіциту палива, гуманітарної та продовольчої кризи, дефіциту держбюджету, тощо. Такі економічні результати потребують переходу до практично ручного управління економікою. Заходи дерегуляції фіскальної та монетарної політики суттєво зменшать адміністративне та податкове навантаження на бізнес і дозволять акумулювати оборотні кошти. Вже сьогодні, за активної участі міжнародної спільноти, слід думати про шляхи відновлення функціонує в умовах військової економіки. Проекти реконструкцій за прикладом плану Маршалла післявоєнного відновлення економіки держави вже опрацьовуються на предмет їх можливої реалізації і конкретизація заходів та напрямів впливу у сферах економіки держави залежатиме від результатів війни. На часі, підтримка виробництва, переорієнтація економіки на потреби армії, забезпечення оборони, відновлення і функціонування інфраструктури, забезпечення продуктової безпеки тощо.

Література:

1. Молошна О. Особливості формування державно-службових відносин в умовах становлення системи публічного адміністрування в Україні. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-02\(2\)/Moloshna,%20Bashtannyk.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-02(2)/Moloshna,%20Bashtannyk.pdf)
2. Данилишин Б. Як держава може підтримати бізнес в умовах війни? Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/20/684363/>
3. Публічне управління та адміністрування : навчальний посібник / А.О. Дегтяр, О.А. Дегтяр, Х.І. Калашнікова, М.К. Гнатенко. – Харків : НАУ «ХАІ», 2021. 128 с.

4. Що відбувається з економікою України під час війни.
Бізнес Цензор. URL: <https://biz.censor.net/r3334083>

Доценко О.С.,
доктор юридичних наук, професор, професор
кафедри публічного управління та адміністрування НАВС,
Веклич Є.Г.,
аспірант кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИТУАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Національна поліція України (НПУ) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1]. НПУ відповідно до покладених на неї завдань: а) здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події; б) вживає заходів з виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення; в) уживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення; г) вживає заходів із забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях тощо [2].

Застосування інформаційних технологій при прийнятті управлінських рішень дозволяє не тільки проводити поглиблені, диференційовані, багатоваріантні розрахунки окремих економічних, соціальних, фінансових та інших показників, але й удосконалювати методичний апарат планування. Застосування

сучасного програмного забезпечення дозволяє впровадити: розроблення імітаційних моделей типу «підбір параметра» (оцінка необхідного значення планового показника для досягнення встановленого значення цільового показника); «розроблення сценаріїв» (оцінка різних варіантів розвитку кризової ситуації); створення та рішення силами самої робочої групи реальних оптимізаційних задач (визначення найкращих управлінських рішень при вибраному значенні цільової функції та системи обмежень зміни окремих параметрів); використання для обґрунтування аналізу ризиків результатів дослідження динамічних рядів, ковзних середніх, кореляційно-регресійного, кластерного аналізу, аналізу чутливості, методу Монте-Карло та ін. Інформаційно-технологічна підтримка прийняття управлінського рішення дозволяє: робочій групі та її керівнику всебічно проаналізувати об'єктивні складові проблеми; оцінити ситуацію з урахуванням обмежень, що накладає зовнішнє середовище (фінанси, час, нормативно-законодавча база, підтримка/протидія населення, органів влади тощо); виявити та проранжувати переваги робочої групи; сформулювати сукупність альтернативних рішень, оцінити їх, використовуючи накладені обмеження та переваги; проаналізувати наслідки (стан подолання кризової ситуації та її запобігання в подальшому) в залежності від вибору альтернативного управлінського рішення; обрати краще альтернативне рішення з погляду робочої групи.

Ситуаційний центр Національної поліції України – це організаційна форма взаємодії підрозділів центрального органу управління поліції, утворена для збирання, аналізу та узагальнення інформації про найбільш резонансні кримінальні, адміністративні правопорушення, терористичні акти та інші події, забезпечення координації та управління силами і засобами поліції в разі ускладнення оперативної обстановки або виникнення надзвичайних ситуацій [3].

Ситуаційні центри є невід'ємною складовою інформаційної інфраструктури електронного урядування, спрямованої, насамперед, на підвищення ефективності діяльності органів влади за рахунок оперативного формування більш обґрунтованих

управлінських рішень. Вони містять інформаційний простір для ефективного моніторингу, прогнозування, прийняття рішень та контролю їх виконання, що дозволяє реалізувати новий формат управління в умовах жорсткого дефіциту часу та ресурсів, оцінювати можливі стратегічні, політичні, економічні, соціальні, екологічні ризики, які можуть виникати при різних сценаріях управлінських ситуацій. Для мінімізації ризиків використовують довгострокове прогнозування розвитку управлінських (кризових) ситуацій, розробка та моделювання різноманітних сценаріїв їх розвитку.

На сьогодні принциповими при прийнятті управлінського рішення є параметри: швидкість реагування на динаміку характеристик та показників стану об'єкта управління; високий ступінь відповідальності за результат управлінського впливу; інформаційна та взаємодія органів влади різного рівня; ефективні комунікації між державними службовцями та посадовими особами органів місцевого самоврядування щодо стану об'єкта управління за допомогою сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій. Ситуаційні центри поліції повинні стати однією із найважливіших технологічних основ сучасного стратегічного управління і можуть бути представлені як організаційно-технічні комплекси, основою яких є інформаційне і програмне забезпечення підтримки управлінських рішень на основі комплексного моніторингу оперативної обстановки та впливу на забезпечення публічної безпеки. Завдання, котрі вирішуються на основі технологій, дозволяють експертам та аналітикам істотно впливати на ухвалення найбільш важливих управлінських рішень стратегічного рівня шляхом доведення до керівництва поліції оперативної та об'єктивної інформації, прогнозування розвитку оперативної ситуації. Враховуючи ефективність роботи та оперативність прийняття управлінських рішень, Ситуаційний центр як одна із складових частин комплексної системи забезпечення публічної безпеки може бути інтегрована в автоматизовану інформаційно-аналітичну систему «Безпечне місто».

Ситуаційні центри є подальшим розвитком системи

оперативного інформування МВС України про кримінальні правопорушення та інші надзвичайні події, що сталися в Україні. Відомо, що мета функціонування цієї системи – це своєчасне, достовірне, повне та якісне інформування керівництва МВС України, інших зацікавлених міністерств та державних органів про реальний стан й динаміку оперативної обстановки в цілому в Україні та окремих її регіонах для прийняття впливових управлінських рішень на її покращання, а також постійне стеження за розслідуванням кримінальних правопорушень і реагуванням на інші надзвичайні події [4]. Тому при подальшому розвитку ситуаційних центрів в органах Національної поліції України необхідно враховувати позитивний досвід теорії та практики функціонування зазначеної системи оперативного інформування МВС України

Таким чином, варто наголосити, що одним із невід’ємних елементів системи загальносоціальних трансформаційних процесів та одним із ключових євроінтеграційних процесів України є науково-правове забезпечення надання поліцейських послуг, а також подальше проведення реформування правоохоронних органів, що своїм спрямуванням буде мати створення сучасної й ефективної системи державного управління, а також продовження реформування системи Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України з метою поетапного перетворення останнього в орган виконавчої влади європейського типу.

Література:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
2. Положення про Національну поліцію : постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF>
3. Положення про Ситуаційний центр Національної поліції : наказ Національної поліції України від 30.06.2016 р. № 545 (у редакції наказу НПУ від 25.05.2018 № 535)
4. Кудінов В. А. Проблеми впровадження ситуаційних центрів в органах Національної поліції України. *Сучасні проблеми*

правового, економічного та соціального розвитку держави: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 листоп. 2018 р.). Харків, 2018. С. 143–145.

Волох Д.О.,

аспірант кафедри поліцейського права НАВС,

Волох О.К.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування НАВС

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В СТРУКТУРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У Стратегії інформаційної безпеки, затвердженій указом Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021, термін «інформаційна безпека України» визначається як складова частина національної безпеки України, стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу, інших життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, за якого належним чином забезпечуються конституційні права і свободи людини на збирання, зберігання, використання та поширення інформації, доступ до достовірної та об'єктивної інформації, існує ефективна система захисту і протидії нанесенню шкоди через поширення негативних інформаційних впливів, у тому числі скоординоване поширення недостовірної інформації, деструктивної пропаганди, інших інформаційних операцій, несанкціоноване розповсюдження, використання й порушення цілісності інформації з обмеженим доступом» [1].

Слід більш детально проаналізувати вищезазначене визначення, сформульоване в нині діючій Стратегії інформаційної безпеки.

Вважаємо, що неправильно, по-перше, звужувати термін «інформаційна безпека» до однієї з її складових, визначаючи лише

те, як слід розуміти словосполучення «інформаційна безпека України» (тобто – держави).

Тим більше, що виходячи із визначення терміну «забезпечення державної безпеки» у Стратегії забезпечення державної безпеки, затвердженій Указом Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022, термін «державна безпека» слід розуміти як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності та демократичного конституційного ладу й інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз Україні [2].

Тобто у двох указах Президента України наявне дуже схоже визначення різних термінів («інформаційна безпека» і «державна безпека»), що є юридично некоректним.

Зрозуміло, що інформаційна безпека є складовою державної безпеки. Але не можна забувати про те, що згідно загальноприйнятої точки зору є три складові інформаційної безпеки (так само це стосується і *національної* безпеки, і *державної* безпеки): а) людина і громадянин, б) суспільство, і вже – в останню чергу – в) держава.

Саме такий підхід відповідає нормам Конституції України, зокрема її статті 3, згідно якої людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [3].

Отже, в тому числі й *інформаційна безпека людини* визнається на рівні Основного Закону України найвищою соціальною цінністю.

По-друге, аналізуючи чинне визначення терміну «інформаційна безпека», необхідно констатувати ще одну неточність: адже важко віднести захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу до числа життєво важливих інтересів *людини*. Скоріше, це є життєво важливими інтересами держави.

Також, як стверджується далі у Стратегії інформаційної безпеки, за умови функціонування механізму забезпечення інформаційної безпеки «належним чином забезпечуються конституційні права і свободи людини на збирання, зберігання,

використання та поширення інформації, доступ до достовірної та об'єктивної інформації» [1].

Безумовно, дотримання державою права, передбаченого частиною другою статті 34 Конституції України, є важливим, але існують і більш важливі – з огляду на напрям даної Стратегії – права людини.

Якщо ми обговорюємо питання, що стосуються інформаційної безпеки людини, то більшою мірою слід наголошувати на забезпеченні прав людини на недоторканність її особистого і сімейного життя та на захист персональних даних.

При цьому, дотримання з боку державних інституцій вказаних конституційних прав і свобод людини є не якоюсь сверхзадачею, а кореспондуючим обов'язком держави (якщо це – не поліцейська, а демократична, правова держава, як це закріплено у статті 1 Конституції України).

Таким чином, на наше переконання, визначення інформаційної безпеки у цій Стратегії слід доповнити фразою про необхідність належного забезпечення конституційних прав людини на недоторканність її особистого і сімейного життя та на захист персональних даних.

На нашу думку, якщо ми говоримо про феномен «інформаційної безпеки», необхідно відзначити фактичну недосяжність бажаного стану захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави.

Забезпечення належного стану інформаційної безпеки, на нашу думку, потрібно розпочати з того, що на нормативно-правовому рівні будуть чітко сформульовані життєво важливі інтереси людини, суспільства, держави – окремо і по пунктах.

Цього у чинній Стратегії інформаційної безпеки немає взагалі. Слово «інтереси» використано по тексту в 11 випадках, але перелік інтересів відсутній.

Це є серйозним недоліком, оскільки тільки виходячи із переліку більш менш чітко сформульованих інтересів (у тому числі життєво важливих) людини і громадянина, суспільства і держави в інформаційній сфері можуть бути сформульовані загрози інформаційній безпеці (відповідно, людини і громадянина,

суспільства і держави). А вже – як висновок з цього – завдання державної політики у вказаній сфері.

Стратегія інформаційної безпеки, як констатується у її розділі «Загальні положення», визначає актуальні виклики та загрози національній безпеці України в інформаційній сфері, стратегічні цілі та завдання, спрямовані на протидію таким загрозам [1].

Перелік актуальних викликів та загроз є, на нашу думку, занадто обмеженим, однобічним і не відображає всього спектру проблем у сфері забезпечення інформаційної безпеки [1].

У тексті Стратегії присутній термін «інформаційна загроза», сутність якого сформульовано як потенційно або реально негативні явища, тенденції і чинники інформаційного впливу на людину, суспільство і державу, що застосовуються в інформаційній сфері з метою унеможливлення чи ускладнення реалізації *національних* інтересів та збереження національних цінностей України і можуть прямо чи опосередковано завдати шкоди інтересам держави, її національній безпеці та обороні [1].

Одночасне посилення на можливість завдання шкоди і *національним* інтересам, і інтересам *держави*, її *національній безпеці та обороні* є, на наше переконання, зайвим.

Крім того, у тексті Стратегії зустрічаються терміни «гібридні загрози», «загрози в інформаційному просторі», «широкий спектр загроз, зокрема в інформаційній сфері», «потенційні та реальні загрози інформаційній безпеці України», які жодним чином не розтлумачуються, що створює простір для вільного трактування і наділення відповідних суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки надмірною кількістю дискреційних повноважень.

Національні інтереси, у свою чергу, визначені у Стратегії національної безпеки, затвердженій указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. Так, згідно пункту 1 Стратегії людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека – найвища соціальна цінність в Україні. Реалізація цієї норми Конституції України – головна ціль державної політики національної безпеки [4].

Враховуючи вищевказане, далі у Стратегії зазначено, що пріоритетами національних інтересів України є:

- відстоювання незалежності і державного суверенітету;
- відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України;
- суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу;
- захист прав, свобод і законних інтересів громадян України;
- європейська і євроатлантична інтеграція [4].

Постає додаткове завдання зрозуміти логіку Стратегії інформаційної безпеки, шляхом перенесення (екстраполяції) змісту розтлумаченого у Стратегії національної безпеки терміну «національні інтереси» на поняття «інформаційної загрози». Хоча, за правилами нормопроєктувальної техніки, терміни повинні бути зрозумілими однозначно.

Література:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року "Про Стратегію інформаційної безпеки": Указ Президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text> (дата звернення: 20.05.2024).

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року "Про Стратегію забезпечення державної безпеки": Указ Президента України від 16.02.2022 р. № 56/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text> (дата звернення: 20.05.2024).

3. Конституція України від 28.06.1996 р. (в редакції від 01.01.2020) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 20.05.2024).

4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки": Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12> (дата звернення: 20.05.2024)

Гайдай С.С.,
аспірант кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНИ

Земельні ресурси є найважливішою частиною природного середовища, що характеризується просторовим розміщенням, рельєфом, ґрунтовим покривом, рослинністю, надрами, водами, виступають головним засобом виробництва в сільському і лісовому господарстві, а також просторовим базисом для розміщення усіх галузей виробництва. Вони є невід'ємною і основною умовою життя і функціонування процесу суспільного виробництва, обумовлюють існування та використання інших природних ресурсів (атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод, рослинного та тваринного світу). Не докладаючи ніяких зусиль до створення основного засобу виробництва в сільському господарстві людина не завжди обдуманно та раціонально використовувала земельні ресурси, що зумовлювало погіршення їхніх властивостей і повну деградацію. Землеробський період людського суспільства характеризується незворотними втратами продуктивних земель, а збереження існуючих тенденцій у землекористуванні та темпів демографічного розвитку призведе до повного використання резервного фонду придатних земель за 35-40 років. Неоціненне значення земельних ресурсів у всіх сферах життя людини обумовлюють необхідність всебічного їхнього вивчення та пропагування ідеї всебічної охорони продуктивних угідь – як запоруки продовольчої, економічної та екологічної безпеки [2].

На сьогоднішній день екологічна та економічна кризи в Україні охопила практично всі сфери народного господарства і складові елементи навколишнього природного середовища. За оцінками економістів-екологів, щорічні втрати нашої держави від нераціонального використання природних ресурсів і тотального забруднення довкілля досягають 15-20% її національного доходу.

Невиправданої шкоди земельним ресурсам України завдала Чорнобильська катастрофа, в результаті якої забруднено понад 8,4 млн. га сільськогосподарських угідь, на яких щільність забруднення радіоактивним цезієм перевищує 0,1 Кі/км кв. Найбільша площа радіоактивно-забруднених земель розташована у Житомирській (70%) та північних районах Київської (15%) областей. Решта розподілилося у вигляді радіоактивних плям різної ступені активності, конфігурації і розміру на території Рівненської, Волинської, Чернігівської, Вінницької, Черкаської, Тернопільської областей. В Україні погіршується якість та зменшується родючість ґрунтів, погіршується екологічний стан земельних ресурсів [2]. На сьогоднішній день колосальної шкоди зазнають більшість земель України від військових дій на території нашої країни, особливо це стосується окупованих територій та територій на яких відбуваються активні бойові дії.

Якщо негайно не взятися за радикальну охорону і всебічне екологічне відродження навколишнього природного середовища, насамперед ґрунтів, то будь-які економічні реформи можуть виявитися взагалі зайвими і марними. Держава, яка не розв'язує свої екологічні проблеми, не турбується про екологобезпечне функціонування народногосподарського комплексу, не має майбутнього. Сьогодні практично всі розуміють катастрофічність екологічної ситуації та подекуди роблять перші кроки у напрямі аграрної та земельної реформи, але негативні тенденції зупинити не вдається. Так, частка пасовищ і сіножатей за 10 останній період суттєво не змінилася і залишається на досить низькому рівні, хоча в багатьох країнах їхня питома вага нерідко досягає 50%. Майже не збільшуються площі полезахисних лісонасаджень, немає помітних зрушень у структурі агроландшафтів.

На сьогодні у користуванні перебуває майже 1 млн. га ріллі з крутизною схилу понад 5° та ще 2,1 млн. га ріллі – із схилами від 3 до 5°. Загальна площа сільськогосподарських угідь з крутизною схилів понад 3° становить 4,5 млн. га, у тому числі ріллі – 3 млн. га або відповідно 10,7% і 9,1% всієї площі зазначених видів угідь. Такі угіддя необхідно поступово перепрофілювати, змінивши напрям використання, або консервувати з метою природної

реабілітації, переводити в біосферно-охоронні території або включати до природно-заповідного фонду [2]. Наслідки неефективного землекористування суспільство змушене компенсувати дедалі більшими додатковими затратами матеріально-технічних та трудових ресурсів. Набагато вигідніше спрямувати ці кошти на боротьбу не з наслідками, а з причинами ерозії, деградації і виснаженням ґрунтів, еколого-економічної кризи в сучасному аграрному землекористуванні.

Ефективне розв'язання проблеми радикального поліпшення природокористування та охорони земель, в тому числі землекористування та охорони земель, на сьогоднішньому етапі неможливе без виваженої і послідовної політики держави, єдиної науково обґрунтованої програми у галузі охорони єдиного земельного фонду, дійового контролю за ходом її реалізації і цільовим використанням виділених бюджетних коштів. При цьому держава повинна застосовувати гнучку систему як стимулюючих, так і примусових важелів та інструментів впливу на землевласників і землекористувачів, від яких насамперед і залежить стан нашого національного багатства – земельних ресурсів [3].

З метою подолання деструктивних явищ і процесів, координації дій у галузі охорони земель фахівцями Державного комітету по земельних ресурсах, наукових установ УААН розроблено Проект Національної програми охорони земель [1]. Методологічною основою Програми є концепція природоохоронного, ресурсозберігаючого, екологічнобезпечного та економічно-ефективного використання природно-ресурсного потенціалу земельного фонду – як територіального базису розвитку продуктивних сил і розселення, головного засобу сільськогосподарського виробництва та предмета праці, основи збалансованого функціонування біосфери, фактора соціального благополуччя.

Програма охорони земель передбачає систему міжнародних, державних, регіональних адміністративно-господарських, нормативно-правових, технологічних, суспільно-виховних заходів

і дій щодо охорони та раціонального використання земельних ресурсів спрямованих на:

- забезпечення бережного використання землі як територіально-життєвого простору і, в першу чергу, під господарсько-виробничими комплексами та населеними пунктами;
- збереження якісного стану і родючості ґрунтів, розширене відтворення продуктивності земель;
- відновлення та посилення екологічної функції і середовище формуючої ролі ґрунтового покриву;
- охорону та розвиток рекреаційного і лікувально-оздоровчого потенціалу території;
- посилення інформаційно-просвітницької та еколого-виховної діяльності [1].

В основу заходів щодо охорони та екологічного захисту земель покладені наступні принципи: збереження ґрунтів і посилення їхніх корисних властивостей, максимально можливе запобігання втрат сільськогосподарських земель; недопущення забруднення, захащування, засмічення ґрунтів шкідливими відходами виробництва і споживання, порушення земель та знищення ґрунтового покриву; мінімізація промислової, гірничодобувної, сільськогосподарської та інших видів діяльності, яка погіршує стан та екологічну роль земельних ресурсів; запобігання і усунення негативного впливу забруднених і порушених земель на навколишнє середовище, природні ресурси, соціальний розвиток суспільства та здоров'я населення; збереження цінних природних територій і об'єктів, генофонду рослинного і тваринного світу, в тому числі рідкісних видів тварин і рослин та таких, що перебувають перед загрозою знищення, збільшення площ та поліпшення умов функціонування земель рекреаційного, оздоровчого, природоохоронного та історико-культурного призначення; чітке розмежування заходів щодо контролю охорони і використання земельних ресурсів з функціями організації їхнього господарського використання; невідворотність відповідальності за невиконання заходів Програми охорони земель і обов'язковість землеохоронної діяльності [1; 4].

Заплановані заходи щодо збереження, охорони та поліпшення функціонування земель великої соціальної та екологічної цінності, а саме: природоохоронного, рекреаційного, оздоровчого, історико-культурного призначення, резервування територій унікальних бальнеологічних, грязєвих і пляжних приморських ресурсів, а також територій майбутнього природно-заповідного фонду. З метою виконання передбачених заходів вкрай необхідно провести законодавче закріплення функціонального розвитку особливо цінних територій в Україні, встановити науково обґрунтовані пріоритети функціонального використання і збереження біологічного різноманіття, охорони земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення, впровадити кадастр цих земель.

Література:

1. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель: Розпорядження Кабінету міністрів України від 19.01.2022 р. Урядовий кур'єр від 02.02.2022 р. № 20.
2. Бухтіярова І.Г., Бухтіяров О.А. Генезис ринку зерна в Україні. *«Успіхи і досягнення у науці» (Серія «Право», Серія «Освіта», Серія «Управління та адміністрування», Серія «Соціальні та поведінкові науки»)* 2024. № 3(3). Том 2. С. 19-28. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-3\(3\)-19-28](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-3(3)-19-28).
3. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. Голос України від 29.07.2003 р. № 139
4. Стрельченко О.Г., Бухтіярова І.Г. Нормативно-правове регулювання експорту зерна в Україні в умовах воєнного стану. *«Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)*. Випуск № 5 (33) 2024. С. 208-218. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-5\(33\)-208-218](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-5(33)-208-218)

Гіневська В.Б.,
здобувач ступеня вищої освіти магістра ННІ № 1 НАВС,
Бухтіярова І.Г.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОСУДДЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АНАЛІЗ ЗМІН У ПРОЦЕДУРАХ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРАВА ГРОМАДЯН

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну, що відбулося 24 лютого 2022 року, викликало реакцію Президента України, який видав Указ № 64/2022 про введення воєнного стану, який був одразу схвалений Верховною Радою України. При цьому, згідно зі статтею 64 Конституції України, право на захист в суді під час воєнного стану не може бути обмеженим і має бути забезпеченим через належне виконання правосуддя. Незважаючи на це, судова влада вже адаптувалася до роботи в умовах надзвичайних правових режимів, враховуючи введення певних правил для судової діяльності в умовах обмежень, пов'язаних із карантинними обмеженнями у зв'язку з COVID-19.

На відміну від різних епідемій або пандемій, які є причинами для введення надзвичайного стану, виконання правосуддя під час воєнного стану ускладнюється можливими загрозами життю і здоров'ю суддів від країни-агресора та окупації території. Таке ускладнення може бути спричинене не тільки обговореннями про втрату ефективного контролю урядом над деякими територіями України, але й поступовою втратою поняття “тилу”, що пов'язано з посиленням використання ракет та авіації для обстрілу території країни по всій її периферії.

Доступність до правосуддя – це невід'ємний елемент права на справедливий суд. Такою є позиція ЄСПЛ. На думку П.Д. Гуйвана, «...Конвенція спрямована на те, щоб гарантувати не теоретичні або ілюзорні права, а права, здійснені на практиці і ефективні. Це особливо відноситься до доступу до правосуддя в

світлі того значення, яке має в демократичному суспільстві право на справедливий судовий розгляд. Тож Конвенція реально захищає право на те, що справа взагалі буде розглядатися, відтак право на справедливість включає можливість доступу до суду як свій елемент. При цьому доступ постулюється як безперешкодна можливість звернутися до суду без спеціальних дозволів, обтяжливих досудових засобів врегулювання спорів, проходження спеціальних процедур тощо. Приміром, прямим порушенням повноваження на доступ до суду є необхідність отримання спеціальних дозволів на звернення до суду або обов'язок особи до моменту звернення до суду з позовом вичерпати передбачені законодавством способи досудового врегулювання спору чи внутрішньовідомчу систему подання скарг» [1].

Виходячи з особливостей цієї проблеми, Верховна Рада України прийняла Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII, де в ст.26 закріпила основні положення щодо здійснення судочинства в період воєнного стану, а саме: суди повинні діяти виключно на підставі та в спосіб, визначені Конституцією України та законами України; правосуддя на території, де введено воєнний стан, здійснюється лише судами. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається; створення надзвичайних та особливих судів не допускається; забороняється скорочувати чи прискорювати будь-які форми судочинства; у тому випадку, коли суди, розміщені на території, де введено воєнний стан, об'єктивно не можуть здійснювати правосуддя, за допомогою закону України може бути змінена територіальна підсудність судових справ чи змінено місцезнаходження судів [2].

Таким чином, одним із найактуальніших питань залишається зміна територіальної підсудності судових справ у разі ведення активних бойових дій. Відповідно до відкритої статистичної інформації, станом на 26.09.2022 розпорядженням Верховного Суду було перенесено 169 судів із 10 областей України. До цього переліку, зокрема, потрапили суди з Житомирської, Запорізької, Київської, Миколаївської, Харківської, Чернігівської та інших

областей. У той же час, більше 40 судів повністю відновили роботу на звільнених територіях України [3].

Наразі в Україні вже впроваджено систему дистанційного правосуддя. Незважаючи на наявність численних скептиків цього нововведення, ми вважаємо, що в період війни головним пріоритетом має бути збереження життя людини. Важливо, щоб правосуддя продовжувалося, а не відкладалося, адже, як стверджує римська максима, вирізьблена на дверях Верховного суду Великої Британії: “Відкладене правосуддя - це відмова у правосудді”. Тому, на наш погляд, безпека як працівників суду, так і учасників судового процесу має бути пріоритетною, оскільки щоденні обстріли всієї території України перешкоджають повноцінному проведенню судового процесу. Незважаючи на негативну позицію скептиків, до ВРП надходять скарги щодо дистанційного розгляду справ.

Державна судова адміністрація розробила порядок проведення відеоконференцій під час судового засідання за участю сторін поза залом судового засідання. Під час карантину така участь у судовому засіданні в режимі онлайн для учасника судового процесу була корисною, оскільки правосуддя продовжувалося, а учасник справи мав можливість дистанційно брати участь у судовому процесі, не піддаючись небезпеці. Однак війна показала нам іншу реальність, оскільки наразі в Україні немає абсолютно безпечного місця. Часті повітряні тривоги призводять до багаторазових перерв під час оголошення повітряної тривоги, оскільки всі працівники йдуть в укриття. Ми вважаємо, що найкращим варіантом під час війни є дистанційна робота всіх працівників суду для збереження їх життя, а дистанційне правосуддя повинно лише вдосконалюватися відповідно до умов нашого сьогодення [4; 6].

Ще одним аспектом доступу до правосуддя в умовах воєнного стану є перенесення його функціональних акцентів, які повинні бути спрямовані на документування матеріальної та моральної шкоди, завданої внаслідок воєнних злочинів, злочинів геноциду, проти людяності та миру. Зрозуміло, що в цій частині основне навантаження покладається на кримінальну юстицію, але

через засоби адміністративного судочинства можна документувати факти, які перешкоджають виконанню адміністративних функцій, спрямованих на діяльність життєво важливої інфраструктури для проживання людей. Багаточисельні факти бомбардування та ракетних обстрілів, цілями яких є об'єкти водопостачання, газопостачання, теплопостачання, енергопостачання, комунальні підприємства, стають причиною гуманітарної катастрофи, прикладами якої є міста-супутники на захід та північний захід від Києва, Маріуполь, Харків, Сіверськодонецька агломерація та інші.

У зв'язку з воєнним станом, доступ до судових приміщень може бути обмежений через питання безпеки, тому стають актуальними правила статей 99 і 100 КАС про електронні докази, які повинні бути підтверджені електронним підписом. Водночас, за частиною 3 статті 99 КАС, паперова копія електронного доказу не визнається письмовим доказом. Враховуючи потенційну загрозу втрати фізичних носіїв доказів через військові дії, важливими стають положення частини 1 статті 99 КАС про те, що дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях зберігання даних в електронній формі (включаючи Інтернет). Таким чином, держава має позитивний обов'язок забезпечити розміщення матеріалів справи в електронній формі на серверах, які максимально захищені з точки зору кібербезпеки. Дотримуючись цих умов і розширюючи застосування розгляду справ у режимі відеоконференції незважаючи на військові дії, збільшуються можливості доступу громадян до адміністративного судочинства.

У воєнний час для адміністративного судочинства також стають важливими розгляд справ, що стосуються свободи зібрань (статті 280, 281 КАС), гарантованого забезпечення потреб оборони (стаття 282 КАС), фінансування тероризму, розповсюдження зброї масового знищення та його фінансування (стаття 284 КАС), примусового повернення чи примусового видворення іноземців або осіб без громадянства за межі території України (стаття 288 КАС), затримання іноземців та осіб без громадянства (стаття 289 КАС). Особливістю цих категорій справ є скорочений термін їх

розгляду адміністративними судами з можливістю їх розгляду в режимі відеоконференції [5].

Із запровадженням воєнного стану право на судовий захист не може бути обмеженим. Навпаки - на державі лежить відповідальність забезпечити максимально широкий доступ до правосуддя. В сучасний час це можливо завдяки електронному обігу документів, який дозволяє цифровізувати матеріали справи та зберігати їх на надійних та захищених серверах. Участь у судовому засіданні можна здійснювати через відеоконференції, авторизуючи учасників процесу за допомогою електронного підпису. Така потреба може виникнути через загрозу життю та здоров'ю учасників процесу або у разі неможливості бути фізично присутнім на судовому засіданні. Під час воєнного стану можлива ситуація, коли суд доведеться перенести в інше місце через воєнні дії або тимчасову окупацію території, де розташований відповідний суд. В таких обставинах держава має обов'язок забезпечити безперервність правосуддя, забезпечуючи безпеку суддів та їх переведення до іншого суду того ж рівня та спеціалізації.

Література:

1. Гуйван П.Д. Право на справедливий суд: сутність та темпоральні виміри за міжнародними стандартами: монографія. Харків: Право, 2019. 584 с.

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 №389-VII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250.

3. Суддям небезпечно виїжджати гуманітарними коридорами. Суспільне новини: веб-сайт. URL: <https://suspihne.media/222932-suddam-nebezpecnoviizdzati-gumanitarnimi-koridorami-pravosudda-vukraini-pid-cas-vijni/>.

4. Герич А. Й. Доступ до адміністративного правосуддя під час війни. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2022. № 5. С. 227–232. doi: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.05.42>

5. Завидняк А. В. Доступ до адміністративного правосуддя в умовах воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 1. С. 218-222. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anpopr_2022_1_43

6. Бухтіярова І.Г. Адміністративно-правова характеристика обмежень прав та свобод людини та громадянина під час впровадження воєнного стану. Актуальні проблеми превентивної діяльності національної поліції в умовах воєнного стану: матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (Дніпро, 27 квіт. 2022 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 142 с. с.31-35.

Головко О.,
курсант 208 навчальної групи ННІ №1 НАВС,
Доценко О.С.,
доктор юридичних наук, професор, професор
кафедри публічного управління та адміністрування НАВС

ПРОБЛЕМАТИКА НЕЗАКОННОГО ВИКОРИСТАННЯ НАЙМЕНУВАННЯ ТА ОЗНАК НАЛЕЖНОСТІ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ТА ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ

В умовах воєнного стану питання незаконного носіння військової чи поліцейської форми цивільними особами стає особливо важливим. Цей період характеризується підвищеними ризиками для суспільного порядку, адже використання нелегітимної форми може сприяти вчиненню різноманітних правопорушень. Серед них — диверсійні акти, шахрайство, незаконні перевірки та створення паніки серед населення. Такі дії підривають довіру до офіційних органів влади та значно ускладнюють роботу Національної поліції та інших правоохоронних структур.

Відповідальність за носіння форми поліції чи військових настає тоді, коли на ній присутні розпізнавальні знаки, такі як

погони та шеврони. Це означає, що цивільні особи, наприклад лісники, волонтери чи робочі, які використовують стару форму своїх демобілізованих родичів без таких знаків, не підпадають під цю статтю закону.

За порушення встановлених правил передбачено попередження або штраф від 150 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 2550 до 3400 грн) із конфіскацією форми, згідно зі статтею 186-8 Кодексу України про адміністративні правопорушення [1]. Варто зазначити, що в Єдиному державному реєстрі судових рішень зареєстровано не так і багато ситуацій порушення цієї норми.

В умовах війни, яка триває з 2014 року, самовільне носіння військової форми є особливо небезпечним для суспільства. Часто трапляються випадки, коли шахраї, вдягнені у форму військових формувань, обманом збирають гроші начебто на допомогу армії або використовують це для інших злочинних дій, таких як шахрайство, незаконне позбавлення волі, незаконне проникнення до житла, або самоправство. Однак через байдужість законодавця такі дії кваліфікуються судами як самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи.

До того ж військові втрачають право на носіння форми після звільнення з військової служби, а також у разі засудження за дезертирство або самовільне залишення військової частини.

У 2018 році також вносилися зміни до законодавства що стосувалися незаконного використання символіки Національної поліції та інших органів. У законі, що регулює використання атрибутів і назв, пов'язаних з Національною поліцією України, зазначено, що ознаками належності до поліції є її символіка, поліцейський однострій, спеціальні звання, відомчі відзнаки, службовий жетон і посвідчення поліцейського.

Використання будь-якої символіки Національної поліції України, зокрема назви "Поліція" на автомобілях або носіння поліцейської форми, вважається порушенням. За це передбачено штраф у розмірі від 17 до 34 тисяч гривень. У разі повторного порушення сума штрафу збільшиться і становитиме від 51 до 68 тисяч гривень.

Додаткові санкції передбачені для посадовців і підприємців. Якщо органи влади, місцевого самоврядування або юридичні та фізичні особи-підприємці використовуватимуть поліцейську символіку або бланки з написом "Національна поліція", їх чекатиме суворіше покарання. У такому випадку штраф складатиме від 34 до 51 тисячі гривень, а при повторному порушенні — від 51 до 68 тисяч гривень [2].

Також цікава думка Александрова М. та Приходька В. У їхній статті висвітлено нагальну потребу переглянути підходи до адміністративної відповідальності за несанкціоноване використання військового однострою та відзнак, надто за умов воєнного часу. Автори наполягають на необхідності внесення коректив до ст. 186-8 КУпАП задля чіткішого окреслення суті порушення - йдеться про незаконне носіння як самої форми, так і розпізнавальних знаків збройних формувань. При цьому наголошується на доцільності посилення стягнень за такі дії під час дії особливого правового режиму.

Не минули дослідники й питання запобігання подібним правопорушенням. Зокрема, запропоновано модифікувати правила торгівлі непродовольчими товарами, запровадивши заборону на реалізацію військового обмундирування та взуття без пред'явлення відповідних документів. Втім, автори визнають складність контролю за обігом таких товарів у віртуальному просторі, що потребує подальших розвідок та вироблення дієвих механізмів.

Загалом, у їх роботі зроблено акцент на правових та організаційних важелях протидії неправомірному використанню атрибутів військової служби, що набуває особливої ваги в реаліях воєнного стану України.

У висновках своєї роботи автор зазначає: «Отже, з метою вдосконалення адміністративної відповідальності за незаконне носіння форменого одягу в умовах воєнного стану запропоновано зміни до ст. 186-8 КУпАП, у яких передбачено відповідальність за незаконне носіння форменого одягу та/або знаків розрізнення військовослужбовців Збройних Сил України або інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, особами, які не мають на це права, а також запропоновано підвищити розмір

санкції за вчинення такого правопорушення в умовах воєнного стану. З метою превенції правопорушення щодо незаконного носіння форменого одягу запропоновані зміни до Правил роздрібної торгівлі непродовольчими товарами із заборonoю продажу особам виробів, які є затвердженими предметами форменого одягу, без пред'явлення такими особами документів, що підтверджують право на носіння форменого одягу. Подальші дослідження можливі у напрямку розроблення механізму превенції незаконного носіння військової форми одягу шляхом застосування запобіжних заходів під час продажу військової форми одягу в режимі on-line» [3, с. 75].

Багато чого змінилося в житті людей, починаючи з повномасштабного вторгнення, що розпочалося в 2022 році. Бачити щоденно поліцейських та людей у військовій формі стало вже звичайною справою. До 2022 року побачити людину у військовій формі можна було не часто. Саме зараз постає питання цієї тези, так як багато людей можуть собі дозволити незаконно носити символіку Національної поліції чи військових формувань. Це може тягнути певні негативні наслідки за собою, тому це питання треба вирішувати.

Носіння поліцейської форми цивільними громадянами може компрометувати поліцію, адже деякі люди, які ретельно не будуть розбиратися в матеріалах де людина у формі поліції буде створювати негативний образ для поліцейських, будуть вважати, що цим займається саме поліція, а не людина, яка просто захотіла вдягти поліцейську форму.

Що ж стосується військових, то носіння військової форми особами, що не мають на те повноважень, може також негативно впливати на суспільство, адже як зазначалось раніше, можуть виникнути ситуації шахрайства, як актуальний приклад, це створення фейкових зборів грошей на ЗСУ.

Ця тематика може стосуватися і воєнних злочинів, адже у наш складний час, коли йде війна між Україною та Росією, питання військової форми може бути важливим. Це може проявлятися в тому, що під час воєнних дій сторона ворога може використовувати нашу символіку та нашу форму для того, щоб

спантеличити наших військових і перехопити ініціативу в боротьбі на свою користь. Цю символіку сторона ворога може здобути не лише як трофей на полі бою, а й замовити відповідні шеврони чи форму у вільному доступі в Інтернеті. Саме тому нам треба встановити чіткий регламент для носіння військової форми та символіки, щоб запобігти вільному та поширеному використанню даних речей. Важливо також контролювати обіг символік та форми, щоб додатково запобігти цій проблемі, щоб ці речі не могли бути просто так куплені у вільному доступі.

Першим кроком у боротьбі з незаконним носінням військової та поліцейської форми може бути посилення відповідальності за такі правопорушення. Необхідно внести зміни до Кодексу про адміністративні правопорушення України, що передбачатимуть суворіші покарання за незаконне носіння форми. Це можуть бути значні штрафи, арешт та інші види покарань. Важливо також впровадити диференційовану систему покарань, яка враховуватиме контекст і наслідки таких дій. Наприклад, використання форми для обману і шахрайства повинно каратися суворіше, ніж випадкове носіння без злого наміру.

Важливо законодавчо закріпити чіткі вимоги до військової та поліцейської форми, включаючи всі її елементи та символіку. Це допоможе уникнути двозначностей і зробить неможливим використання схожих елементів для підробки. Необхідно створити єдиний національний стандарт форми для військових і поліцейських, який буде легко ідентифікуватися і не дозволить використовувати подібні елементи в нелегальних цілях.

Забезпечення ефективної законодавчої бази для боротьби з незаконним носінням військової та поліцейської форми цивільними особами є критично важливим завданням для підтримання суспільного порядку та безпеки в умовах воєнного стану.

Література:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 виданий Відомості

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо використання найменування та ознак належності до Національної поліції України : Закон України від 02.10.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2584-viii#Text>

3. Александров М., Приходько В. (2022). Незаконне носіння форменого одягу в умовах воєнного стану: перспективи вдосконалення відповідальності та превенції правопорушення. Law, State, Technology, 1, 71–76, doi: 10.32782/LST/2022-1-10.

Давидчук Д.П.,

аспірант кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС

ГАРАНТІЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІ ПІД ЧАС ДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Невід’ємною гарантією суддівської незалежності є дотримання чітких дисциплінарних процедур під час розгляду дисциплінарних скарг стосовно суддів. Наразі триває конкурс на посади новоствореного підрозділу Вищої ради правосуддя – служби дисциплінарних інспекторів.

Відповідно до ст. 29-2 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» основним завданням служби дисциплінарних інспекторів ВРП має стати вивчення та проведення попередніх перевірок дисциплінарних скарг та матеріалів, збір матеріалів та документів під час дисциплінарного провадження, підготовка проектів процесуальних документів під час дисциплінарного провадження [1].

У той же час, створення нового підрозділу в структурі ВРП не вирішує всіх проблемних питань дисциплінарного провадження щодо суддів. Так, однією з нагальних потреб у питанні дисциплінарної відповідальності суддів є надзвичайно висока

кількість нерозглянутих дисциплінарних скарг. Тільки за 2023 рік до ВРП надійшло 6689 дисциплінарних скарг [2]. Загалом кількість нерозглянутих дисциплінарних скарг станом на 31.12.2023 становила 14004 [3]. За такої кількості нерозглянутих скарг та динаміки їх надходження створення окремої служби дисциплінарних інспекторів в структурі ВРП без зміни безпосередньо процедури дисциплінарного провадження не здатне забезпечити швидкий та ефективний процес розгляду дисциплінарних скарг. Факторами, що призвели до накопичення такої значної кількості нерозглянутих дисциплінарних скарг є: 1) тривала відсутність повноважного складу ВРП у 2021-2022 роках; 2) відсутність у ВРП повноважень розглядати дисциплінарні скарги внаслідок змін у законодавстві до листопада 2023 року; 3) значна чисельність необґрунтованих скарг на дії суддів, що мають ознаки зловживання правом з боку скажників.

Чинна редакція статті 107 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» лише констатує, що не допускається зловживання правом звернення до органу, уповноваженого здійснювати дисциплінарне провадження, у тому числі ініціювання питання відповідальності судді без достатніх підстав, використання такого права, як засобу тиску на суддю у зв'язку зі здійсненням ним правосуддя [4, ч. 4 ст. 107]. Натомість, законодавством не передбачено ані жодного заходу юридичної відповідальності за вчинення таких дій, ані процедури та критеріїв визнання таких скарг як засобу зловживання процесуальними правами.

Як ознаку зловживання правом на звернення з дисциплінарної скаргою на дії судді варто віднести зазначення у скарзі нічим не підтверджених доводів та інформації, подання скарги після винесення суддею рішення не на користь скажника як акт незгоди з судовим рішенням, подання заяв про відвід судді чи колегії суддів на підставі поданої раніше дисциплінарної скарги тощо. Також чинне законодавство про судоустрій і статус суддів надає право на звернення із скаргою щодо дисциплінарного проступку судді, з повідомленням про вчинення дисциплінарного проступку суддею (дисциплінарною скаргою) будь-якій особі незалежно від її участі під час розгляду справи в суді [4, ч. 1 ст.

107]. Крім того, закон дозволяє учасникам справи подавати скарги на дії судді під час розгляду справи до винесення суддею рішення. Подання дисциплінарних скарг на дії судді під час розгляду справи може мати ознаки не тільки зловживання процесуальними правами, але й впливу на суд. Крім того, під час розгляду справи суддя також обмежений у праві наводити мотиви прийняття ним того чи іншого процесуального рішення, тому що це може призвести до порушення таємниці дорадчої кімнати, тому варто обмежити підстави притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, коли справа ним ще нерозглянута.

Також з метою оптимізації процедури дисциплінарного провадження доцільно передбачити можливість його здійснення за допомогою засобів відеоконференцз'язку. Так, чинна редакція статті 47 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» передбачає, що учасниками дисциплінарної справи є дисциплінарний інспектор-доповідач, суддя, щодо якого відкрито справу та скаржник [1, ч. 1 ст. 47]. Такі положення мають як забезпечити право на судді право на участь у засіданні, так і сприятимуть економії процесуального часу учасників дисциплінарного провадження.

Щоб запобігти зловживанню процесуальними правами скаржників, слід конкретизувати форму дисциплінарної скарги на дії судді. Так, статтею 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачено вичерпний критерій підстав для дисциплінарної відповідальності судді [4, ст. 106]. Відтак, у дисциплінарній скарзі на дії судді, вимоги до якої встановлені статтею 107 згаданого Закону, варто зазначати конкретне порушення, допущене суддею, з посиланням на відповідний пункт норми закону. Крім того, ч. 2 ст. 107 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», яка передбачає, що дисциплінарна скарга подається в письмовій формі, не відповідає вимогам сьогодення. Зазначену норму доцільно змінити, передбачивши подання електронної скарги шляхом заповнення відповідної форми на веб-порталі Вищої ради правосуддя.

З урахуванням викладеного, доцільно унести відповідні зміни до законодавства щодо уточнення критеріїв визнання

дисциплінарної скарги такою, що містить ознаки зловживання правом, а також юридичні наслідки для правопорушників, зокрема передбачити поняття та критерії необґрунтованої скарги на дії судді, заходи юридичної відповідальності для осіб, які систематично подають необґрунтовані дисциплінарні скарги на дії суддів, уточнити підстави для дисциплінарної відповідальності судді.

Література:

1. Про Вишу раду правосуддя: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.
2. Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Вищої ради правосуддя у 2023 році, розділ 3, с. 22. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/analiz_za_2023_rik_.pdf.
3. Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні. Щорічна доповідь за 2023 рік, затверджена рішенням Вищої ради правосуддя від 27.06.2024 №1999/0/15-24, п. 63, ст. 22. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/shchorichna_dopovid_za_2023_rik_pro_stan_zabezpechennya_nezalezhnosti_suddiv_v_ukrayini.pdf.
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.

Дзюба К.О.,
здобувач вищої освіти ННІ № 3 НАВС,
Булик І.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сфера охорони здоров'я являє собою діяльність держави, яка спрямована на організацію та надання доступного медичного обслуговування населенню. Вона відіграє вирішальну роль у забезпеченні національної безпеки.

В.І. Козак вважає, що публічне управління — це комплексний процес, який базується на волі та інтересах громадян і здійснюється визначеними спільнотою суб'єктами та спрямований на задоволення потреб й досягнення цілей суспільства як цілісного об'єкту управління. Його основною метою є забезпечення ефективного функціонування соціальних інститутів та надання послуг, які відповідають очікуванням і вимогам громадян. Публічне управління передбачає прозорість, підзвітність та активну участь громадськості в прийнятті рішень, що стосуються їхнього добробуту [1, с. 66].

Публічне адміністрування сфери охорони здоров'я — це управління та координація діяльності у медичній галузі з боку держави. Воно включає в себе розробку і реалізацію політик, законодавчих актів та стратегій, спрямованих на забезпечення доступного і якісного медичного обслуговування для громадян.

Слід відзначити, що публічне адміністрування в системі охорони здоров'я здійснюється представниками державної влади, які не завжди володіють необхідними знаннями та досвідом у цій сфері. На сьогодні, в умовах воєнного стану, спостерігаються випадки, які порушують встановлені законодавством норми. Державним органам слід посилити моніторинг і контроль за дотриманням законності в діях відповідальних осіб. Публічне

управління у сфері охорони здоров'я включає формування і реалізацію державної політики, спрямованої на забезпечення рівного доступу громадян та соціальних груп до медичних послуг. Це також передбачає створення умов для надання якісного та своєчасного медичного обслуговування всім верствам населення [2, с. 112].

В Україні правове забезпечення сфери охорони здоров'я закріплене в статті 49 Конституції України. Воно включає основні правомочності: право на охорону здоров'я, право на медичну допомогу та право на медичне страхування. Держава гарантує охорону здоров'я шляхом фінансування соціально-економічних, медико-санітарних і профілактичних програм [3].

Щодо надання медичної допомоги, держава забезпечує умови для ефективного та доступного медичного обслуговування всіх громадян. Важливо відзначити, що у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медичні послуги надаються безкоштовно. Крім того, обов'язки держави в управлінні системою охорони здоров'я включають сприяння розвитку фізичної культури та спорту, а також забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення. Це охоплює створення і реалізацію заходів, спрямованих на запобігання захворюванням, покращення якості життя громадян і підтримання загального здоров'я суспільства [3].

Військовий стан в Україні накладає серйозні виклики на систему охорони здоров'я, що значно ускладнює її функціонування та управління. Так, військові дії призводять до великої кількості поранених, що створює надзвичайне навантаження на лікарні та інші медичні установи. Бомбардування та обстріли призводять до пошкоджень або зруйнувань медичних закладів, зменшуючи їхню здатність надавати послуги. Крім того, відзначається порушення логістичних ланцюгів, особливо в прифронтових зонах, що ускладнює доставку ліків, медичного обладнання та необхідних ресурсів. Багато медичних працівників можуть бути змушені залишити свої робочі місця через загрозу для життя або переїзд до безпечніших регіонів, а також частина медичного персоналу може бути мобілізована до збройних сил, що ще більше знижує кількість

доступних лікарів і медсестер у цивільних закладах. Постійний потік важкопоранених і втрата колег можуть призвести до емоційного вигорання. Через надзвичайну ситуацію лікарні можуть припинити проведення планових операцій і лікувань, що погіршує стан пацієнтів з хронічними захворюваннями. Втрата житла та джерел доходу через військові дії підвищує стрес і може негативно впливати на стан здоров'я людей. Важливо відмітити й порушення координації між різними рівнями управління охороною здоров'я через зруйновану інфраструктуру зв'язку та організаційні складнощі, в результаті чого виникає необхідність швидкої адаптації планів і стратегій управління охороною здоров'я до умов воєнного часу.

Таким чином, для вирішення зазначених проблем необхідно створити кризові штаби для оперативного реагування на виклики в сфері охорони здоров'я, а також налагодити координацію між цивільними та військовими медичними службами. Крім того, треба організувати альтернативні логістичні маршрути для доставки ліків та медичного обладнання. Разом із тим, є потреба в організації мобільних медичних бригад та тимчасових медичних пунктів у зонах ведення активних бойових дій. Важливим кроком може стати використання телемедицини для надання консультацій і лікування на відстані. Важлива співпраця з міжнародними організаціями для отримання додаткових ресурсів і підтримки та залучення іноземних медичних експертів для допомоги у важко постраждалих районах.

Ці заходи можуть допомогти мінімізувати вплив військових дій на публічне адміністрування у сфері охорони здоров'я і забезпечити безперервне надання необхідних медичних послуг населенню.

Література:

1. Козак В. І. Публічне управління в системі координат української державності. Ефективність державного управління. 2015. Вип. 44 (1). С. 66—71.

2. Лобода Т.В. Відповідальність в публічному управлінні в сфері охорони здоров'я у воєнний час. Державне управління. Інвестиції: практика та досвід № 9—10/2022. С. 110-115

3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

Дубіна О.М.,

начальник 9-го відділу управління протидії кіберзлочинам в м. Києві Департаменту кіберполіції Національної поліції України

КІБЕРБУЛІНГ ТА КІБЕРГРУМІНГ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕАГУВАННЯ

Численні публікації в засобах масової інформації, дослідження міжнародних і національних експертів, аналітичних центрів і неурядових організацій привертають велику увагу до проблем дотримання прав дітей в цифровому середовищі. Зокрема, до кібербулінгу та кібергрумінгу в Україні.

Розглянемо відмінності цих термінів. Кібербулінг – агресивний, навмисний акт, учинений однією особою або групою осіб з використанням електронних форм стосовно жертви, якій важко захистити себе. Зазвичай здійснюється неодноразово за певний період часу та характеризується нерівністю сил. Кібербулінг може включати поширення слухів, розміщення неправдивої інформації або неприємних повідомлень, коментарів чи фотографій, які принижують, а також виключення будь-кого з онлайн-мереж чи комунікацій.

Кібергрумінг (онлайн-грумінг – це налагодження довірливих стосунків з дитиною (найчастіше через соціальні мережі та фейкові акаунти) для отримання від неї інтимних фото чи відео з подальшим шантажуванням дитини для одержання ще відвертіших матеріалів, грошей чи зустрічей в офлайн [1]. Вони є формами прояву булінгу.

Статистика, яку зібрало Європейське бюро ВООЗ, охоплює 44 країни світу. Вона ґрунтується на даних 279 000 дітей та підлітків з 44 країн Європи, Центральної Азії та Канади. Згідно з результатами, близько 16% дітей у віці від 11 до 15 років зазнали кібербулінгу у 2022 році, порівняно з 13% у попередні роки. Віртуальні форми насильства з боку однолітків стали особливо актуальними з початком пандемії Covid-19, коли світи молодих людей перемістилися в інтернет під час карантину. Нині: 5% хлопчиків і 16% дівчаток піддавалися кібербулінгу хоча б один раз за останні місяці; 11% хлопчиків і дівчаток зазнавали цькування в школі принаймні два-три рази на місяць протягом останніх кількох місяців; кожен восьмий підліток зізнався, що піддається кібербулінгу [2].

За даними ЮНІСЕФ, в Україні кожен п'ятий підліток визнавав себе жертвою онлайн-знущань, а кожен десятий – регулярно брехав батькам або друзям про час, проведений у соцмережах. Крім того, третина підлітків використовують соцмережі, щоб позбутися негативних відчуттів, кожен восьмий підліток залежний від соцмереж. В Україні понад 18% рішень щодо булінгу, за даними Єдиного реєстру судових рішень, стосуються випадків використання засобів електронних комунікацій, тобто дій, які завдали психологічних страждань і були вчинені в інтернеті за допомогою гаджетів. Найбільше протоколів стосовно онлайн-цькування, або ж кібербулінгу, складено в Київській області (2020). Частіше кривдниками є хлопці – 70%, жертвами від кібербулінгу переважно дівчата – близько 80%. Станом на 1 квітня 2020 року судами загальної юрисдикції було прийнято 482 постанови щодо булінгу учасників освітнього процесу [3]. Станом на червень 2024 року за даними Єдиного державного реєстру судових рішень за параметрами пошуку «Булінг (цькування) учасника освітнього процесу» знайдено документів: 1883 [4].

У світі діють різні практики попередження та протидії кібербулінгу. Спеціальний представник Генерального секретаря ООН виділяє 5 таких практик:

1. Держава не ухвалює окремого законодавства з протидії кібербулінгу. Це у тому випадку, коли існуючі норми кримінального законодавства щодо домагань, цькування, розкриття особистої інформації забезпечують достатній захист. Такі норми можуть доповнюватись цивільно-правовими заходами, зокрема із залученням омбудсмена чи інституту захисту персональних даних.

2. Включення до законодавства правопорушень, пов'язаних з кібербулінгом, зокрема: переслідування учнів, публікацію інтимних фото без згоди, опосередковане домагання та видавання себе за іншу особу в інтернеті.

3. Закон надає можливість особі звертатися до суду за образи через інтернет, у тому числі вимагати відповідних забороняючих приписів. Ці приписи можуть включати заборону контактувати з особою, обмеження користування засобами комунікацій або навіть тимчасове чи постійне вилучення засобу комунікації, за допомогою якого здійснювався булінг.

4. Створюється окремий інститут, до повноважень якого належить питання кібербулінгу та інших порушень прав людини через інформаційні технології.

5. Законодавство покладає значні повноваження на освітні заклади. Це просвітницькі програми, які інформують людей щодо можливих засобів захисту, відповідних послуг. Ці політики дозволяють школам накладати дисциплінарні санкції щодо дітей для захисту прав (включно з виключенням або відстороненням від навчального процесу або заборонаю спілкування з постраждалим/ою від цькувань) [5].

В Україні, прийняття 18 грудня 2018 року Верховною Радою України Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (законопроект № 8584) вніс за собою ряд змін у вирішенні вищезазначеної проблеми. Так, нарешті законодавчо визначено поняття булінг, внесено зміни до Кодексу про адміністративні правопорушення України та ряду Законів України. Прийняття закону органічно поєднується із впровадженням з 1 січня 2019 року посади освітнього омбудсмена [6]. Відтепер такі дії вважаються правопорушенням

і тягнуть за собою адміністративну відповідальність згідно з ст. 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення у вигляді штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин. Якщо булінг вчинено групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, штраф від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин. Слід зазначити, що за правопорушення дітей до 16 років несуть відповідальність їхні батьки. За свої дії особи від 16 років несуть відповідальність особисто. Також передбачено і відповідальність за Неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу [7].

Література:

1. Протидія кібербулінгу та кібергрумінгу в Україні. Попередній аналітичний огляд. Богдан Мойса. Docudays UA. URL: https://cyber.bullyingstop.org.ua/storage/media-archives/docuweek_analytical-report.pdf (дата звернення: 24.06.24).
2. Звіт ВООЗ показує шокуючі масштаби кібербулінгу дітей, посиленого пандемією Covid-19. Олександр Гайдамашко. Техно 24. URL: https://24tv.ua/tech/vooz-provela-masshtabne-doslidzhennya-kiberbulingu-sered-ditey_n2526872и (дата звернення: 24.06.24).
3. Кожен п'ятий підліток визнавав себе жертвою онлайн-знущань, - дослідження про кібербулінг. 9 жовтня 2020. URL: https://lb.ua/society/2020/10/09/467767_kozhen_pyatiy_pidlitok_viznav.html (дата звернення: 24.06.24).
4. Єдиний державний реєстр судових рішень. За заданими параметрами пошуку знайдено документів: 1883. Справи про адмінправопорушення (з 01.01.2019); Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку; Булінг (цькування) учасника освітнього

процесу. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Page/76> (дата звернення: 24.06.24).

5. Як у світі борються з кібербулінгом? Дієві практики. 04.01.2021. «Докудейз». URL: <https://bullyingstop.org.ua/news/yak-u-sviti-boryut-sya-z-kiberbulingom-diyevi-praktiki> (дата звернення: 24.06.24).

6. Відповідальність за кібербулінг. 13.01.2020. ХВПКУ. URL: <http://hvpku.ks.ua/?p=7618> (дата звернення: 24.06.24).

7. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Верховна Рада УРСР; Кодекс України № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 24.06.24).

Єфименко А. Р.,
курсант 205 н/г ННІ № 3 НАВС

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ

Нині в нашій державі випадків жорстокого поводження з тваринами значно більше, ніж вироків та постанов про притягнення до адміністративної відповідальності або складення протоколів про адміністративні правопорушення. В першу чергу, на статистику впливає те, що потерпілі та свідки не завжди звертаються до поліції через різні причини, що, своєю чергою, не дає змоги сформуватися позитивній практиці притягнення кривдників до відповідальності, підвищити ефективність роботи поліції, яка не завжди демонструє гарні результати, та судів у згаданому напрямку. Жорстоке поводження з тваринами - знущання над тваринами, у тому числі безпритульними, що спричинило їх мучення, завдало їм фізичного болю, страждань, у тому числі спричинило тілесні ушкодження, каліцтво чи загибель, нацьковування тварин одна на одну та на інших тварин, вчинене з

хуліганських чи корисливих мотивів, залишення тварин напризволяще, а також інші порушення правил утримання, поводження та транспортування тварин [1].

За словами аналітиків, щорічно в Україні за статтею 299 Кримінального кодексу і статті 89 Кодексу про адміністративні правопорушення, які стосуються жорстокого поводження з тваринами, «в останні, напевно, десь 5 років карається лише 15 осіб - при цьому десь 11 осіб за кримінальною статтею і десь чотири людини за адміністративною» [2]. З плином війни значно змінилися статистичні показники. Ті організації, які спеціалізуються на тваринах-компаньйонах, відзначають, що у тилових областях кількість котів та собак у притулках в середньому зросла на 20-30%, у прифронтових регіонах на 60%, а у притулках біля фронту – на цілих 100%. Переважна більшість цих тварин – колишні домашні. Так, наприкінці літа кількість безпритульних тварин в Харкові зросла втричі [3]. Наукові дослідження показують, що дуже часто саме тварини стають першими жертвами правопорушників, об'єктами девіантної поведінки демонстрації сили та залякування. Особи, які жорстоко поводяться з тваринами, схильні також до насильства щодо членів своєї родини. У дослідженні «Refining the Link Between Animal Abuse and Subsequent Violence» проаналізовано поведінку сорока чотирьох серійних вбивць, за наслідками якої, зроблено висновки, що 73% травмували або вбивали тварин у дитинстві чи підлітковому віці до того, 55% – також катували тварин [4].

Поводження з тваринами ґрунтується на таких принципах: жорстоке поводження з тваринами є несумісним з вимогами моральності та гуманності, спричиняє моральну шкоду людині; забезпечення умов життя тварин, які відповідають їх біологічним, видовим та індивідуальним особливостям; право власності та інші речові права на тварин у разі жорстокого поводження з ними можуть бути припинені відповідно закону; заборона жорстоких методів умертвіння тварин; відповідальність за жорстоке поводження з тваринами; утримання і поводження з домашніми тваринами без мети заподіяння шкоди як оточуючим, так і самій тварині.

Забороняються пропаганда жорстокого поводження з тваринами, заклики до жорстокого поводження з ними, а також пропаганда мисливства в системі дошкільної, загальної середньої, професійно-технічної і вищої освіти. Забороняється використання в розважальних або комерційних цілях матеріалів, що демонструють жорстоке поводження з тваринами [1].

Аналізуючи положення ст. 89 КУпАП вбачаємо, що законодавець в основі правопорушення вбачає дію, пов'язану з:

- знущання над тваринами, у тому числі безпритульними, що спричинило їх мучення, завдало їм фізичного болю, страждань, але не призвело до тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі, залишення тварин напризволяще, а також інші порушення правил утримання та поводження з тваринами;

- дії, вчинені стосовно двох і більше тварин, або групою осіб, або особою, яку протягом року піддано адміністративному стягненню за таке саме порушення;

- порушення Правил транспортування тварин;

- дії, передбачені частиною 3 ст. 89, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі самі порушення.

За дане правопорушення законодавцем встановлені стягнення у вигляді – штрафу; штрафу з конфіскацією тварини, якщо перебування тварини у власника становить загрозу для її життя або здоров'я; адміністративного арешту на строк до п'ятнадцяти діб з конфіскацією тварини, якщо перебування тварини у власника становить загрозу для її життя або здоров'я.

Відповідно до ст. 222 КУпАП і ст. 255 КУпАП уповноважені на те посадові особи органів Національної поліції мають право виносити постанови і складати протокол про адміністративне правопорушення. Відповідно до ст. 221 КУпАП судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів розглядають справи за вчинення вище вказаного правопорушення [5].

Законом «Про захист тварин від жорстокого поводження» передбачено, що власники при поводженні з домашніми тваринами повинні дбати про домашню тварину, забезпечити їй достатню кількість їжі та постійний доступ до води; надавати

можливість домашній тварині здійснювати необхідні рухи, контактувати з собі подібними. Слід забезпечити наявність намордника, повідка, що необхідні для здійснення виходу домашньої тварини поза місцем її постійного утримання. На домашній тварині має бути нашийник з ідентифікуючими позначками. Крім того, власник має забезпечувати, зокрема своєчасне надання домашній тварині ветеринарних послуг (обстеження, лікування, щеплення тощо), а також негайно повідомляти медичну або ветеринарну установу про випадки заподіяння домашньою твариною ушкоджень здоров'ю людині або іншим тваринам [1].

У випадках виявлення жорстокого поводження з тваринами громадянам необхідно викликати представників Національної поліції для з'ясування всіх обставин справи та притягнення винної особи до відповідальності, оскільки саме вони відповідно до Закону «Про захист тварин від жорстокого поводження» здійснюють нагляд за дотриманням порядку виходу домашніх тварин (собак) у громадських місцях та вживають відповідних заходів у разі порушення законодавства про порядок поводження й утримання домашніх тварин, у тому числі шляхом складання протоколів і винесення постанов.

Література:

1. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21 лютого 2006 року № 3447-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text> (дата звернення: 21.06.2024)
2. Еколог розповів, скільки людей щороку карають в Україні за жорстоке поводження з тваринами. 26.04.17. URL: <https://www.unian.ua/ecology/salvationspecies/1895949-ekolog-rozpoviv-skilki-lyudey-schoroku-karayut-v-ukrajini-za-jorstoke-povodjennya-z-tvarinami.html> (дата звернення: 22.06.2024)
3. Як війна вплинула на життя тварин та зоозахист в Україні. 24 лютого 2023. Дар'я Лук'янчук. Українська правда. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2023/02/24/253030/> (дата звернення: 22.06.2024)

4. Вироки у справах про жорстоке поводження з тваринами за 2020 рік. Єлизавета Баран, представниця ГО «Відкриті клітки Україна». URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/viroki-u-spravah-pro-zhorstoke-povodzhennya-z-tvarinami-za-2020-rik1.html> (дата звернення: 22.06.2024)

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Верховна Рада УРСР; Кодекс України № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 23.06.2024)

Жукова І.В.,

кандидат наук з державного управління, доцент, директор
Видавничої групи «Наукові перспективи»

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКОВОЇ СКЛАДОВОЇ СФЕРИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У США

Розвиткова складова сфери загальної середньої освіти у США, наприклад, генерувала власне остаточне становлення лише на початку XX століття. Так, протягом 17-18 та 18-19 ст. на території США функціонували, як правило, академії (academies) та публічні вищі школи (public high schools), що у своїй основі координували власну діяльність за принципом прогібіціонізму та суворого виконання навчальних та (або) навчально-спірітуальних програм.

Усе вищезазначене сукупно призвело до т.зв. «руху середніх шкіл» у період між 1910 та 1940 рр. Як зазначає у власному дослідженні Е. Елсворт [1, с. 214], поява практичних навчальних планів, заснованих на концепції здобуття знань для життєвої аплікації, а не для застосування в рамках коледжу/навчальної програми сприяла до збільшення компетентності у прийнятті рішень від місцевого рівня до загальнодержавного рівня. Зарахування до закладів загальної середньої освіти, до того ж, почало відбуватися за принципом відкритості, що сприяло

підвищенню рівня довіри до останньої в системі американської освітньої парадигми.

Сегментованого значення для розуміння розвиткової складової сфери загальної середньої освіти у США крізь призму правового розуміння даної проблеми набуває (враховуючи належність США до англо-американської правової сім'ї) судовий прецедент. Застосовним до тематики становлення загальної середньої освіти вбачаємо рішення Верховного Суду США у справі «Браун проти Ради Освіти» 1954 р. (U.S. Supreme Court case, *Brown v. Board of Education* 1954) [2], у якому було запропоновано поєднати у єдиний освітній спектр початкову освіту та загальну середню освіту та, водночас, розширити призначенню функцію закладів загальної середньої освіти до спірітуального (духовного) становлення індивіда (учня-вихованця). Як зазначає з цього приводу американська дослідниця Дж. Нім, [3, с. 93-94] забезпечення подібної парадигми сприяло категоризації здобувачів загальної середньої освіти не лише на власне академічному, але й на рівні соціального становлення.

Наступним поштовхом до забезпечення потужності сфери загальної середньої освіти у США доцільно назвати Закон про початкову та середню освіту 1965 р. (Elementary and Secondary Education Act ESEA 1965) [4], прийнятий за каденції президента Л. Джонсона. Нормативно-правовий документ спрямував та забезпечив інституційно-фінансовий потенціал американської демократії на боротьбу з бідністю шляхом підготовки кваліфікованої робочої сили на усіх освітніх рівнях. Документ також наголошував на рівному доступі до освіти та встановлював високі стандарти та підзвітність органів влади перед населенням, зокрема, здобувачами загальної середньої освіти. У Оксфордському посібнику із освітнього права США (The Oxford Handbook of U.S. Education Law) за редакцією К. Л. Боумен (2021) [5, с. 321-322] з цього приводу зазначено, що основною метою даного нормативного акту було впровадження сприятливих можливостей для рівної успішності учнів шляхом справедливого розподілу академічного потенціалу. Погоджуємося із даною конотацією, додавши, що середня освіта як базовий сегмент

адукаційного процесу у дійсності є ключовим трампліном у підготовці особистості до здобуття вищої освіти.

До початку 1990-х років вагомих змін у процесі отримання загальної середньої освіти в США наявно не було, однак «рух за реформу освіти» призвів до впровадження в США випускних іспитів на рівні 10-12 класів. Ідеологічна підтримка даного положення також була відображена у Законі США «Жодна дитина не залишиться позаду» 2001 р. (No Child Left Behind Act 2001) [6], котрий задекларував проведення стандартизованого загальноосвітнього тесту для учнів-випускників як вимогу для отримання ними атестату (сертифікату) про загальну середню освіту (secondary education). Даний нормативно-правовий акт використовується у США і станом на сьогодні. Найбільш «свіжим» нормативним нововведенням у галузі нормування процесу здобуття загальної середньої освіти в США є Закон про успішність учнів 2015 р. (Every Student Succeeds Act (ESSA) 2015), котрий доповнює положення Закону про початкову та середню освіту 1965 р. (Elementary and Secondary Education Act ESEA 1965) у модерному форматі – щодо цього у згаданому Оксфордському посібнику із освітнього права США (The Oxford Handbook of U.S. Education Law) за редакцією К. Л. Боумен (2021) [7, с. 312] зазначено, що таким чином американський освітній сектор формує прецедент наступності, зокрема, у сфері загальної середньої освіти.

Генезис становлення та розвитку сфери загальної середньої освіти в Україні, в свою чергу, можна розглядати з позиції як духовного, так і власне академічного становлення. У праці згаданої К. Кришінець-Андялошій [8, с. 99] зазначено, що початок-середина ХХ ст. ознаменувалася превалюванням спірітуального виховання над вихованням академічним, особливо на західноукраїнських землях.

В свою чергу, реальне становлення сфери загальної середньої освіти в Україні відповідно тенденціям європейської стандартизації відбулося зі здобуттям незалежності. Якщо спочатку сфера загальної середньої освіти фактично спрямовувалася та координувалася виключно Законом України «Про освіту» № 1060-ХІІ, то наразі регулювання процесу здобуття

загальної середньої освіти в Україні стандартизовано двома нормативно-правовими актами – Законом України «Про освіту» № 2145-VIII (2017 р.) та галузевим Законом України «Про повну загальну середню освіту» № 463-IX (2020 р.).

Зазначені нормативно-правові акти, прийняті в умовах тісного зближення України із ЄС та, зокрема, США встановлюють певні стандарти загальної середньої освіти в Україні. Так, наприклад, ст. 10 та ст. 12 Закону України «Про освіту» № 2145-VIII визначає ключовими завданнями і метою повної загальної середньої освіти розвиток, виховання та соціалізацію індивіда [9]. В свою чергу, Законом України «Про повну загальну середню освіту» № 463-IX встановлено деякі загальноосвітні принципи, як-от індивідуальна траєкторія здобувача (ст. 14 Закону), заохочення учнів-здобувачів (ст. 16 Закону), а також права, обов'язки учня тощо (ст. 20 Закону) [10]. Сумарно дані положення національного законодавства спрямовані на ефективізацію навчального процесу в парадигмі загальної середньої освіти.

Наукові погляди на загальну середню освіту та її стандартизацію в Україні в модерному форматі різняться за виміром ідеологічної класифікації. На переконання А. Загородньої [11, с. 2-3], процес реформування освіти в добу незалежності відзначався непослідовністю до початку повноцінної Євроінтеграції, що послугувала тригером до уніфікації державного курсу західноєвропейської орієнтації, зокрема, у сфері освіти і науки та її галузях. Авторка відзначає, що ключовим завданням такого процесу освітнього розвитку було обрано становлення особистості, і даний конструкт розповсюдився, зокрема, і на сферу загальної середньої освіти як засобу імплементації відповідних ціннісних наративів для індивіда. В той же час, у дослідженні Л. Прохоренко та В. Засенко [12, с. 11-12] наголошено на певній односторонності стандартизації освітнього процесу в Україні, зокрема, за напрямом впровадження її інклюзивності – так, даний сегмент, на поглядів авторів, реалізовувався радше на теоретико-легіслативному, аніж на практично-прикладному рівні. В цей же час, Н. Корильчук та ін. у власному дослідженні проблем та перспектив сучасної освіти в Україні зазначили, що підлаштування

вітчизняної освіти під європейські стандарти гальмуються наявністю деяких пострадянських наративів у викладанні, зокрема, серед представників вікового педагогічного колективу – відтак, даний факт потребує врегулювання та усунення [13].

Література:

1. Ellsworth, E. The Making of Our Middle Schools; an Account of the Development of Secondary Education in the United States. Creative Media Partners, LLC. 2016 ed. 562 p. С. 214.

2. National Archives. Brown v. Board of Education (1954). NA official website. Режим доступу : <https://www.archives.gov/milestone-documents/brown-v-board-of-education>

3. Neem, J. Democracy's Schools. The Rise of Public Education in America. Johns Hopkins University Press, 2017. 240 p. С. 93-94.

4. American Federation of Teachers. Elementary and Secondary Education Act ESEA 1965. AFT official website. Режим доступу : <https://www.aft.org/position/elementary-and-secondary-education-act>

5. Bowman, K. L. The Oxford Handbook of U.S. Education Law. Oxford University Press, Incorporated. 2021. 760 p. С. 321-322.

6. U.S. Department of Education. The No Child Left Behind Act of 2001. USDE official website. Режим доступу : <https://www2.ed.gov/about/offices/list/oii/nonpublic/nclbinfo.html>

7. Bowman, K. L. The Oxford Handbook of U.S. Education Law. Oxford University Press, Incorporated. 2021. 760 p. С. 312.

8. Кришинець-Андялошій, К. Розвиток закладів загальної середньої освіти в умовах відродження незалежності України. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2022. Випуск 37. С. 98–108. С. 99.

9. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017 р. (ред. від 27.06.2024 р.). Відомості Верховної Ради. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

10. Закон України «Про повну загальну середню освіту» № 463-IX від 16.01.2020 р. (ред. від 24.03.2024 р.). Відомості Верховної Ради. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

11. Загородня, А. Реформування освіти в добу незалежності : система профільного навчання старшої школи. НАПН, 2020. 5 с. С. 2-3.

12. Прохоренко Л., Засенко В. Розвиток спеціальної освіти в Україні : 1991-2021 рр. Особлива дитина : навчання і виховання. № 4. 2022. С. 7-19. С. 11-12.

13. Корильчук Н. та ін. Проблеми та перспективи сучасної освіти України: спроби наукової рефлексії. Академічні візії. № 16. 2023. 13 с.

Жулай А.С.,

здобувач ступеня вищої освіти магістра ННІ № 1 НАВС,

Бухтіярова І.Г.,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Соціальна безпека держави у науковій літературі охоплює широкий спектр питань, від теоретичних основ до практичних аспектів її забезпечення. Вона є комплексною системою, яка забезпечує захист життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від різноманітних внутрішніх та зовнішніх загроз. Саме тому, важливо, щоб соціальна безпека була забезпечена відносно кожного громадянина України.

Зокрема, є окремі категорії громадян, які потребують додаткових гарантій соціальної безпеки в силу їх професійної діяльності, а саме однією із них є категорія державних службовців.

Соціальна безпека державних службовців є ключовим елементом стабільності та ефективності державного управління. Вона включає в себе комплекс правових гарантій, які забезпечують захист прав та інтересів працівників публічного сектору. Актуальність теми полягає у необхідності адаптації правового

поля до сучасних викликів та забезпечення належного рівня соціального захисту державних службовців.

У найзагальнішому розумінні, соціальна безпека розглядається в сучасній науковій літературі, як складова економічної безпеки держави, що включає етнонаціональну, демографічну, гуманітарну та медичну безпеку [1, с. 64; 6]. Можна зазначити, що соціальна безпека є фундаментальною для забезпечення стабільності держави та її економічного розвитку. Вона вимагає інтегрованого підходу, який враховує всі аспекти життя суспільства та взаємодію між ними. Такий підхід дозволяє виявляти потенційні загрози та розробляти стратегії їх запобігання та протидії.

Основними нормативно-правовими актами, що регулюють соціальну безпеку державних службовців в Україні, є Конституція України, Закони України "Про державну службу" та інші підзаконні акти.

Відповідно до Конституції України можна визначити складові соціальної безпеки, а саме стаття 46 згідно якої соціальний захист громадянина включає його право на забезпечення у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних обставин, а також у пенсійному віці та в інших випадках, передбачених законом. Також, соціальна безпека, на мою думку, включає й інші аспекти – право на відпочинок (стаття 45), право на житло (стаття 47) [2; 5].

Яскравим прикладом цього є думка Г.О. Яковлевої, яка тлумачить соціальний захист як конституційне право людини, що закріплене в Конституції України та міжнародних правових документах, на отримання від держави того чи іншого виду безповоротної матеріальної допомоги, що спрямована на забезпечення гідного рівня життя особи, яка в тих чи інших життєвих ситуаціях потребує такої допомоги [4].

Отже, можна вважати, що соціальний захист передбачає комплекс законодавчих заходів, спрямованих на утворення безпечного середовища працівника, що в комплексі породжує економічний і соціальний захист. Охороняється державою

незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань.

Звернемо увагу на аспект забезпечення високого рівня життя населення. Так, згідно зі статтею 48 Конституції України, кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло. Відповідно до частини 1 статті 50 Закону України «Про державну службу», визначено, що «держава забезпечує достатній рівень оплати праці державних службовців для професійного виконання посадових обов'язків, заохочує їх до результативної, ефективної, доброчесної та ініціативної роботи» [3]. У даному контексті, достатній рівень оплати праці означає, що він є таким, який дозволяє кожному державному службовцю забезпечувати власне існування та існування його сім'ї. Для цього, частиною 2 статті 50 цього ж нормативно-правового акту визначено, що заробітна плата державного службовця складається з посадового окладу, надбавки за вислугу років, надбавки за ранг державного службовця та різноманітних премій у разі їх встановлення, матеріальна допомога для вирішення соціально – побутових питань.

Забезпечення належного рівня соціальної безпеки державних службовців сприяє підвищенню ефективності їхньої роботи, зниженню рівня корупції та покращенню загального рівня довіри до державних інституцій. Соціальні гарантії мотивують службовців до більш відповідального виконання своїх обов'язків та сприяють залученню до державної служби висококваліфікованих фахівців.

Чинне законодавство України щодо соціальної безпеки державних службовців має ряд недоліків, зокрема недостатню деталізацію окремих положень, відсутність чітких механізмів реалізації соціальних гарантій та недостатнє фінансове забезпечення. Це призводить до нерівномірного застосування норм та порушення прав державних службовців. Для вдосконалення правового регулювання соціальної безпеки державних службовців необхідно:

- розробити та прийняти новий комплексний закон "Про соціальну безпеку державних службовців", який враховуватиме сучасні потреби та виклики;

- внести зміни до чинних нормативно-правових актів, що регулюють соціальні гарантії, з метою їхньої деталізації та чіткого визначення механізмів реалізації;

- забезпечити належне фінансування соціальних програм для державних службовців, що дозволить повністю реалізувати їхні права на соціальну безпеку;

- запровадити систему моніторингу та контролю за виконанням нормативно-правових актів у сфері соціальної безпеки державних службовців.

Правове регулювання соціальної безпеки державних службовців є ключовим елементом забезпечення стабільності та професійності державного апарату. Ефективне правове регулювання цієї сфери сприяє залученню висококваліфікованих кадрів, зменшенню рівня корупції та підвищенню рівня довіри до державних інституцій. Вдосконалення нормативно-правової бази та забезпечення належного фінансування соціальних програм є необхідними кроками для покращення соціальної безпеки державних службовців в Україні.

Література:

1. Шахматова Т.А. Теоретичні засади визначення категорії "соціальна безпека" національної економіки. Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). 2013. № 3. С. 72-77.

2. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141

3. Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII. Відомості Верховної Ради. 2016. № 4, ст.43.

4. Яковлева Г.О. Проблеми правового регулювання та шляхи вдосконалення правового статусу суб'єктів права соціального забезпечення : монографія. Харків : Право, 2018. 336 с

5. Стрельченко О.Г., Пастух І.Д., Доценко О.С., Бухтіярова І.Г., Кошова С.П. Захист прав працівників сфери охорони здоров'я

у світлі євроінтеграційних процесів. Клінічна та профілактична медицина. Випуск № 1. 2024. С. 130-139. DOI: <https://doi.org/10.31612/2616-4868.1.2024.15>

6. Стрельченко О.Г., Бухтіярова І.Г., Бухтіяров О.А. Адміністративно-правова характеристика міжнародно-правових актів, які регулюють гендерну політику під час реалізації публічно-владних повноважень. Південноукраїнський правничий часопис. № 4. 2022. С. 164-169 DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.3.27>

Замерлова В.А.,
студентка 203_СПД_2022 навчальної групи ННІ № 3 НАВС,
Бухтіярова І.Г.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ ПО РОЗГЛЯДУ ЗВЕРНЕНЬ ГРОМАДЯН

Провадження по розгляду звернень громадян полягає в необхідності вдосконалення адміністративних механізмів для забезпечення оперативного та ефективного реагування на скарги громадян. В умовах демократичного розвитку України важливо гарантувати дотримання прав громадян, уникнення бюрократизму та своєчасне вирішення їхніх звернень, що сприятиме зміцненню правопорядку та довіри до державних інститутів.

Проблематика провадження по розгляду звернень громадян є існуючі адміністративні механізми, що часто не забезпечують оперативного та ефективного реагування на скарги громадян та призводять до бюрократизму, затягування процесів розгляду та недотримання законодавчо встановлених строків. Ці проблеми вивчали такі науковці: В.Б. Авер'янов, О.В. Кузьменко, В.К.

Колпаков, Т.О. Коломоєць, Т.П. Линпой, М.В. Карасевой, Ю.Е. Лагутов.

Провадження щодо розгляду звернень громадян – це діяльність органів державної влади та їх посадових осіб, врегульована адміністративно-правовими нормами, яка передбачає здійснення комплексу процедурних дій, спрямованих на розгляд пропозицій, заяв та скарг громадян для забезпечення реалізації їх прав, свобод та законних інтересів. Варто відзначити, що єдиного підходу до визначення цього провадження немає, оскільки законодавчо визначені види звернень не утворюють єдиного процедурного процесу. Проте, Закон України «Про звернення громадян» об'єднує різні види звернень у загальне поняття, яке в науковій літературі все частіше використовується як узагальнюючий термін [1].

Провадження по розгляду звернень громадян має кілька особливостей. По-перше, воно регулюється адміністративно-правовими нормами і передбачає здійснення ряду процедурних дій, спрямованих на розгляд пропозицій, заяв та скарг громадян для забезпечення реалізації їх прав, свобод та законних інтересів. Важливим аспектом є те, що в законодавстві визначені види звернень громадян не утворюють єдиного процедурного процесу, однак Закон України «Про звернення громадян» об'єднує різні види звернень у загальне поняття «провадження із звернень громадян». Це провадження включає кілька етапів: реєстрацію, перевірку, аналіз та прийняття рішень, які повинні бути обґрунтованими і своєчасними [1].

Науковці наголошують на необхідності дотримання процедурних норм та строків розгляду звернень для зменшення кількості повторних звернень і підвищення ефективності цього процесу. Наприклад, В. Авер'янов підкреслює важливість «забезпечення законності, об'єктивності та обґрунтованості рішень за зверненнями громадян, а також наголошує на необхідності дотримання процедурних норм та строків розгляду звернень для зменшення кількості повторних звернень» [2, с. 111].

В. Тимошук звертає увагу на «необхідність узагальнення звернень громадян для отримання повного уявлення про стан

справ у конкретних підрозділах, що сприятиме своєчасному виявленню причин правопорушень та удосконаленню роботи органів» [3, с. 87].

І. Коліушко наголошує на «важливості зміни ставлення працівників органів внутрішніх справ до звернень громадян, особливо до скарг, для покращення роботи зі зверненнями та зменшення кількості відписок» [4].

Провадження також характеризується наявністю різних типів звернень, таких як заяви, скарги, пропозиції, які можуть бути подані в письмовій, усній або електронній формі. Кожен тип звернення вимагає специфічного підходу та обробки. Наприклад, заяви містять прохання про задоволення конкретних потреб та потреб, тоді як скарги спрямовані на відновлення порушених прав.

Іншою важливою особливістю є використання інформаційних технологій для підвищення ефективності процесу розгляду звернень. О. Голубицький досліджує роль інформаційних технологій у цьому процесі, наголошуючи на їх важливості для підвищення швидкості та прозорості звернень [5, с. 113]. Це включає впровадження електронних систем реєстрації та обробки звернень, а також можливість подання звернень через Інтернет. Важливим аспектом є також контроль за своєчасним розглядом звернень. О. Баранов аналізує механізми контролю за розглядом звернень громадян і пропонує інструменти для підвищення прозорості та підзвітності органів державної влади. Це включає проведення регулярного моніторингу та оцінки ефективності роботи зі зверненнями громадян, а також встановлення чітких критеріїв і показників для оцінки результативності цього процесу [7, с.201].

Отже, провадження по розгляді звернень громадян є багатогранним процесом, який вимагає дотримання законодавчих норм, обґрунтованого підходу до обробки кожного звернення та використання сучасних технологій для підвищення його ефективності. Науковці підкреслюють важливість комплексного підходу до організації роботи зі зверненнями громадян, що включає як процедурні, так і організаційні аспекти, а також необхідність постійного вдосконалення цього процесу для

забезпечення високого рівня задоволеності громадян та підвищення довіри до органів публічної влади.

Провадження по розгляду звернень громадян є ключовим елементом функціонування державних органів та місцевого самоврядування, проте цей процес супроводжується рядом проблем, які потребують вирішення для підвищення ефективності та прозорості. Однією з основних проблем є недотримання встановлених законодавством строків розгляду звернень громадян. Це призводить до затримок у вирішенні питань, що підриває довіру громадян до органів влади. Іншою значною проблемою є недостатня кваліфікація працівників, відповідальних за обробку звернень [3, с. 202].

Відсутність належної підготовки та знань призводить до помилок у розгляді звернень, неповного або невірного розгляду питань, що піднімаються громадянами. Також серйозною проблемою є бюрократизм та формалізм у процесі розгляду звернень. Часто звернення громадян розглядаються поверхово, без детального вивчення суті проблеми, що призводить до відписок або формальних відповідей без реального вирішення питань. Нерідко зустрічається і проблема відсутності зворотного зв'язку з громадянами. Після подачі звернення громадяни не отримують інформації про хід розгляду їхніх питань, що створює відчуття ігнорування їхніх проблем. Відсутність єдиного підходу до класифікації та обробки різних видів звернень також ускладнює процес їх розгляду, оскільки різні типи звернень вимагають різних підходів та процедур. Недостатня автоматизація процесу розгляду звернень є ще однією проблемою, яка обмежує можливості для ефективного обліку та моніторингу звернень.

Використання застарілих технологій та відсутність сучасних інформаційних систем призводять до додаткових затримок та ускладнень у процесі обробки звернень. Важливою проблемою є також відсутність належного контролю за виконанням рішень, прийнятих за результатами розгляду звернень. Це призводить до невиконання або часткового виконання прийнятих рішень, що знижує ефективність роботи органів влади та рівень задоволеності громадян. З огляду на зазначені проблеми, необхідно

вдосконалювати процес розгляду звернень громадян шляхом впровадження сучасних інформаційних технологій, підвищення кваліфікації працівників, забезпечення зворотного зв'язку та контролю за виконанням прийнятих рішень. Це дозволить підвищити ефективність, прозорість та відповідальність органів влади у роботі зі зверненнями громадян, що сприятиме зміцненню довіри громадян до державних інституцій [5, с. 114].

Для вирішення проблем провадження по розгляду звернень громадян необхідно впровадити комплекс заходів, спрямованих на підвищення ефективності, прозорості та відповідальності цього процесу. Першим кроком є забезпечення дотримання встановлених законодавством строків розгляду звернень громадян. Це можна досягти шляхом впровадження автоматизованих систем обліку та моніторингу звернень, які дозволять контролювати терміни розгляду та своєчасно нагадувати про необхідність прийняття рішень. Автоматизовані системи можуть включати електронні реєстри, які забезпечують швидку і точну реєстрацію звернень, а також інтегровані інструменти для відстеження статусу та виконання запитів громадян [5, с. 115].

Другим важливим заходом є підвищення кваліфікації працівників, відповідальних за обробку звернень. Організація регулярних навчань та семінарів з питань законодавства, адміністративних процедур та етики спілкування з громадянами дозволить покращити якість розгляду звернень та зменшити кількість помилок. Професійний розвиток персоналу може включати тренінги з управління конфліктами, техніками активного слухання та написання офіційних відповідей. Це забезпечить більш високий рівень компетенції та підвищить ефективність обслуговування громадян.

Для подолання бюрократизму та формалізму у процесі розгляду звернень необхідно розробити та впровадити чіткі інструкції та методичні рекомендації щодо роботи з різними типами звернень. Це допоможе забезпечити індивідуальний підхід до кожного звернення та врахування специфіки кожної проблеми. Важливо, щоб ці інструкції були доступні всім працівникам і

включали конкретні приклади та шаблони документів, що сприятиме більш ефективній та прозорій роботі [6, с. 280].

Важливим кроком є забезпечення зворотного зв'язку з громадянами. Це можна зробити шляхом впровадження системи інформування заявників про хід розгляду їх звернень, а також про результати прийнятих рішень. Важливим інструментом для цього можуть стати електронні кабінети заявників на офіційних веб-сайтах органів влади. Такі кабінети дозволять громадянам відстежувати статус своїх звернень у режимі реального часу, отримувати повідомлення про зміни у їх статусі та результатах розгляду. Це підвищить рівень прозорості та довіри до державних органів.

Для вдосконалення класифікації та обробки різних видів звернень необхідно розробити єдині стандарти та класифікації звернень, які будуть враховувати всі можливі типи та форми звернень громадян. Це дозволить уніфікувати процес їх обробки та зробити його більш ефективним. Наприклад, всі звернення можуть бути класифіковані за темою, типом питання, ступенем терміновості, що дозволить швидше розподіляти їх між відповідними відділами та спеціалістами [7, с. 48].

Автоматизація процесу розгляду звернень є ще одним важливим кроком. Впровадження сучасних інформаційних систем, які дозволять оперативно реєструвати, обробляти та аналізувати звернення, значно спростить роботу з ними та зменшить час на їх розгляд. Використання електронного документообігу, інтеграція систем управління зверненнями з іншими інформаційними системами органів влади сприятиме зниженню ризику втрати або неправильного оброблення інформації.

Для покращення контролю за виконанням рішень, прийнятих за результатами розгляду звернень, необхідно створити систему моніторингу та оцінки ефективності виконання прийнятих рішень. Це може включати регулярні звіти про виконання, а також проведення аудиту діяльності органів влади у цій сфері. Звіти можуть містити інформацію про кількість та типи звернень, середній час їх розгляду, кількість задоволених та незадоволених

звернень, а також аналіз повторних звернень для виявлення системних проблем [7, с. 49].

Таким чином, провадження по розгляду звернень громадян характеризується рядом особливостей, зокрема необхідністю дотримання адміністративно-правових норм, застосуванням інформаційних технологій та забезпеченням зворотного зв'язку з громадянами. Науковці підкреслюють важливість комплексного підходу до організації роботи зі зверненнями громадян, що включає як процедурні, так і організаційні аспекти, а також необхідність постійного вдосконалення цього процесу.

Впровадження вище зазначених заходів дозволить покращити процес розгляду звернень громадян, підвищити його ефективність та прозорість, а також зміцнити довіру громадян до органів державної влади та місцевого самоврядування. Важливо, щоб ці зміни були системними та підтримувалися на всіх рівнях організаційної структури, що забезпечить стійке покращення якості обслуговування громадян та підвищення рівня їх задоволеності.

Література:

1. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. Відомості Верховної Ради України, 1996, № 47, ст.256. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text> (дата звернення 12.06.2024)

2. Авер'янов В.Б., Пухтецька А.А. Удосконалення організації та діяльності системи органів виконавчої влади з урахуванням європейських принципів і стандартів. Часопис Київського університету права. 2019. №4. С. 110–117.

3. Тимошук В.П. Загальне адміністративне право: навч. підручник. Видавничий дім «Гельветика». 2023.С. 87-88

4. Бухтіярова І.Г. Обмеження прав та свобод людини та громадянина під час воєнного стану: адміністративно-правовий аспект. Морально-правові засади публічного адміністрування у секторі безпеки та оборони: Матеріали науково-практичного семінару (Київ, 22 лютого 2023 року) / ред. колегія : І.Д. Пастух (голова), В.М. Дорогих, О.К. Волох. – 186 с. без ілл. С. 17-21

5. Голубицький. О. Електронна петиція як вид звернення громадян. Держава та регіони. Серія: Право. 2019. № 3. С. 113–119.

6. Баранов О. Структура інституту звернень громадян. Університетські наукові записки. 2022. №1. С. 279–282

7. Методичні підходи до організації діяльності з публічного адміністрування: наук. розробка / уклад. : Н.М. Мельтюхова, Л.В. Набока, Ю.В. Дідок; за заг. ред. Н.М. Мельтюхової. Київ: НАДУ, 2011. 48-49 с.

Канавський Д.О.,

студент 102_СМПД_2022 н/г ННІ № 3 НАВС,

Волох О.К.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС

ОБОВ'ЯЗКОВІСТЬ ДОТРИМАННЯ НОРМ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА АДМІНІСТРАТИВНИМИ СУДАМИ

Відповідно до частини другої статті 3 Конституції України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Частиною другою статті 19 Конституції України передбачено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Відповідно до статті 129 Конституції України суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права.

Частиною другою статті 6 КАС України передбачено, що суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини.

Згідно з частиною другою статті 2 КАС України у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень адміністративні суди перевіряють, чи прийняті (вчинені) вони: 1) на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України; 2) з використанням повноваження з метою, з якою це повноваження надано; 3) обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії); 4) безсторонньо (неупереджено); 5) добросовісно; 6) розсудливо; 7) з дотриманням принципу рівності перед законом, запобігаючи всім формам дискримінації; 8) пропорційно, зокрема з дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія); 9) з урахуванням права особи на участь у процесі прийняття рішення; 10) своєчасно, тобто протягом розумного строку.

Частиною першою статті 5 КАС України передбачено, що кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або законні інтереси.

Частиною другою статті 77 КАС України передбачено, що в адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на відповідача.

У постанові Верховного Суду від 16 грудня 2020 року у справі № 500/1970/19 сформульовано наступні висновки щодо застосування норм процесуального права:

«У пункті 30 Висновку №11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи «Щодо якості судових рішень» міститься положення, згідно з яким дотримання принципів змагальності та рівності сторін є

необхідними передумовами сприйняття судового рішення як належного сторонами, а також громадськістю.

<...>

Верховний Суд наголошує, що Кодексом адміністративного судочинства України розподілено обов'язки щодо доказування і подання доказів між особами, які беруть участь у справі та передбачено активну роль суду в процесі збору доказів і їх застосування, а забезпечення повного з'ясування обставин у справі базується на поєднанні принципів змагальності та офіційності. В свою чергу, суд не є пасивним спостерігачем у збиранні доказів по справі і за потребою може приймати активну участь в такому процесі.

З метою правильного встановлення фактичних обставин справи, суд наділено повноваженням збирати та оцінювати докази, а також сприяти реалізації прав сторін у справі в частині доказування обставин, шляхом витребування необхідних доказів у разі потреби.

Виконання завдань адміністративного судочинства залежить від встановлення адміністративним судом у справі об'єктивної істини та правильного застосування норм матеріального та процесуального права, а тому статтею 9 Кодексу адміністративного судочинства України на суд покладено обов'язок вживати передбачені законом заходи, необхідні для правильного з'ясування всіх обставин справи, у тому числі щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи. Дієвість адміністративного судочинства залежить від того, на скільки повно і всебічно будуть підтверджені доказами обставини, що мають значення для правильного вирішення справи».

Квакуша А.С.,
аспірант доцент кафедри публічного
управління та адміністрування НАВС

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ПРИЙНЯТТЯ НОВОГО ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ»

Станом на теперішній час на веб-порталі Верховної Ради України перебуває ряд законопроектів щодо необхідності реформування сфери залізничного транспорту України. Найобговорюванішими серед них були проекти нового Закону України «Про залізничний транспорт» № 1196 від 29.08.2019 [1] та № 1196-1 від 06.09.2019 [2], один з яких планувалося прийняти на заміну діючого Закону України «Про залізничний транспорт» № 273/96-ВР від 04.07.1996 [3].

Про необхідність прийняття нового Закону України «Про залізничний транспорт» на заміну діючого станом на теперішній час Закону України «Про залізничний транспорт» № 273/96-ВР від 04.07.1996 зазначалося ще в Національній транспортній стратегії України на період до 2030 року, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України № 430-р від 30.05.2018 [4], і в Плані заходів з реформування залізничного транспорту, затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1411-р від 27.12.2019 [5]. Разом з тим, жоден з вказаних законопроектів так і не було прийнято.

З аналізу вказаних проектів закону про залізничний транспорт вбачається, що їх цілком обґрунтовано та вмотивовано було відхилено Верховною Радою України, оскільки жоден з них в повному обсязі не враховував рекомендації Ради Європи та Європейського Парламенту щодо реформування сфери діяльності залізничного транспорту України. Крім того в багатьох аспектах деякі положення проектів закону про залізничний транспорт № 1196 від 29.08.2019 та № 1196-1 від 06.09.2019 суперечили правовим положенням Закону України «Про природні монополії» [6] та Закону України «Про ціни і ціноутворення» [7].

Зокрема, з-поміж негативних новел проєктів закону про залізничний транспорт України № 1196 від 29.08.2019 та № 1196-1 від 06.09.2019, в частині адміністративно-правового врегулювання тарифоутворення у сфері вантажних залізничних перевезень, можна виділити:

- віднесення вказаними проєктами закону в порушення ст.ст. 5, 8, 13 і 14 Закону України «Про природні монополії» повноважень з питань розгляду скарг стосовно рівня та/або структури тарифів до Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України, як центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері залізничного транспорту (п. 5 ч. 3 ст. 6 вказаних законопроєктів);

- визначення наявні у вказаних законопроєктах в порушення ст.ст. 5, 8, 12, 13 і 15 Закону України «Про ціни і ціноутворення» та ст.ст. 8, 9, 12 і 13 Закону України «Про природні монополії», що *«державно регульовані тарифи, в тому числі й в частині здійснення вантажоперевезень залізницями України, розробляються на підставі затвердженої у встановленому порядку методики виключно суб'єктами господарювання, які надаватимуть відповідні послуги зі здійснення вантажних залізничних перевезень»* (ч. 3 ст. 8 вказаних законопроєктів);

- визначення наявні у вказаних законопроєктах в порушення ст.ст. 8, 9, 12 і 13 Закону України «Про природні монополії», що *«оператор інфраструктури (тобто АТ «Укрзалізниця») розробляє Порядок доступу до інфраструктури загального користування, в якому визначає інфраструктуру загального користування, доступну для здійснення перевезень та всю інформацію, необхідну для отримання доступу до інфраструктури, зокрема, основні критерії для отримання доступу до інфраструктури загального користування, включаючи тарифи»* (ч. 7 ст. 17 вказаних законопроєктів).

Після відхилення 25.04.2024 Верховною Радою України зазначених проєктів закону про залізничний транспорт № 1196 від 29.08.2019 та № 1196-1 від 06.09.2019, нових проєктів Закону

України «Про залізничний транспорт» до парламенту України до поки не подавалося.

Разом з тим, зважаючи на європейський та євроатлантичний курс подальшого розвитку України, що прямо регламентовано преамбулою до Конституції України [8], вбачається, що на розгляд Верховної Ради України й надалі будуть виноситися законопроекти щодо прийняття нового Закону України «Про залізничний транспорт», з метою приведення законодавства України у сфері залізничного транспорту у відповідність до законодавства, стандартів та практик Європейського Союзу.

Питання якості майбутніх проєктів нового Закону України «Про залізничний транспорт», на заміну діючого станом на теперішній час Закону України «Про залізничний транспорт» № 273/96-ВР від 04.07.1996, залишає занепокоєння й дотепер, оскільки майбутній Закон України «Про залізничний транспорт» повинен буде одночасно як відповідати вимогам директив та регламентів Європейського Союзу у сфері залізничного транспорту, так і в жодному разі не суперечити чинному законодавству України, яке регулює суміжні сфери правовідносин, зокрема яке регулює сферу діяльності суб'єктів природних монополій та сферу ціноутворення.

Література:

1. Проект Закону про залізничний транспорт України: проект закону від 29.08.2019 № 1196. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/29748> (дата звернення: 12.06.2024).

2. Проект Закону про залізничний транспорт України: проект закону від 06.09.2019 № 1196-1. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/29762> (дата звернення: 12.06.2024).

3. Про залізничний транспорт: Закон України від 04.07.1996 № 273/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.06.2024).

4. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року: розпорядження Кабінету

Міністрів України від 30.05.2018 № 430-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.06.2024).

5. Про затвердження плану заходів з реформування залізничного транспорту: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2019 № 1411-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1411-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.06.2024).

6. Про природні монополії: Закон України від 20.04.2000 № 1682-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14#Text> (дата звернення: 12.06.2024).

7. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 21.06.2012 № 5007-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17#Text> (дата звернення: 12.06.2024).

8. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.06.2024).

Козловська М.Б.,
студентка 205_СПД_2022 навчальної групи ННІ № 3 НАВС,
Бухтіярова І.Г.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Військовослужбовці наділені важливими завданнями щодо оборони держави, та незважаючи на це, вони разом із іншими громадянами є суб'єктами адміністративної відповідальності. Варто зазначити, що військовослужбовці наділені правовим

статусом, який відрізняється від загального, внаслідок чого, до даної категорії висуваються особливі вимоги.

Особливо актуальним постало питання стосовно адміністративної відповідальності військовослужбовців з початком збройного вторгнення РФ на територію України 24 лютого 2022 року. Таким чином, адміністративна відповідальність військовослужбовців під час воєнного стану є необхідною умовою для забезпечення належного виконання ними службових обов'язків і є запорукою міцності та непорушності військового правопорядку.

Насамперед, варто визначити, що являє собою адміністративна відповідальність військовослужбовців. На думку О. С. Полякової, вона є формою юридичної відповідальності за правопорушення, які не стосуються виконання військовослужбовцями службових обов'язків, та за які не може бути застосована кримінальна відповідальність [1, с. 101].

Крім того, адміністративна відповідальність військовослужбовців поширюється також на військовозобов'язаних під час проходження військової підготовки. Адміністративні стягнення накладають органи Національної поліції України, державні інспекції, виконавчі комітети, адміністративні комісії та суди [1, с. 102].

Досить часто адміністративна відповідальність військовослужбовців плутається із дисциплінарною, на що слід звернути увагу та визначити їх відмінності. Зауважимо, що адміністративна відповідальність має відмінності від дисциплінарної саме тим, що остання застосовується у тих випадках, якщо: порушено правила несення служби в гарнізоні або вартової служби; військовослужбовцем порушено військову дисципліну на території військової частини, або поза нею; здійснено правопорушення під час відпустки, у відрядженні, на лікуванні тощо [2, с. 202]. Тож, слід зазначити, що дані види відповідальності відрізняються наявністю підпорядкування органу чи посадової особи військової служби.

Зважаючи на це, слід зауважити, що адміністративна відповідальність військовослужбовців має свої особливості, згідно

його адміністративно-правового статусу, а саме: як громадянин України, він повинен розглядатися як загальний суб'єкт, а як спеціальний суб'єкт адміністративної відповідальності – як представник військового формування, якому були надані додаткові особливі права та обов'язки, пов'язані з виконанням завдань військової служби, функціональною відповідальністю за відповідні посади [3, с. 92].

У 2015 році у КУпАП вперше було запроваджено адміністративну відповідальність військовослужбовців. Що стосується сучасних умов, у 2023 році було прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про адміністративні правопорушення», Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей проходження військової служби в умовах воєнного стану або бойових дій» [4].

Закон посилює відповідальність за порушення правил військової служби в мирний час, воєнний стан чи бойову обстановку, а також зобов'язує військовослужбовців, військовозобов'язаних і резервістів пройти перевірку на алкоголь, наркотичні та інші захворювання. Адміністративна відповідальність військовослужбовців під час воєнного стану поширюється також на призовників і резервістів, які проходять службу у формуваннях армії [4].

Зважаючи на сучасні зміни законодавства щодо адміністративної відповідальності військовослужбовців, такі правопорушення можна поділити на дві групи: до першої відносяться ті, що передбачені статтею 12 КУпАП, а до другої – військові адміністративні правопорушення, що закріплені у Главі 13-Б КУпАП [5].

Наразі військовослужбовці можуть нести адміністративну відповідальність за вчинення таких правопорушень під час дії воєнного стану: відмова від виконання законних розпоряджень командира або начальника; самовільне залишення військових частин або місць несення служби; недбале ставлення до своїх обов'язків як військовослужбовця; порушення правил використання зброї, боєприпасами, вибуховими та іншими

речовинами, а також правил поводження з предметами, що підвищують небезпеку для навколишнього середовища тощо [5].

Варто зауважити, що незважаючи на удосконалення законодавства з приводу притягнення військовослужбовців до адміністративної відповідальності, питання розмежування її із дисциплінарною досі є актуальним та потребує вирішення.

Таким чином, вирішення даних питань можливе лише у разі прийняття нового КУпАП, оскільки внесення змін до чинного КУпАП вважається недостатньо ефективним. Тож, ефективним вирішенням є прийняття відповідного нормативно-правового акта про адміністративні правопорушення, який дозволить закріпити нові концептуальні положення щодо адміністративної відповідальності військовослужбовців.

Отже, адміністративна відповідальність військовослужбовців є одним з важелів підтримки військового правопорядку, запобігання злочинності та підтримки боєздатності військових частин Збройних Сил України. Сучасні умови, в яких перебуває України зумовлюють потребу оновлення законодавства згідно реалій сьогодення, що також включає в себе і удосконалення норм, які передбачають адміністративну відповідальність для військових.

Література:

1. Полякова О. С. «Адміністративна відповідальності військовослужбовців Збройних Сил України» Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2014. Том 1, ст. 101-103

2. Бухтіярова І.Г., Гайдамака А. Ю. Особливості відповідальності державних службовців. The XI International Science Conference «Modern aspects of science and practice», November 30 – December 03, 2021, Melbourne, Australia. 590 The XI International Science Conference «Modern aspects of science and practice», November 30 – December 03, 2021, Melbourne, Australia. 590 p. c. 201-204

3. Військові адміністративні правопорушення за законодавством України. Загальні поняття, адміністративно-правова характеристика, нормативно-правове забезпечення,

особливості правозастосування під час воєнного стану, актуальна
судова практика. укл.: І.М. Коропатнік, М.А. Микитюк, О.О
Павлюк, С.В. Петков. Київ: ВД «Професіонал», 2023. 516 с.

4. Про внесення змін до Кодексу України про
адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України
та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення
військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій
обстановці: Закон України від 13.12.2022 № 2839-IX. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2839-20#Text>

5. Кодекс України про адміністративні
правопорушення від 07.12.1984 року. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>. (дата звернення
14.06.2024)

Кузнєцова В.,

курсант, здобувач вищої освіти 205 н/г ННІ № 1 НАВС

ПОНЯТТЯ «БІЖЕНЕЦЬ» В ВІТЧИЗНЯНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

В умовах сьогодення перед вітчизняними і іноземними
дослідниками постає дедалі більше проблемних питань. У зв'язку з
подіями, які відбуваються в Україні, значно збільшився потік
людей, здебільшого українців, які вимушено переміщуються
територією нашої держави, або ж за кордон. І тут виникає потреба у
правильній класифікації цих осіб, тому що вони можуть мати різну
назву і статус, а саме – мігрант, особа, яка перебуває під
тимчасовим або додатковим захистом, турист, біженець, і всі вони
певним чином належать до переселенців. Саме тому, я вважаю, що
було б доцільно детальніше розглянути поняття «біженець» щоб в
подальшому відрізнити їх від інших категорій осіб.

Поняття “біженець” є правовим терміном, який має
універсальний характер, оскільки зміст його визначається
відповідно до норм і принципів міжнародного права. Крім того,

виникнення та подальший розвиток цієї категорії досить тісно пов'язаний із нормативно-правовими актами, які приймалися на міжнародному рівні [1, с.3].

Ухвалена 28 липня 1951 року Конвенція про статус біженців є настільки ж актуальною сьогодні, як і тоді, коли вона була вперше представлена міжнародному співтовариству. Конвенція зазначає, що термін «біженець» застосовується до будь-якої особи, яка «в силу обґрунтованого страху перед переслідуванням з причин раси, релігії, національності, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів, знаходиться за межами країни свого громадянства і не може або через такий страх не бажає скористатися захистом цієї країни». Це також стосується будь-якої особи з таким обґрунтованим страхом, яка не має громадянства і знаходиться «за межами країни свого колишнього звичайного місця проживання» [2, с.4].

Спочатку застосування Конвенції обмежувалося подіями, що відбувалися в Європі та інших країнах до 1 січня 1951 року (підписантам надавалося право вибору). Це обмеження було знято для більшості країн Протоколом 1967 року щодо статусу біженців [2, с.5].

Слід зазначити, що Протокол є окремим юридичним документом, до якого може приєднатися будь-яка держава, не будучи учасницею Конвенції 1951 р. Держава, яка приєднується до Протоколу, бере на себе зобов'язання застосовувати положення Конвенції 1951 р. по відношенню до біженців, що підпадають під її визначення, однак без посилань на 1951 р. Якщо держава приєднується тільки до Протоколу, то вона не може вносити географічне застереження [3, с.3].

Існування трьох універсальних угод – Статуту УВКБ, Конвенції 1951 р. та Протоколу 1967 р., які містять визначення поняття «біженець», призвело до виникнення ще однієї правової проблеми, суть якої полягає у тому, що існує дві категорії біженців, серед вже визнаних такими на основі вищевказаних документів [3, с.3].

Конвенція була доповнена регіональними документами, спрямованими на краще вирішення їхніх особливих проблем: в

1969 році Організація африканської єдності (ОАЕ) прийняла Конвенцію, що розширило визначення біженця, задля охоплення тих, хто втік через зовнішню агресію, окупацію, іноземне панування або події, що серйозно порушують громадський порядок. Картахенська декларація 1984 року визначає, що до «біженців» слід віднести осіб, які виїжджають зі своїх країн через те, що їхнім життю, безпеці чи свободі загрожують загальне насильство, зовнішня агресія, внутрішні конфлікти, масові порушення прав людини чи інші обставини, які серйозно порушили громадський порядок. Картахенська декларація включена до національного законодавства багатьох країн Латинської Америки [2, с.5].

У Законі України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», який був прийнятий 8 липня 2011 року визначення біженців ідентичне редакції Закону України «Про біженців» 2001 року. Однак, порівнюючи законодавчі акти зазначимо, що в останній редакції Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», крім поняття «біженець» було введено нові терміни: «особа, яку визнано біженцем», «особа, яка потребує додаткового захисту» та «особи, які потребують тимчасового захисту» [4, с.24-25].

Згідно із ст. 1 Закону України “Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту” біженець – це особа, яка не є громадянином України й внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, національності, громадянства (підданства), віросповідання, належності до певної соціальної групи чи політичних переконань перебуває зараз за межами країни своєї громадянської належності і не може користуватися захистом цієї країни чи не бажає користуватися цим захистом, унаслідок таких побоювань, або ж, не маючи громадянства (підданства) й перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, вона не може або ж не бажає повернутися до неї, унаслідок зазначених побоювань [1, с.2].

Слід зазначити, що ми можемо провести певну паралель між визначеннями «біженців» в Конвенції про статус біженців 1951

року і Законом України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» і дійти певного висновку, що при даний Закон мав за одну із правових основ Конвенцію про статус біженців.

Підсумовуючи зазначимо, що біженець – це особа, яка була вимушена переселитися за межі країни своєї приналежності з метою захисту від переслідувань за расовою, національною, громадянською, статевою ознакою, належністю до певної соціальної групи чи політичних переконань, а також через військове вторгнення або інші прояви нелюдської поведінки, які принижують честь і гідність даної особи, і така особа залишається незахищеною країною своєї приналежності у зв'язку з зазначеними обставинами і немає змоги до неї повернутися.

Література:

1. Алмаші І. М. Еволюція визначення поняття "біженець". *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 63-69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anopr_2023_2_12 (дата звернення: 05.07.2024)
2. Конвенція про статус біженців 1951 року. Ключові повідомлення. URL: https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2021/07/UNHCR70_Key_Messaging_ukr.pdf (дата звернення: 05.07.2024).
3. Котляр О. І. Визначення поняття "біженець" у міжнародних документах. *Адвокат*. 2013. № 6. С. 36-40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2013_6_7 (дата звернення: 05.07.2024).
4. Калюжний Р.А., Тимчик Г.С. Адміністративно-правовий статус осіб, визнаних біженцями в Україні: монографія. – К. : «МП Леся». 2015. 192 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/322985689.pdf> (дата звернення: 05.07.2024)

Кукса Ю.Ю.,
здобувач 101 навчальної групи МПР ННІ № 1 НАВС,
Бухтіярова І.Г.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС

АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ

В Україні велика увага приділяється адміністративним процедурам, у межах яких гарантується реалізація прав, свобод й інтересів особи. Особливої актуальності вони набули з прийняттям Закону України «Про адміністративну процедуру» , який набрав чинності з 15 грудня 2023 року.

Термін «процедура» вживається в багатьох науках, і в тому числі в юриспруденції. Він походить своїм корінням від французького «procedure» та латинського «procedo», що означає проходжу або просуваю. У загальному розумінні процедура визначається як певна сукупність дій чи операцій, за допомогою яких реалізується той чи інший процес або етап, стадія, що виражає зміст відповідної технології чи діяльності.

У правовій науці процедура — це регламентований юридичною нормою порядок вчинення дій або прийняття рішень у сфері правозастосування. Ключовою у цьому визначенні є категорія «порядок», під яким розуміють сукупність послідовно вчинюваних дій та прийнятих рішень, логічно поєднаних і спрямованих на досягнення певного результату[2, с. 108].

Загальне розуміння сутності та притаманних адміністративній процедурі особливостей як основ її здійснення базується на теоретичних напрацюваннях різних науковців. У сучасних наукових дослідженнях категорія «адміністративна процедура» є дуже вживаною серед представників наук державного управління та права під час дослідження різноманітних загальних аспектів[5, с. 64-65].

Поняття «адміністративна процедура» змістовно наповнено двома термінами. По-перше, процедура, що, як зазначено, є порядком у вчиненні дій для досягнення певного результату. По-друге, термін «адміністративний» в науці тлумачиться як той, що пов'язаний з управлінням, так і той, що покликаний служити. Таке двояке розуміння базової категорії адміністративного права зумовлює існування двох типів правовідносин, що виникають у сфері публічного управління. По-перше, це відносини управлінського характеру, що виникають з ініціативи суб'єкта управління, в яких відповідальність за виконання своїх зобов'язань несуть насамперед приватні особи. По-друге, це відносини з публічною адміністрацією, в яких приватні особи реалізують значну частину своїх прав. Ці два типи правовідносин вимагають різних принципів і правил для їх регулювання [2, с. 110].

Мотрук Т. В. під адміністративною процедурою розуміє встановлений адміністративно-процесуальними нормами порядок послідовного вирішення індивідуальної справи з метою забезпечення або сприяння реалізації прав та законних інтересів осіб, що завершується прийняттям адміністративного акту [6, с. 193].

Бойко І. зазначає, що адміністративна процедура – це стандарт діяльності публічної адміністрації з вирішення справ щодо приватної особи шляхом прийняття актів, якими таким особам надаються права або на них покладаються обов'язки, а також у деяких випадках і виконання таких актів [3, с. 234].

В свою чергу, Закон визначає адміністративну процедуру як визначений законом порядок розгляду та вирішення справи [7].

До ознак адміністративної процедури слід віднести наступне: має правовий характер, оскільки принципи та правила, що визначають адміністративну процедуру, містяться в приписах нормативно-правових актів; вміщує норми, що регламентують як діяльність суб'єкта публічного адміністрування, так і поведінку приватних осіб; спрямована на прийняття адміністративного акту суб'єктом владних управлінських повноважень; застосовується для вирішення конкретної адміністративної справи; має основним призначенням забезпечення ефективної реалізації прав приватних

осіб і унеможливлення їх порушення; тягне за собою настання зовнішніх наслідків, тобто застосування процедурних правил породжує права й обов'язки осіб, які знаходяться поза системою публічного адміністрування; має, як правило, безспірний характер, тобто завдяки адміністративній процедурі вирішуються позитивні управлінські справи [4, с. 19].

Адміністративні процедури є яскравим проявом сутності та правового режиму адміністративного права, адже саме завдяки їх закріпленню забезпечується чіткість та конкретність правового регулювання відповідних процесів реалізації прав та свобод, визначаються найбільш оптимальні моделі діяльності публічної адміністрації. Адміністративні процедури також гарантують реалізацію прав і свобод та створюють додаткові правові та організаційні інструменти для організації належного врядування.

Адміністративна процедура встановлює чітку форму та спосіб, у які слід діяти особі, для реалізації свого права (інтересу). За допомогою адміністративної процедури регламентуються належні, відповідні та однозначно зрозумілі способи і моделі дій публічної адміністрації, встановлюються чіткі строки, терміни вчинення відповідних дій, здійснення заходів, документи, що необхідні для здійснення відповідної правової дії, правові підстави для прийняття рішення або відмови у його прийнятті тощо [1, с. 167].

Отже, підсумовуючи наведені вище міркування та висновки, слід визначити, що адміністративна процедура – це визначений адміністративним процедурним законом порядок діяльності публічної адміністрації щодо розгляду та вирішення справи з метою забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави, прийняття та виконання адміністративного акта з метою забезпечення публічного інтересу. Також слід зазначити, що адміністративні процедури поширюються на значне коло відносин та слугують для швидкого прийняття та виконання рішення по справі.

Література:

1. Mykolayets A.P. Content of administrative procedures for interaction between state and public. Visegrad Journal on Human Rights. №2. 2022. С.166-170. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/48397/1/VJHR_2_2022_Last.pdf#page=166
2. Стрельченко О. Г., Бухтіярова І. Г., Скорик В. О. Адміністративні процедури: поняття, особливості та зміст. V Міжнародна науково-практична конференція «Trends in science and practice of today», 19-22 жовтня 2021р., Анкара, Туреччина С. 107-113.
3. Бойко І. Роль і значення адміністративної процедури у публічному адмініструванні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. № 69. 2022. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/254762>.
4. Стрельченко О.Г., Бухтіярова І.Г., Скорик В.О. Доктринальна характеристика інституту адміністративних процедур. «XIV Міжнародна науково-практична конференція «THEORETICAL FOUNDATIONS IN PRACTICE AND SCIENCE», 21-24 грудня 2021р., Більбао, Іспанія с. 210-215.
5. Криворучко. І. Сутність та особливості адміністративної процедури в публічному управлінні. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління. 2023. 18(2). С. 64-70. <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2023/18-10/14>
6. Мотрук Т. В. Поняття та ознаки адміністративної процедури. Порівняльно-аналітичне право. №6. 2016. С.190-193. URL: https://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/08/6_2016.pdf#page=190
7. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>

Куліш В.М.,
начальник управління протидії кіберзлочинам в м. Києві
Департаменту кіберполіції Національної поліції України

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО КІБЕРПРОСТОРУ

Діяльність України як суб'єкта євроінтеграції у сфері кіберпростору ґрунтується на положеннях Конституції України, законів України «Про національну безпеку України», «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенції про кіберзлочинність, Директиви Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/1148 від 6 липня 2016 року про заходи для високого спільного рівня безпеки мережевих та інформаційних систем на території Союзу, Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392, Концепції боротьби з тероризмом в Україні, затвердженої Указом Президента України від 5 березня 2019 року № 53, Стратегії кібербезпеки України, введеної в дію Указом Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України» та інших нормативно-правових актів.

Відповідно до Стратегії кібербезпеки України викликами для України у сфері кібербезпеки є: активне використання кіберзасобів у міжнародній конкуренції; змагальний характер розвитку засобів кібербезпеки в умовах швидких прогресуючих змін інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема хмарних та квантових обчислень, 5G-мереж, великих даних, Інтернету речей, штучного інтелекту тощо; мілітаризація кіберпростору та розвиток кіберзброї, що дає можливість приховано проводити кібератаки для підтримки бойових дій і розвідувально-підривної діяльності у кіберпросторі; вплив пандемії COVID-19 на економічну діяльність та соціальну поведінку, що спричинив стрімку трансформацію і організацію значного сегмента суспільних відносин у дистанційному режимі з широким використанням електронних

сервісів та інформаційно-комунікаційних систем; упровадження нових технологій, цифрових послуг та механізмів електронної взаємодії громадян з державою, що здійснюється безсистемно в частині заходів з кібербезпеки та без належної оцінки ризиків [1].

Європейська рада у березні 2021 року визнала необхідність зміцнення кібербезпеки на рівні ЄС та надала політичні рекомендації із забезпечення належного рівня захисту у цій сфері для персоналу, баз даних, комунікаційних мереж, інформаційних систем та для процесу прийняття рішення. У березні 2022 року Єврокомісія представила відповідні законодавчі пропозиції, які були погоджені на рівні Ради ЄС та Європарламенту у червні 2023 року. 7 січня 2024 Європейський Союз встановив нові регуляторні правила з кібербезпеки, що визначають заходи для підвищення рівня безпеки установ, організацій та інституцій. Зокрема вони встановлюють правила внутрішнього менеджменту для ризиків у сфері кібербезпеки, управління та контролю для кожного суб'єкта ЄС, та передбачають запровадження Міжвідомчої ради з кібербезпеки (ІСВ) для здійснення моніторингу їх виконання та сприяння у їх імплементації. Нові правила надають додаткові повноваження групі з надзвичайного реагування для інституцій, установ, офісів та агенцій ЄС (CERT-EU). Зокрема, це стосується додаткових можливостей із проведення оцінки загроз, створення координаційного хабу для обміну інформацією та реагування на інциденти. Група отримала статус центральної дорадчої установи та провайдера послуг. Тепер вона називається Служба з кібербезпеки інституцій, установ, офісів та агенцій ЄС. Інституції та установи ЄС у терміни, визначені в регуляторних правилах, зобов'язані організувати процеси з внутрішньої кібербезпеки та проводити оцінку наявних ризиків. Міжвідомча рада з кібербезпеки (ІСВ) та CERT-EU надають їм допомогу у цій роботі та здійснюють контроль за дотриманням нових правил [2].

У 2023 році Україна та ще десять країн створили Талліннський механізм з кібербезпеки: Велика Британія, Данія, Естонія, Канада, Нідерланди, Німеччина, Польща, США, Франція та Швеція. Вважається, що Талліннський механізм допоможе зміцнити кібербезпеку та цивільний кіберпотенціал України,

посилити захист нашої держави в кіберпросторі та задовольнити довгострокові потреби в кіберстійкості [3].

Також, Рада постійних представників країн-членів ЄС схвалила Акт про кіберсолідарність, спрямований на посилення співпраці, обізнаності та реагування ЄС на загрози та інциденти у сфері цифрової безпеки. Він запроваджує «Європейський кібершит» для виявлення загроз та механізм розгляду інцидентів у сфері кібербезпеки [4]. Адже загрози кібербезпеці в Європейському Союзі впливають на життєво важливі сектори. За даними Агентства з мережевої та інформаційної безпеки Євросоюзу (ENISA), шість найбільш постраждалих секторів у період з червня 2021 року по червень 2022 року були: державне управління/уряд (24% зареєстрованих інцидентів); постачальники цифрових послуг (13%); широка громадськість (12%); послуги (12%); фінанси/банківська справа (9%); здоров'я (7%) [5]. У іншому звіті, ENISA оприлюднило звіт, в якому визначило головні загрози для кібербезпеки до 2030 року. Згідно зі звітом, ключовими викликами є кібератаки на учасників ланцюжків поставок, дефіцит кваліфікованої робочої сили, людські помилки та застарілі ІТ-системи. ENISA також вказує на зростання кількості випадків використання цифрових пристроїв для стеження за людьми та вразливість транскордонних постачальників послуг. На думку фахівців агентства, ці загрози стають ще більш критичними через розширення ланцюжків поставок та відмінності в ІТ-інфраструктурі між державами. У той же час, ENISA відзначило зростання побоювань щодо неправомірного використання штучного інтелекту, замінивши цей аспект на аналіз та контроль космічної інфраструктури [6].

Отже, основні положення нормативно-правових актів і оприлюднені дані щодо показників і видів кіберзагроз змушують країни – члени ЄС приймати заходи і реагувати на загрози у кіберпросторі. Україна як суб'єкт євроінтеграції є гнучкою до змін у цифровому світі, і принаймні нормативно, гарантує громадянам України і міжнародній спільноті безпечне функціонування кіберпростору.

Література:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року "Про Стратегію кібербезпеки України": Указ Президента України від 26 серпня 2021 року № 447/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text> (дата звернення: 23.06.24).
2. У Євросоюзі набули чинності нові регуляторні правила, що мають на меті підвищити кібербезпеку європейських організацій, установ та інституцій. 09.01.2024. УКРІНФОРМ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3810785-u-es-nabuli-cinnosti-novi-pravila-kiberbezpeki.html> (дата звернення: 23.06.24).
3. Україна та партнери запускають Талліннський механізм з кібербезпеки: що передбачається. 20 грудня 2023. Київ. УНН. URL: <https://unn.ua/news/ukraine-ta-partnery-zapuskaiut-tallinnskyi-mekhanizm-kiberzakhystu-shcho-peredbachaietsia> (дата звернення: 23.06.24).
4. Кібербезпека в ЄС: текст закону про кіберсолідарність узгоджений країнами-членами ЄС. 21 грудня 2023. Київ. УНН. URL: <https://unn.ua/news/kiberbezpeka-v-yes-tekst-zakonu-pro-kibersolidarnist-uzghodzhenyi-krainamy-chlenamy-yes> (дата звернення: 23.06.24).
5. Кібербезпека: основні та нові загрози. 13 квітня 2023. Ву Європейський Парламент. URL: <https://uk.eureporter.co/defence/cybercrime-2/2023/04/13/cybersecurity-main-and-emerging-threats-2/> (дата звернення: 23.06.24).
6. Євросоюз назвав головні загрози у сфері кібербезпеки на найближчі шість років. 28 березня 2024. Артем Житкевич. URL: <https://speka.media/jevrosoyuz-nazvav-golovni-zagrozi-u-sferi-kiberbezpeki-na-naiblizci-sist-rokiv-9xrwm5> (дата звернення: 23.06.24).

Линнік А.Б.,
студентка 203_СПД_2022 навчальної групи ННІ № 3 НАВС,
Бухтіярова І.Г.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що в умовах воєнного стану волонтерська діяльність набуває особливого значення, адже вона спрямована на підтримку та допомогу населенню, яке постраждало внаслідок бойових дій. Волонтери відіграють ключову роль у мобілізації ресурсів, наданні гуманітарної допомоги, підтримці роботи державних інституцій та збройних сил. Однак, для ефективного функціонування волонтерського руху необхідне чітке адміністративно-правове регулювання, яке б визначало права та обов'язки волонтерів, порядок їх взаємодії з органами влади та забезпечувало належний захист і підтримку з боку держави.

Попри наявність окремих нормативно-правових актів, що регулюють волонтерську діяльність в Україні, адміністративно-правові засади функціонування волонтерського руху в умовах воєнного стану залишаються недостатньо дослідженими та потребують ґрунтовного аналізу. Особливої актуальності ця проблематика набуває в контексті триваючої збройної агресії проти України, коли ефективна діяльність волонтерів стає запорукою підтримки стійкості держави та суспільства.

Волонтерські організації тісно співпрацюють з органами влади та міжнародними партнерами, забезпечуючи ефективну координацію та розподіл ресурсів. Завдяки своїй мобільності, гнучкості та відданості справі, волонтери часто можуть швидше реагувати на виклики та потреби, що виникають під час війни. Таким чином, волонтерська діяльність відіграє ключову роль у

підтримці стійкості та єдності суспільства перед лицем збройної агресії .

Основним законодавчим актом, що регулює волонтерську діяльність в Україні, є Закон України "Про волонтерську діяльність" від 19.04.2011 № 3236-VI [3].

В умовах воєнного стану важливе значення має Указ Президента України "Про сприяння розвитку волонтерської діяльності" від 05.07.2022 № 479/2022, який спрямований на підтримку та розвиток волонтерського руху в Україні під час війни [7].

На міжнародному рівні волонтерська діяльність регулюється низкою документів та стандартів. Одним з ключових документів є Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 56/38 "Рекомендації щодо підтримки волонтерства" від 05.12.2001, яка закликає держави-члени ООН визнати та підтримувати волонтерський рух як важливий фактор соціально-економічного розвитку [8].

Європейська конвенція про довгострокову волонтерську службу для молоді від 11.05.2000 встановлює правові рамки для розвитку довгострокової волонтерської служби на європейському рівні та сприяє мобільності волонтерів між країнами-членами Ради Європи [8].

Для здійснення волонтерської діяльності організації повинні бути зареєстровані у встановленому законодавством порядку. Реєстрація волонтерських організацій здійснюється відповідно до Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань" від 15.05.2003 № 755-IV .

Після реєстрації волонтерські організації підлягають обліку у відповідних державних органах. Зокрема, вони повинні стати на облік у податкових органах та органах державної статистики. Це дозволяє державі здійснювати моніторинг та контроль за діяльністю волонтерських організацій [3].

Державні органи здійснюють контроль та нагляд за діяльністю волонтерів та волонтерських організацій з метою забезпечення дотримання ними законодавства та попередження зловживань . Зокрема, контроль за цільовим використанням коштів

та інших ресурсів, отриманих волонтерськими організаціями, здійснюють органи державного фінансового контролю .

Крім того, волонтерські організації зобов'язані подавати звіти про свою діяльність до відповідних державних органів у встановленому порядку... Це дозволяє забезпечити прозорість та підзвітність волонтерського руху.

У разі виявлення порушень законодавства з боку волонтерів або волонтерських організацій, відповідні державні органи можуть застосовувати до них заходи адміністративного впливу, передбачені законом.

Таким чином, адміністративно-правові механізми регулювання волонтерської діяльності забезпечують ефективну координацію, облік та контроль за діяльністю волонтерів та волонтерських організацій, сприяючи розвитку волонтерського руху та попереджуючи можливі зловживання.

Незважаючи на наявність спеціального закону про волонтерську діяльність, у законодавстві все ще існують певні прогалини та колізії. Зокрема, не до кінця врегульованими залишаються питання страхування волонтерів, відшкодування їм витрат, пов'язаних з волонтерською діяльністю, а також оподаткування волонтерської допомоги. Крім того, існують певні суперечності між положеннями Закону України "Про волонтерську діяльність" та інших законодавчих актів, що регулюють діяльність громадських організацій та благодійних фондів [1, 2, 5].

Однією з проблем, з якою стикаються волонтери та волонтерські організації, є надмірна бюрократизація процедур реєстрації, отримання дозволів та звітування перед державними органами. Складні та тривалі адміністративні процедури відволікають волонтерів від їхньої основної діяльності та створюють додаткове навантаження на волонтерські організації. Особливо гостро ця проблема постає в умовах воєнного стану, коли волонтери змушені діяти в екстремальних умовах та швидко реагувати на виклики.

Зауважимо, що попри визнання важливості волонтерської діяльності на законодавчому рівні, реальна державна підтримка волонтерського руху часто є недостатньою. Волонтерські

організації стикаються з проблемами фінансування, браком ресурсів та відсутністю належної інфраструктури для здійснення своєї діяльності. Державні програми підтримки волонтерства часто мають декларативний характер та не передбачають реальних механізмів сприяння волонтерській діяльності [6].

Враховуючи актуальність волонтерського руху на сьогоднішній день, держава повинна шукати шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання волонтерської діяльності. Для усунення прогалин та колізій у законодавстві необхідно внести зміни до Закону України "Про волонтерську діяльність" та інших нормативно-правових актів. Зокрема, доцільно чітко визначити порядок страхування волонтерів, врегулювати питання відшкодування їм витрат та встановити прозорі правила оподаткування волонтерської допомоги. Також необхідно узгодити положення різних законодавчих актів, що стосуються волонтерської діяльності, та усунути наявні суперечності.

Ефективне адміністративно-правове регулювання волонтерської діяльності неможливе без налагодження тісної співпраці між державними органами та волонтерськими організаціями. Державні органи повинні не лише здійснювати контроль за діяльністю волонтерів, але й активно сприяти розвитку волонтерського руху, надавати методичну та інформаційну підтримку, залучати волонтерів до розробки та реалізації державних програм. Волонтерські організації, в свою чергу, повинні бути готові до конструктивного діалогу з владою та брати участь у процесах прийняття рішень, що стосуються їхньої діяльності.

Для забезпечення реальної підтримки волонтерського руху необхідно розробити та впровадити ефективні державні програми сприяння волонтерській діяльності. Ці програми повинні передбачати не лише декларативні заяви, але й конкретні механізми фінансової, матеріально-технічної та інформаційної підтримки волонтерських організацій. Зокрема, доцільно передбачити можливість надання волонтерським організаціям грантів, субсидій та пільгових кредитів, а також створення спеціальних фондів підтримки волонтерства. Важливо також

організувати навчання та підвищення кваліфікації для волонтерів, сприяти поширенню кращих практик волонтерської діяльності [4].

Адміністративно-правове регулювання волонтерської діяльності в умовах війни є надзвичайно важливим питанням, яке потребує комплексного підходу та вдосконалення. Чинне законодавство України надає волонтерам широкі права та встановлює певні обов'язки, однак все ще існують прогалини та колізії, які потребують усунення.

Бюрократичні перешкоди та недостатня державна підтримка волонтерського руху створюють додаткові виклики для волонтерів та волонтерських організацій. Для вирішення цих проблем необхідно внести зміни до законодавства, посилити співпрацю між державою та волонтерськими організаціями, а також розробити ефективні державні програми підтримки волонтерства.

Вважаємо, що лише за умови системної роботи у цих напрямках можливо створити сприятливе правове середовище для розвитку волонтерського руху та максимально використати його потенціал для підтримки суспільства в умовах війни. Адже волонтери відіграють ключову роль у мобілізації ресурсів, наданні допомоги постраждалим та підтримці стійкості суспільства перед лицем збройної агресії.

Література:

1. Васильєва О. І. Адміністративно-правові засади волонтерської діяльності в Україні під час війни. *Право і суспільство*, (2), 2023 120-127.

2. Дмитренко В. В. Державне регулювання волонтерської діяльності в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми державного управління*, (3), 2022. С. 45-52.

3. Закон України "Про волонтерську діяльність" від 19.04.2011 № 3236-VI. (2011). *Відомості Верховної Ради України*, (42), 435.

4. Концедайло, Х., Дубчак, Л. (2023). *Адміністративно-правове регулювання волонтерського руху в Україні* (Doctoral dissertation, УДУ імені Михайла Драгоманова).

5. Луценко І. М. Роль волонтерських організацій у наданні гуманітарної допомоги під час війни. *Соціальна політика і соціальна робота*, (1), 2023. С. 80-88.

6. Прокопець С. "Особливості правового регулювання волонтерської діяльності в умовах воєнного стану." *Наука і техніка сьогодні* 5 (33) (2024).

7. Указ Президента України "Про сприяння розвитку волонтерської діяльності" від 05.07.2022 № 479/2022. (2022). *Офіційний вісник Президента України*, (20), 8.

8. Шевченко О. В. Міжнародний досвід правового регулювання волонтерської діяльності під час збройних конфліктів. *Часопис Київського університету права*, (1), 2023. С. 150-156.

Лип'юк А.М.,
курсант 2-го курсу ННІ № 3 НАВС,
Лукашенко А.А.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС

ВЗАЄМОДІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

Взаємодія Національної поліції України з громадськістю на деокупованих територіях критично необхідна для забезпечення громадського порядку, безпеки та довіри населення до правоохоронних органів. Положення ч. 1 ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію» наголошують на важливості взаємодії поліції з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства та у тісній співпраці, спрямованій на задоволення їхніх потреб [1].

Проблематику взаємодії з громадськістю досліджують такі вчені, як В. Горбулін, А. Мацко, О. Буткевич, А. Войціховський, Р.

Єделєв, О. Дахно, В. Демиденко, О. Задорожній, С. Медведенко та інші. Окремі наукові розвідки проводять з питань деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій.

Так, на думку Н. Шаптали та Н. Камінської та інших вчених, можна дійти висновку, що механізм деокупації тимчасово окупованих територій розуміється як сукупність принципів, форм, методів, засобів, що використовуються відповідними суб'єктами (органами державної влади, суб'єктами міжнародного права, інститутами громадянського суспільства) для успішного забезпечення їх деокупації та подальшої реінтеграції [2, с. 64].

Національна поліція України є одним із суб'єктів його реалізації. Її підрозділи забезпечують громадську безпеку і порядок, охорону прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидіють злочинності, беруть участь у забезпеченні інформаційної безпеки, подоланні наслідків пропаганди, припиненні терористичної діяльності та діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (ДРГ), припиненні масових заворушень тощо.

Національна поліція України разом з Офісом Генерального прокурора України, Міністерством закордонних справ України та Міністерством юстиції України вживає усі необхідні заходи для захисту прав і свобод людини та громадянина. Зокрема, у програмних діях уряду України передбачено встановлення порядку моніторингу дотримання прав і свобод людини і громадянина, документування та розслідування випадків порушень цих прав на деокупованих територіях, публікації, надання відповідної інформації міжнародним організаціям у сфері захисту прав і свобод людини, а також координація юридичного протистояння з Російською Федерацією [3].

Разом з тим, власне факт деокупації території не означає повернення поліцейських до виконання виключно поліцейських функцій. Моніторинг практики діяльності правоохоронних органів свідчить про те, що після відступу агресора з Житомирської, Київської, Чернігівської та Сумської областей поліцейські фіксували злочини окупантів та їхніх спільників. Інші деокуповані території та прилеглі до них стали штучною метою для обстрілів.

Наприклад, на Харківщині, селище Печеніги, розташоване на правому березі водосховища, постійно зазнавало обстрілів з боку агресора, натомість захоплене місто Куп'янськ у перші дні повномасштабного вторгнення не зазнавало обстрілів та після звільнення Збройними силами України залишилось майже без пошкодження інфраструктури.

Сьогодні ситуація змінилась через постійні обстріли ворога з різних систем вогневого ураження. У таких умовах поліцейські здебільшого не займаються фіксацією та розслідуванням злочинів, тому що основними їх функціями стали забезпечення евакуації населення з небезпечних територій спільно з органами місцевої військової адміністрації, участь у фільтраційних заходах та підтримання публічної безпеки. Звичайно, за таких умов основною проблемою постає відновлення довіри та забезпечення ефективної комунікації між правоохоронцями та місцевим населенням. В умовах постійних обстрілів, нестабільної безпекової ситуації та наслідків тривалої окупації, багато мешканців можуть відчувати недовіру до влади та правоохоронних органів. Ця недовіра може бути посилена через негативний досвід взаємодії з окупаційною владою та наслідки воєнних дій, які порушили звичний порядок життя громадян.

Відсутність належної комунікації та взаєморозуміння між поліцією та громадськістю ускладнює ефективне виконання правоохоронних функцій та забезпечення громадського порядку. Один із шляхів вирішення цієї проблеми є систематичне та послідовне відновлення довіри через відкритий діалог, прозорість дій поліції та активну участь у житті громади. Це можуть і повинні бути регулярні зустрічі з місцевими мешканцями, надання основної інформації про свою діяльність, крім тієї, яка обмежена чинним законодавством для службового користування чи в інтересах національної безпеки. Також це може бути залучення громадськості до спільних заходів з підвищення безпеки та проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи. Крім того, важливо забезпечити швидке реагування на запити та потреби громадян, а також створити канали для зворотного зв'язку, де люди можуть висловлювати свої занепокоєння та отримувати

відповіді на свої питання [4, с. 241-246]. Ці заходи допоможуть не лише відновити довіру, але й зміцнити співпрацю між поліцією та громадськістю.

Отже, успіх взаємодії поліції з громадськістю залежить від комплексного підходу, що включає відновлення довіри, забезпечення психологічної підтримки, розбудову інфраструктури, впровадження механізмів громадського контролю та підвищення рівня правової освіти, правового виховання серед населення та правоохоронців. Тільки через співпрацю та взаєморозуміння можна досягти тривалого миру та правопорядку.

Література:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
2. Шаптала Н. К., Камінська Н. В. Державна політика України з питань тимчасово окупованих територій: проблеми концептуалізації в сучасному науковому дискурсі. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2022. № 1 (23). С. 57-69.
3. Про затвердження плану дій органів виконавчої влади з відновлення деокупованих територій територіальних громад: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1219-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1219-2022-%D1%80#Text>.
4. Медведенко С. В. Адміністративно-правові основи взаємодії Національної поліції України з громадськістю в правоохоронній діяльності : дис. ... докт. філос. Одеський державний університет внутрішніх справ, Одеса, 2020. 283 с.

Михайлюк А.В.,
курсант ННІ №1 НАВС,
Доценко О.С.,

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ НАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ

У добу цифрової революції кардинально змінюються майже всі аспекти суспільного життя, і сфера публічних послуг не є винятком. Стрімке поширення інформаційно-комунікаційних технологій докорінно трансформує способи, якими держава та місцева влада взаємодіють з громадянами. На передній план виходять електронні послуги, що пропонують цілу низку істотних переваг: від спрощення доступу та підвищення зручності для користувачів до кардинального підвищення прозорості, оперативності та ефективності процесів обслуговування. Водночас, цей технологічний прорив вимагає адекватних змін у правовому полі, зокрема у сфері адміністративного права, щоб гарантувати надійний захист прав та законних інтересів споживачів цифрових послуг.

Значущість цієї тематики надзвичайно посилилася з початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року. Ця неспровокована агресія не лише руйнує міста та забирає життя, але й серйозно дестабілізує роботу державних інституцій. В умовах, коли території окуповані, інфраструктура знищена, а мільйони українців змушені були покинути свої домівки, традиційне отримання адміністративних послуг часто стає неможливим або пов'язаним зі значними ризиками.

Згідно із Законом України "Про адміністративні послуги", надавачами електронних послуг виступають не лише органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, а й інші суб'єкти, наділені відповідними повноваженнями. Процес отримання таких послуг включає кілька етапів: спочатку користувач ідентифікується, потім подає електронну заяву, здійснює оплату за

потреби і, нарешті, отримує результат у цифровому форматі [1, С. 1].

Надання адміністративних послуг в електронній формі та доступ суб'єктів звернення до інформації про адміністративні послуги з використанням мережі Інтернет забезпечуються засобами Єдиного державного веб-порталу електронних послуг, який є офіційним джерелом інформації про надання адміністративних послуг в Україні. Цей портал реалізує принцип "єдиного вікна", який, за словами О. Берназюка, відіграє центральну роль у процесі отримання електронних послуг. В Україні цю функцію виконує державний портал "Дія" [2, С. 197].

Ця система повністю відповідає Концепції розвитку електронного урядування в Україні, затвердженій Урядом у 2017 році. У ній е-урядування тлумачиться як інноваційна форма організації державного управління, що використовує сучасні інформаційно-телекомунікаційні технології. Мета - підвищити ефективність, відкритість та прозорість діяльності державних і муніципальних органів. Кінцевим результатом має стати створення держави нового типу, орієнтованої на потреби громадян, навіть у періоди надзвичайного стану.

Електронна послуга - будь-яка послуга з надання певного матеріального чи нематеріального блага на користь іншої особи, яка надається через інформаційно-комунікаційну систему [3, с. 1].

У контексті цифрової трансформації управління державою виокремлюють різні сфери застосування технологій. Кожна така сфера має власну систему надання послуг та особливості взаємодії. До цих галузей належать: цифровий уряд, цифровий парламент, цифрове правосуддя, цифровий бізнес, онлайн-освіта, теле-медицина, віртуальна культура, електронна комерція та інші.

Цифровий уряд – це фундаментальна складова цієї системи. Він являє собою комплекс технологій, що забезпечує автоматизовану інформаційну взаємодію. Ця взаємодія охоплює як внутрішні комунікації між державними та муніципальними органами, так і їхні зовнішні контакти з громадянами та підприємствами. Вся ця комунікація здійснюється за допомогою передових інформаційно-телекомунікаційних рішень.

Ядром системи цифрового уряду є централізована онлайн-платформа (<https://www.kmu.gov.ua>). Цей ресурс виконує роль єдиної точки входу, об'єднуючи веб-сайти, цифрові інформаційні системи та бази даних усіх органів виконавчої влади [4, С. 303].

Резюмуючи, цифрова трансформація публічного адміністрування в Україні є невід'ємною складовою розвитку сучасного електронного урядування. Згідно із законодавством, надання електронних адміністративних послуг громадянам здійснюється не лише органами влади, а й іншими уповноваженими суб'єктами через єдину онлайн-платформу "Дія". Цей портал реалізує принцип "єдиного вікна", забезпечуючи можливість ідентифікації користувача, подачі електронної заяви, оплати та отримання результату в цифровому вигляді. Загалом, цифрова трансформація охоплює різноманітні сфери публічного адміністрування - від парламенту і правосуддя до бізнесу, освіти, медицини та культури. Кінцевою метою є створення держави нового типу, орієнтованої на задоволення потреб громадян навіть в умовах воєнного стану.

Література:

1. Закон України «Про адміністративні послуги», Документ 5203-VI Редакція від 27.04.2024, Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 32, ст.409. Дата звернення: 30.05.2024.
2. Статті в службі Академія «Адміністративні електронні послуги: поняття та умови впровадження в Україні» О. Барназюк, 2019, 196-199 с.
3. Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», Документ 2155-VIII, Редакція від 01.01.2024. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 45, ст.400. Дата звернення: 30.05.2024.
4. Адміністративне право та адміністративний процес України в умовах воєнного стану: колективна монографія / за заг. ред. В. Фелика, В. Курила. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. 704 с.

Мотозюк М.О.,
курсант 2 курсу 212 н/г ННІ № 1 НАВС,
Висотенко Ю.В.,
кандидат юридичних наук, викладач кафедри публічного
управління та адміністрування НАВС

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Реформування адміністративного права в умовах воєнного стану є складним та багатогранним процесом, що вимагає врахування багатьох аспектів та викликів. Одним з таких аспектів є необхідність забезпечення належного функціонування системи публічного управління в умовах підвищеної небезпеки та невизначеності. Для цього важливо забезпечити гнучкість та оперативність адміністративних процедур, що дозволить органам державної влади швидко реагувати на зміни в обстановці та приймати необхідні рішення[2].

Водночас, оперативність прийняття рішень не повинна ставити під загрозу дотримання принципів правової держави. Забезпечення законності, пропорційності та підзвітності органів державної влади є фундаментальними вимогами, що мають бути дотримані навіть в умовах воєнного стану. Це вимагає удосконалення правових механізмів контролю за діяльністю органів виконавчої влади, як внутрішнього, так і зовнішнього. Зокрема, посилення парламентського контролю та забезпечення прозорості діяльності органів виконавчої влади є ключовими завданнями для гарантування дотримання прав і свобод громадян.

Особливу увагу слід приділити питанням захисту прав і свобод громадян. В умовах воєнного стану можливі обмеження певних прав і свобод можуть бути виправданими лише в разі наявності об'єктивної необхідності та дотримання принципу пропорційності. Це означає, що будь-які обмеження повинні бути мінімально необхідними для досягнення законної мети та не повинні порушувати сутність прав і свобод. Громадяни повинні

мати ефективні механізми захисту своїх прав, включаючи можливість оскарження рішень органів державної влади в адміністративному та судовому порядку.

Важливим напрямом реформування адміністративного права є впровадження інноваційних технологій. Цифровізація адміністративних процедур, впровадження електронного документообігу та використання сучасних інформаційних систем для моніторингу та контролю за діяльністю органів державної влади дозволять підвищити ефективність державного управління. Такі заходи сприятимуть скороченню часу на прийняття рішень, забезпечать більшу прозорість та підзвітність органів державної влади, а також знизять рівень корупції.

Підвищення професійного рівня державних службовців є ще одним важливим напрямом реформування адміністративного права. В умовах воєнного стану особливо важливо, щоб посадові особи мали необхідні знання та навички для оперативного і якісного виконання своїх обов'язків. Це вимагає розробки та впровадження нових програм підготовки та перепідготовки державних службовців, підвищення їх мотивації та забезпечення відповідних умов праці. Такі заходи дозволять підвищити ефективність роботи органів державної влади та забезпечити належний рівень обслуговування громадян.

Міжнародний досвід також є важливим джерелом знань для реформування адміністративного права в умовах воєнного стану. Вивчення практики інших країн дозволяє виявити ефективні підходи та уникнути можливих помилок. Зокрема, досвід країн Європейського Союзу, які мають багаторічний досвід побудови правових систем, здатних ефективно функціонувати в умовах кризи, може бути корисним для України. Це включає впровадження механізмів контролю за діяльністю органів виконавчої влади, забезпечення прозорості адміністративних процедур та захисту прав громадян.

Реформування адміністративного права в умовах воєнного стану також потребує розробки та впровадження нових законодавчих актів, що регулюють діяльність органів виконавчої влади в умовах надзвичайних ситуацій. Ці акти повинні містити

чіткі та детальні норми, які визначають порядок прийняття рішень, права та обов'язки посадових осіб, а також механізми контролю за їх діяльністю. Це дозволить забезпечити правову визначеність та уникнути можливих зловживань з боку державних службовців [1].

Окремої уваги потребує питання забезпечення публічності та доступності інформації про діяльність органів державної влади. В умовах воєнного стану громадяни мають право знати про дії влади, що стосуються їх прав та свобод. Забезпечення прозорості адміністративних процедур та доступу до інформації сприятиме підвищенню довіри громадян до органів державної влади та зміцненню легітимності їх діяльності. Це можна досягти шляхом впровадження відкритих даних, розвитку електронних платформ для взаємодії громадян з державними органами та регулярного інформування громадськості про прийняті рішення та їх обґрунтування.

Захист прав і свобод громадян в умовах воєнного стану вимагає також ефективного функціонування судової системи. Громадяни повинні мати можливість оперативно та безперешкодно звертатися до суду для захисту своїх прав та законних інтересів. Це вимагає забезпечення належного фінансування судової системи, підвищення професійного рівня суддів та інших працівників суду, а також впровадження сучасних технологій для оптимізації судових процедур. Важливим напрямом є також розвиток адміністративного судочинства, що дозволяє громадянам оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність органів виконавчої влади.

Не менш важливим аспектом є забезпечення рівного доступу до адміністративних послуг для всіх громадян, незалежно від їх місця проживання, соціального статусу чи інших обставин. Це можна досягти шляхом розвитку мережі центрів надання адміністративних послуг, впровадження мобільних офісів та використання сучасних технологій для дистанційного обслуговування громадян. Такі заходи сприятимуть підвищенню якості надання адміністративних послуг та забезпечать рівні можливості для всіх громадян скористатися своїми правами [3].

Особливу увагу слід приділити питанням співпраці між різними рівнями влади та координації їх діяльності в умовах воєнного стану. Ефективна взаємодія між центральними та місцевими органами виконавчої влади, а також між різними відомствами та службами, є необхідною умовою для забезпечення належного функціонування системи публічного управління. Це вимагає розробки та впровадження чітких механізмів координації, обміну інформацією та спільного прийняття рішень.

Отже, реформування адміністративного права в умовах воєнного стану є складним та багатогранним процесом, що потребує комплексного підходу та врахування багатьох аспектів. Це включає удосконалення правових механізмів, впровадження інноваційних технологій, підвищення професійного рівня державних службовців, забезпечення прозорості та підзвітності діяльності органів державної влади, а також розвиток механізмів захисту прав і свобод громадян. Водночас, важливо враховувати міжнародний досвід та адаптувати його до національних умов, що дозволить створити ефективну та стійку систему адміністративного права, здатну реагувати на виклики сучасності та забезпечити належне функціонування системи публічного управління в умовах підвищеної небезпеки та невизначеності.

Література:

1. Васильєва Н.В., Гринчук Н.М., Дерун Т.М., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади. Практичний посібник. Київ, 2017. 108 с.

2. Куропась І. Територіальні громади в умовах воєнного стану: як забезпечити ефективне управління в контексті пріоритетів повоєнного розвитку. Громадський простір: веб сайт. URL: <https://www.prostir.ua/?news=terytorialni-hromady-v-umovah-vojennoho-stanu-yak-zabezpechyty-efektyvne-upravlinnya> (дата звернення 24.06. 2024).

3. Особливості бюджетного процесу в умовах воєнного стану (оновлюється). Децентралізація в Україні. URL:

Семенюк А.Л.,

аспірант кафедри публічного
управління та адміністрування НАВС,

Волох О.К.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного
управління та адміністрування НАВС

ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ ВІЙСЬКОВОГО ОБЛІКУ

Згідно ч. 3 ст. 1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» військовий обов'язок включає в себе у т.ч. взяття громадян на військовий облік та дотримання правил військового обліку [1].

Відповідно до ч. 3 ст. 33 цього Закону військовий облік ведеться в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Вказаною статтею встановлені загальні правила військового обліку [1].

Зокрема, військовий облік громадян України поділяється на облік призовників, військовозобов'язаних та резервістів; ведеться за місцем їх проживання і відповідно до обсягу та деталізації поділяється на персонально-якісний, персонально-первинний та персональний (частини 1, 5 статті 33).

Відповідно до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» персонально-якісний облік призовників, військовозобов'язаних та резервістів передбачає облік відомостей (персональних та службових даних) стосовно призовників, військовозобов'язаних та резервістів, які узагальнюються в облікових документах та вносяться до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів. Ведення персонально-якісного обліку призовників,

військовозобов'язаних та резервістів покладається на відповідні районні (міські) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки (ч. 1 ст. 34).

Персонально-первинний облік призовників, військовозобов'язаних та резервістів передбачає облік відомостей щодо таких осіб за місцем їх проживання. Ведення персонально-первинного обліку покладається на виконавчі органи сільських, селищних, міських рад (ч. 4 ст. 34).

Персональний облік призовників, військовозобов'язаних та резервістів передбачає облік відомостей щодо таких осіб за місцем їх роботи або навчання та покладається на керівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій і закладів освіти незалежно від підпорядкування і форми власності (ч. 5 ст. 34).

Як зазначається у п. 2 Порядку організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 30.12.2022 р. № 1487, військовий облік є складовою змісту мобілізаційної підготовки держави. Він полягає у цілеспрямованій діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій щодо:

- фіксації, накопичення та аналізу наявних людських мобілізаційних ресурсів за військово-обліковими ознаками;

- здійснення заходів із забезпечення виконання встановлених правил військового обліку призовниками, військовозобов'язаними та резервістами;

- подання відомостей (персональних та службових даних) стосовно призовників, військовозобов'язаних та резервістів до органів ведення Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів [2].

Правила військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів (далі - Правила) закріплені у Додатку 2 до Порядку організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів.

Так, згідно підпункту 10¹ пункту 1 Правил призовники, військовозобов'язані та резервісти повинні у період проведення мобілізації (крім цільової) та/або протягом дії правового режиму воєнного стану:

- мати при собі військово-обліковий документ разом з документом, що посвідчує особу, та пред'являти їх за вимогою уповноваженого представника районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки або поліцейського, а також представника Держприкордонслужби у прикордонній смузі, контролюваному прикордонному районі та на пунктах пропуску через державний кордон;

- уточнити протягом 60 днів з дня набрання чинності указом Президента України про оголошення мобілізації, затвердженням Верховною Радою України, свої персональні дані через центр надання адміністративних послуг або через електронний кабінет призовника, військовозобов'язаного, резервіста, або у районному (міському) територіальному центрі комплектування та соціальної підтримки [2].

Така сама норма наявна у Законі України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»: «Інші військовозобов'язані протягом 60 днів з дня набрання чинності указом Президента України про оголошення мобілізації, затвердженням Верховною Радою України, зобов'язані уточнити свої облікові дані через центри надання адміністративних послуг або електронний кабінет призовника, військовозобов'язаного, резервіста, або у територіальному центрі комплектування та соціальної підтримки за місцем свого перебування або знаходження» (абз.7 ч. 3 ст. 22) [3].

Призовники, військовозобов'язані та резервісти за порушення правил військового обліку та законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію, зіпсуття або недбале зберігання військово-облікових документів, яке спричинило їх втрату, притягуються до адміністративної відповідальності згідно із Кодексом України про адміністративні правопорушення (п. 3 Правил).

Як передбачено частиною третьою статті 210 КУпАП, порушення призовниками, військовозобов'язаними, резервістами

правил військового обліку в особливий період тягне за собою накладення штрафу від однієї тисячі до однієї тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [4].

Навесні 2024 року медійний простір України був переповнений репортажами, коментарями на тему обов'язкового уточнення (оновлення) своїх персональних даних військовозобов'язаними, у т.ч. розмовами (фактично, рекламного характеру) радіоведучих (чоловіків), як швидко («за дві хвилини») через смартфон, за допомогою мобільного застосунку «Резерв+» вже вдалося це зробити, та попередженнями про неминуче притягнення до адміністративної відповідальності всіх, хто не пройде даної процедури.

І в період після 16 липня 2024 року у медійному просторі дана тема продовжує свій розвиток: зокрема, як все-ж-таки оновити свої персональні дані в Єдиному державному реєстрі призовників, військовозобов'язаних та резервістів і не бути при цьому притягнутим до відповідальності [5, 6].

В одній з публікацій (з веб-сайту <https://tsn.ua/>) цитуються слова заступника Міністра оборони України з питань цифрового розвитку Катерини Черногоренко про те, що штраф не буде накладений, **якщо у держави є обмін даними військовозобов'язаного з іншими реєстрами.**

Розміри адміністративного штрафу (від 1000 до 1500 неоподаткованих мінімумів доходів громадян) за дане правопорушення, звичайно, бентежать громадян – всіх тих, хто ризикує стати особою, яку притягують до відповідальності згідно статті 210 КпАП.

Загальна картина така: громадян стимулюють під загрозою притягнення до юридичної відповідальності у вигляді штрафу (достатньо вагомого розміру) до реєстрації в Єдиному державному реєстрі призовників, військовозобов'язаних та резервістів. При цьому Законом України передбачено, що відповідальності не буде, оскільки у ТЦК і СП є можливість отримати потрібну інформацію про громадянина з інших публічних реєстрів.

В тому і справа, що штраф не може бути накладений, відповідно до Примітки до статті 210 КУпАП, в якій закріплено наступне:

«Положення статей 210, 210¹ цього Кодексу не застосовуються у разі можливості отримання держателем Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів персональних даних призовника, військовозобов'язаного, резервіста шляхом електронної інформаційної взаємодії з іншими інформаційно-комунікаційними системами, реєстрами (у тому числі публічними), базами (банками) даних, держателями (розпорядниками, адміністраторами) яких є державні органи» [4].

Таким чином, законодавцем встановлено чітку умову, за наявності якої особа не буде притягнутою до адміністративної відповідальності за невиконання обов'язку щодо уточнення своїх даних.

Дану тезу слід детально обґрунтувати.

Відповідно до ч. 1 ст. 5 Закону України «Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів» (далі – Закон № 1951) Держателем Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів є Міністерство оборони України.

Одним із законодавчо встановлених повноважень МО України як Держателя Реєстру є організація взаємодії Реєстру з іншими реєстрами (у тому числі публічними), базами (банками) даних щодо отримання (обміну) інформації, визначеної статтями 6-9 цього Закону, відповідно до Закону України «Про публічні електронні реєстри» [7].

Крім того, законодавчо визначені такі органи адміністрування Реєстру (в межах своїх повноважень): уповноважений орган адміністрування держателя Реєстру; оперативні командування; територіальні центри комплектування та соціальної підтримки Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя; Центральне управління Служби безпеки України; відповідні підрозділи розвідувальних органів України (ч. 5 ст. 5).

Вказані органи «забезпечують взаємодію щодо ведення Реєстру, контролюють повноту, відповідність та своєчасність внесення інформації, наданої державними органами, контролюють виконання рішень Держателя та розпорядника Реєстру» (п. 2 ч. 6 ст. 5).

Також, органами *ведення* Реєстру є районні (об'єднані районні), міські (районні у місті, об'єднані міські) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, Центральне управління Служби безпеки України та регіональні органи Служби безпеки України, відповідні підрозділи розвідувальних органів України. Органи ведення Реєстру забезпечують ведення Реєстру та актуалізацію його бази даних (частини 8 і 9 статті 5).

Формування Реєстру здійснюється відповідно до вимог статті 13 Закону № 1951. Так, згідно частин 1 і 3 статті 13 Закону № 1951 для формування бази даних Реєстру Центральна виборча комісія, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, та центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, подають **шляхом електронної взаємодії** Держателю Реєстру відомості, передбачені статтею 7 цього Закону, стосовно усіх громадян України, які підлягають взяттю на військовий облік (приписці до призовних дільниць) відповідно до статті 14 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу", віком до 60 років.

Крім того, відповідно до ч. 3 ст. 14 актуалізація бази даних Реєстру здійснюється на підставі:

а) відомостей, що вносяться органами ведення Реєстру, а також

б) шляхом електронної інформаційної взаємодії (обміну відомостями) між Реєстром та інформаційно-комунікаційними системами, реєстрами (у тому числі публічними), базами (банками) даних, держателями (розпорядниками, адміністраторами) яких є державні органи, передбачені цією частиною.

Органи ведення Реєстру одержують в електронному вигляді від державних органів, передбачених частиною 3 статті 14 цього Закону всі відомості, визначені у статті 6 Закону № 1951.

Недоцільно цитувати весь цей перелік, адже він надто довгий та міститься в Законі № 1951.

16 липня 2024 року – у відповідності до ч. 1 ст. 13, абз. 27 ч. 3 ст. 14 Закону України «Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів», ст.ст. 5-9, ч. 1 ст. 11, ч. 2 ст. 14, ч. 4 ст. 26 Закону України «Про Державний реєстр виборців», ч. 3 ст. 14, ч. 1 ст. 24 Закону України «Про захист персональних даних» – постановою Центральної виборчої комісії № 45 було встановлено Порядок електронної інформаційної взаємодії Центральної виборчої комісії та Міністерства оборони України для формування бази даних Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів (далі – Порядок № 45) [8].

Згідно вимог пунктів 2-4 Порядку № 45 відомості Реєстру передаються Міністерству оборони України у формі електронних файлів на змінному носії в зашифрованому вигляді з дотриманням вимог законодавства щодо захисту інформації.

Відомості Реєстру передаються Міністерству оборони України на підставі письмового звернення Міністра оборони України до Центральної виборчої комісії, у якому зазначаються прізвище, власне ім'я (усі власні імена), по батькові (за наявності), дата народження та займана посада особи, уповноваженої на отримання відомостей Реєстру.

Для передачі Міністерству оборони України відомостей Реєстру програмними засобами автоматизованої інформаційно-комунікаційної системи «Державний реєстр виборців» формуються електронні файли в заархівованому вигляді, що містять передбачені статтею 7 Закону України "Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів" відомості стосовно всіх громадян України віком від 18 до 60 років, які згідно із Законом України «Про Державний реєстр виборців» заносяться до Реєстру та зберігаються в його базі даних, а саме: 1) прізвище; 2) власне ім'я (усі власні імена); 3) по батькові (за

наявності); 4) дата народження; 5) місце народження (для виборця, народженого в межах сучасної території України, зазначається відповідно до сучасного адміністративно-територіального устрою України); 6) виборча адреса, визначена відповідно до статті 8 Закону України «Державний реєстр виборців», включаючи, у разі наявності, відмітку про визначення виборчої адреси за місцем фактичного проживання виборця (на підставі частин третьої, четвертої зазначеної статті) або про вибуття особи із зареєстрованого місця проживання; 7) унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (якщо така інформація внесена до документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України); 8) дата визнання особи недієздатною (для осіб, включених до Реєстру та визнаних судом недієздатними); 9) дата поновлення дієздатності особи (для осіб, включених до Реєстру, дієздатність яких поновлено) [8].

Ще раніше були прийняті декілька наказів Міністерства оборони України, спільно з такими центральними органами виконавчої влади, зокрема:

- Наказ Міністерства оборони України, Міністерства освіти і науки України від 10 січня 2023 року № 14/18;

- Наказ Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України від 18 травня 2023 року № 290/411;

- Наказ Міністерства оборони України, Міністерства юстиції України від 10 серпня 2023 року № 464/2887/5;

- Наказ Міністерства оборони України, Міністерства юстиції України від 21 серпня 2023 року № 494/446 [9-12].

До Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів вносяться відомості, визначені статтею 6 Закону № 1951, одержані від призовників, військовозобов'язаних та резервістів *або шляхом електронної інформаційної взаємодії з іншими інформаційно-комунікаційними системами, реєстрами (у тому числі публічними), базами (банками) даних, держателями (розпорядниками, адміністраторами) яких є державні органи, передбачені частиною третьою статті 14 цього Закону* [7].

Отже, є два законодавчо встановлених варіанти отримання даних призовників, військовозобов'язаних та резервістів.

Таким чином, можливість отримання держателем Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів персональних даних призовника, військовозобов'язаного, резервіста шляхом електронної інформаційної взаємодії з іншими інформаційно-комунікаційними системами, реєстрами (у тому числі публічними), базами (банками) даних, держателями (розпорядниками, адміністраторами) яких є державні органи (ЦВК, ДМС, ДПС), – передбачена законодавчо.

Електронна інформаційна взаємодія – на виконання норм Закону України «Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів» – повинна бути забезпечена з боку органів державної влади, і це **не** є завданням призовників, військовозобов'язаних та резервістів.

Відповідно, і накладення штрафу за неуточнення (неоновлення) особою своїх даних в Єдиному державному реєстрі призовників, військовозобов'язаних та резервістів буде юридичною помилкою, незаконними діями відповідних посадових осіб ТЦК та СП.

Література:

1. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 р. № 2232. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 30.07.2024).

2. Про затвердження Порядку організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2022 р. № 1487. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1487-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.07.2024).

3. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 р. № 3543. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#top> (дата звернення: 30.07.2024).

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 30.07.2024).

5. Оновлення військово-облікових даних після 16 липня: адвокат розповів, чи потрібно платити штраф. URL: <https://www.unian.ua/society/mobilizaciya-v-ukrajini-onovlennya-danih-pislya-16-lipnya-chi-potribno-platiti-shtraf-12698247.html> (дата звернення: 30.07.2024).

6. Усе про оновлення даних: чи можна після 16 липня, як уникнути штрафу і чи треба носити документи. URL: <https://tsn.ua/exclusive/use-pro-onovlennya-danih-chi-mozhna-pislya-17-lipnya-yak-uniknuti-shtrafu-i-chi-treba-nositi-dokumenti-2621859.html> (дата звернення: 30.07.2024).

7. Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів: Закон України від 16.03.2017 р. № 1951. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1951-19#top> (дата звернення: 30.07.2024).

8. Про Порядок електронної інформаційної взаємодії Центральної виборчої комісії та Міністерства оборони України для формування бази даних Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.07.2024 р. № 45. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0045359-24#top> (дата звернення: 30.07.2024).

9. Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії між Міністерством оборони України та Міністерством освіти і науки України: Наказ Міністерства оборони України, Міністерства освіти і науки України від 10 січня 2023 року № 14/18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0264-23#top> (дата звернення: 30.07.2024).

10. Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України: Наказ

Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України від 18 травня 2023 року № 290/411. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1052-23#Text> (дата звернення: 30.07.2024).

11. Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії між Єдиним державним реєстром призовників, військовозобов'язаних та резервістів і Державним реєстром актів цивільного стану громадян: Наказ Міністерства оборони України, Міністерства юстиції України від 10 серпня 2023 року № 464/2887/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1401-23/ed20230810#Text> (дата звернення: 30.07.2024).

12. Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів і Державного реєстру фізичних осіб – платників податків: Наказ Міністерства оборони України, Міністерства юстиції України від 21 серпня 2023 року № 494/446. URL: <https://document.vobu.ua/doc/21628> (дата звернення: 30.07.2024).

Новак М.М.,
аспірант кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ ЯК ОБ'ЄКТУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Закон України «Про охорону атмосферного повітря» не регулює відносини з приводу повітря жилих, виробничих та інших приміщень.

До атмосферного повітря також не належить повітря, яке знаходиться у компресорах, балонах тощо.

Цей Закон спрямований на збереження та відновлення природного стану атмосферного повітря, створення сприятливих

умов для життєдіяльності, забезпечення екологічної безпеки та запобігання шкідливому впливу атмосферного повітря на здоров'я людей та навколишнє природне середовище.

Відносини з приводу повітря, яке знаходиться в межах приміщень, у місткостях, регулюється санітарним, цивільним, житловим та іншим законодавством. Для забезпечення екологічної безпеки, створення сприятливого середовища життєдіяльності, запобігання шкідливому впливу атмосферного повітря на здоров'я людей та довкілля здійснюється регулювання викидів найбільш поширених і небезпечних забруднюючих речовин (ст. 11 Закону). До найбільш поширених забруднюючих речовин належать: оксиди азоту, свинець та його сполуки, формальдегід та інші. А до небезпечних забруднюючих речовин — метали та їх сполуки; органічні аміни; хлор, бром та їх сполуки; фреони тощо [1].

Якість атмосферного повітря — надважливого природного ресурсу — впливає на здоров'я людей, природних екосистем, стан клімату і, через природні ланцюги, на всі компоненти довкілля. То ж регулювання, контроль та захист атмосферного повітря є запорукою здорового та гармонійного існування людини та всього навколишнього природного середовища.

Законодавство України у сфері охорони атмосфери передбачає впровадження комплексної системи правових заходів, які мають забезпечувати охорону атмосферного повітря від забруднення. Закон України «Про охорону атмосферного повітря» є правовим фундаментом діяльності, яка спрямована на запобігання шкідливому впливу атмосферного повітря на навколишнє середовище та здоров'я людини, забезпечення екологічної безпеки, формування сприятливих умов життєдіяльності.

Стандарти та норми, які на сьогодні є дійсними в галузі охорони атмосферного повітря, створені з метою впровадження безпечних сучасних технологій, запобігання техногенних катастроф та аварій, а також є гарантом безпечного навколишнього середовища. Підприємства, організації та громадяни, які є суб'єктами підприємницької діяльності, мають впроваджувати заходи щодо забезпечення виконання вимог у галузі охорони

атмосферного повітря, що передбачені нормами та стандартами екологічної безпеки. Законодавство зобов'язує суб'єкти господарювання вживати заходи, спрямовані на зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин і зменшення впливу фізичних факторів.

Пріоритетними у сфері охорони атмосферного повітря в Україні наразі є наступні заходи:

- імплементація стандартів ЄС до нормативно-правової бази України;
- вживання заходів щодо зниження рівня шкідливого впливу об'єктів, які являються джерелами забруднення атмосферного повітря;
- вживання заходів щодо вдосконалення контролю якості атмосферного повітря [2].

В Україні Закон про охорону атмосферного повітря було ухвалено в 1992 році (ред. від 2001 р.). Проте варто відзначити, що ні перша, ні друга редакції недостатньо повно враховують вимоги, які передбачені директивами ЄС у сфері якості атмосферного повітря.

Наразі неможливо забезпечити якість атмосферного повітря без впровадження моніторингу, який би охоплював спостереження усього переліку забруднюючих речовин, що передбачені директивами ЄС:

1. Директива 2001/81/ЄК щодо державних граничних норм для певних забруднювачів атмосфери.
2. Директива 2008/50/ЄС2 про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи.
3. Директива 2010/75/ЄС3 про промислові викиди (інтегроване запобігання та контроль забруднення).
4. Директива ЄС 2016/22844 про скорочення викидів окремих атмосферних забруднюючих речовин на національному рівні на 2020 та 2030 рр. відповідно до цілей Гетеборзького протоколу.

В Україні з метою імплементації положень Директиви 2008/50/ЄС та Директиви 2004/107/ЄС затверджено Порядок здійснення державного моніторингу в галузі охорони

атмосферного повітря. Даний документ впроваджує оновлену систему моніторингу стану повітря та основні складові управління якістю повітря, які відповідають наведеним директивам.

Нормативні акти, які відповідають в Україні за правове регулювання у сфері якості атмосферного повітря:

1. Закон України «Про охорону атмосферного повітря» від 16 жовтня 1992 року № 2707-ХІІ.

2. Порядок функціонування національної системи оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів, які не регулюються Монреальським протоколом про речовини, що руйнують озоновий шар, затверджений постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження від 21 квітня 2006 р. № 554.

3. Порядок розроблення та затвердження нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах та впливу фізичних факторів пересувних джерел забруднення атмосферного повітря, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р. № 303.

4. Порядок розроблення та затвердження нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин із стаціонарних джерел, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2001 р. № 1780.

5. Нормативи граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин із стаціонарних джерел, затверджені Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 27 червня 2006 р. № 309.

6. Державні санітарні правила планування та забудови населених пунктів, затверджені Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 19 червня 1996 р. № 173.

Порушення суб'єктами господарювання чинного законодавства України може призвести до значних збитків, адже порушення тягне за собою відповідальність згідно із Законом.

Відшкодування збитків, нанесених державі, здоров'ю людей та стану довкілля здійснюється в залежності від випадку, суми можуть сягати декількох мільйонів гривень. В деяких випадках проти суб'єктів господарювання порушуються кримінальні провадження. Крім того згідно зі ст. 12 закону України «Про

охорону атмосферного повітря», діяльність суб'єктів господарювання може бути тимчасово обмежена або тимчасово зупинена. Обмеження або тимчасове припинення діяльності – це також збитки, запобігти яким дуже просто.

Література:

1. Про охорону атмосферного повітря : Закон України від 16 жовтня 1992 року № 2707-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 50. ст. 678

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text>

2. Охорона атмосферного повітря.
<https://eco.kiev.ua/poslugu/atmosfera>

Петрів С.Ю.,
студентка магістратури ННІЗДН НАВС,
Бухтіярова І.Г.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ: РЕФОРМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України є ключовою державою інституцією, яка відіграє важливу роль у забезпеченні екологічної безпеки, сталого розвитку та збереження природних ресурсів країни. Публічне управління в цій сфері потребує постійного вдосконалення, враховуючи глобальні виклики, такі як: зміна клімату, деградація екосистем та збільшення забруднення повітря, води, лісів тощо. За останні роки в Україні було проведено низку важливих реформ у сфері охорони довкілля, проте залишаються значні виклики, які потребують подальших змін.

У 2017 році було прийнято Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», який в свою чергу поєднав українське законодавство з європейськими стандартами [1]. Ця реформа впровадила більш прозору процедуру оцінки екологічних наслідків проектів, що можуть мати значний вплив на навколишнє природне середовище. Включення громадських обговорень забезпечило участь громадськості у процесі прийняття рішень.

Закон України «Про управління відходами» заклав основи для створення системи роздільного збору, переробки та утилізації відходів [2; 5]. Ця реформа орієнтована на впровадження принципів циркулярної економіки та зменшення негативного впливу відходів на довкілля. Було створено механізми розширеної відповідальності виробників, що стимулюють зменшення утворення відходів на стадії виробництва.

Науковець Оскірко А. О. вважає, що найважливішим об'єктом впливу адміністративно-правових норм у сфері поводження з відходами є діяльність органів публічного управління. Ця управлінська діяльність може здійснюватися як у межах управлінських функцій органів публічного управління, так і поза їх межами, проте вона потребує подальшого вдосконалення відповідно до сучасних вимог [3, С. 225-226].

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України активно сприяє розвитку відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна енергетика, вітрова енергетика та біоенергетика (це сприяє зменшенню викидів парникових газів та залежності від викопних видів палива). Впроваджено програми підтримки інвесторів та субсидії для встановлення відновлюваних енергетичних установок.

За останні роки було створено нові національні парки та заповідники, що допомагає зберегти унікальні та рідкісні види рослин та тварин. Також було створено Національний центр моніторингу та прогнозування стану довкілля, який використовує сучасні технології, такі як супутниковий моніторинг та автоматизовані системи вимірювання. Це дозволяє забезпечити точний та оперативний збір даних про стан довкілля, що є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Незважаючи на досягнення, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України стикається з низкою проблем та викликів таких як:

1. Екологічні ініціативи доволі часто мало фінансуються, що в свою чергу обмежує їхню ефективність та можливості для реалізації масштабних проектів. Наприклад, модернізація очисних споруд вимагає значних інвестицій, які держава поки що не може повністю забезпечити.

2. Доволі високий рівень корупції та бюрократії ускладнює ефективне управління довкіллям і це призводить до затримок у прийнятті рішень та неефективного використання ресурсів, а непрозорі процедури та зловживання владою знижують довіру до державних органів.

3. Недостатня екологічна освіта та відсутність сталих екологічних практик серед громадян перешкоджають впровадженню нових екологічних норм та стандартів. Тобто, багато людей не розуміють важливості сортування сміття або економії ресурсів.

4. Незважаючи на постійне оновлення законодавства, деякі нормативно правові акти залишаються застарілими та не відповідають сучасним викликам (наприклад, законодавство щодо охорони повітря потребує більш жорстких стандартів і механізмів контролю тощо).

На думку, Легези Ю.О., важливих кроків, які доцільно реалізувати в Україні, належить посилення заходів адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері використання природних ресурсів. Виявлено, що якщо підстави відповідальності узгоджуються з національним законодавством, то розмір адміністративних штрафів за правопорушення в Україні значно менший, ніж у деяких зарубіжних країнах – різниця може сягати десяти і більше разів. Вартим уваги є також підхід до фінансового обґрунтування національних та регіональних програм у сфері використання природних ресурсів за рахунок державних бюджетів [4, с. 100].

На мою думку, для підвищення ефективності публічного управління у сфері Міністерства захисту довкілля та природних

ресурсів України необхідно по-перше, збільшити державні та приватні інвестицій у сферу охорони довкілля, залучення міжнародної допомоги та грантів. Це дозволить реалізувати масштабні проекти з модернізації інфраструктури та впровадження новітніх технологій. По-друге, запровадити ефективні антикорупційні механізми, підвищити прозорість діяльності державних органів, проводити регулярні аудити та перевірки. Впровадження електронних систем управління та контролю зменшить можливості для корупційних дій. По-третє, розширити програми екологічної освіти у школах, університетах та через засоби масової інформації це сприятиме формуванню екологічно свідомого суспільства, готового підтримувати та впроваджувати екологічні ініціативи. По-четверте, запровадити процеси гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами, адаптувати новітні міжнародні практики та технології.

Отже, підсумовуючи все вищевикладене можна зробити наступний висновок, що публічне управління у сфері Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України зазнало суттєвих змін у напрямку підвищення ефективності та прозорості, проте для досягнення сталого розвитку та екологічної безпеки необхідно продовжувати реформи, спрямовані на подолання існуючих проблем та викликів. Забезпечення фінансування, боротьба з корупцією, покращення екологічної освіти та гармонізація законодавства - саме це стане ключовими кроками на шляху до сталого екологічного майбутнього України.

Література:

1. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 р. №2059-VIII Відомості Верховної Ради України. 2017. №29 ст. 315;
2. Про управління відходами: Закон України від 20 червня 2022 р. №2320-IX Відомості Верховної Ради України. 2023. №17 ст. 75;
3. Оскірко О. Органи публічного управління у сфері поводження з відходами. Науковий вісник Національного

університету біо-ресурсів і природокористування України. 2013. №182 ч. 2. С. 220–227;

4. Легеза Ю. Зарубіжний досвід публічного управління у сфері використання природних ресурсів. Верховенство права. 2017. №3. С. 95-102.

5. Стрельченко О.Г., Бухтіярова І.Г. Особливості адміністративно-правового регулювання поведінки із медичними відходами. Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 2021. Вип.2 (94). С. 156-170. DOI: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.94.156-170>

Романська В.І.,
студентка 203_СПД_2022 навчальної групи ННІ № 3 НАВС,
Бухтіярова І.Г.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС

ДОЗВІЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Розгляд питання дозвільних проваджень передбачає звернення до теорії права та науки адміністративного права. Для цього слід звернутись до напрацювань, які існують з приводу цього питання. Перш за все, потрібно з'ясувати поняття «дозвільна система» та «дозвільні відносини», співвідношення цих понять із поняттям «дозвільне провадження», сформулювати поняття та особливості останнього.

Формування напряму дозвільного провадження в адміністративному процесі залежить від пануючого в правовій теорії та практиці підходу до детермінації явища дозвільної системи. Лише за умови встановлення меж цієї системи з'являється можливість чітко окреслити коло правовідносин, які становлять предмет регуляторного впливу відповідного інституту адміністративно-процесуального права. З цього приводу слід

відзначити суттєву розбіжність між нормативним та загальноприйнятим визначенням поняття «дозвільна система», що спостерігається на теренах вітчизняної юриспруденції.

Відповідно до п. 1 Положення про дозвільну систему, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 1992 р. № 576 [1], дозвільна система являє собою особливий порядок виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, обліку і використання спеціально визначених предметів, матеріалів і речовин, а також відкриття та функціонування окремих підприємств, майстерень і лабораторій з метою охорони інтересів держави та безпеки громадян. Детальний перелік об'єктів, порядок надання дозволу на різноманітні операції, що потребує обов'язкової адміністративно-процесуальної регламентації, наведено законодавцем у п. 2 зазначеного Положення.

Постановами Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. та від 14 січня 2004 р. затверджено відповідно Порядок надання спеціальних дозволів (ліцензій) на користування надрами [2], а також Порядок надання Кабінетом Міністрів України дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі) чи зареєстрованої топографії інтегральної мікросхеми [3]. Крім цього, існує ціла низка розпоряджень Кабінету Міністрів України, що містять дозволи на проведення фінансових операцій, знесення, перенесення та використання пам'яток історії, архітектури тощо.

Очевидна невідповідність законодавчої концепції дозвільної системи реальним масштабам ліцензійно-дозвільної діяльності органів публічної адміністрації, з одного боку, та наявність нормативно конкретизованого переліку об'єктів регулювання цієї системи, факт існування якого не міг не накласти відбиток на відповідні теоретичні положення, з іншого – усе це дало вченим-адміністративістам привід для розуміння дозвільної системи у двох значеннях – широкому та вузькому.

Згідно з першим підходом дозвільна система – сукупність правил, які передбачають отримання дозволу на здійснення певної діяльності та регламентують контроль за нею. Що ж до вузького розуміння сутності явища дозвільної системи, то воно базується на

його законодавчій інтерпретації і в узагальненому вигляді може бути сформульовано, як особливий порядок здійснення визначених дій над закріпленим у Положенні про дозвільну систему переліком об'єктів, проведення операцій, які вимагають спеціального дозволу компетентних органів.

Так, О.В. Харитонов надає визначення дозвільній системі, як сукупності правовідносин, що виникають з метою забезпечення суспільної безпеки між органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, уповноваженими видавати дозволи з однієї сторони, а також фізичними або юридичними особами з іншої (заявник), щодо можливості здійснення останніми дій, спрямованих на придбання в особливому порядку певних прав або повноважень заявником, з приводу користування такими речовинами, матеріалами, предметами, або зайняття видами діяльності, які можуть бути небезпечні для життя і здоров'я людини, загрожувати державним інтересам, з наступним здійсненням контролю і нагляду з боку за дотриманням встановлених правил, а так само притягнення винних (при наявності підстав) до встановленої законом відповідальності [5, с. 7–8]. На думку Т.П. Мінки, дозвільна система – це об'єктивно існуюча і наділена певними якісними характеристиками сукупність правових відносин, які виникають між фізичними та юридичними особами, з одного боку, а також суб'єктами державного управління та іншими контрагентами – з іншого, спрямованих на реалізацію суб'єктивних прав з приводу здійснення дозволених законом дій щодо таких предметів, створінь, процесів у природі чи суспільстві, врегульоване використання або функціонування яких може завдати шкоди інтересам людини, суспільства і держави [6, с. 321].

Заслугує уваги положення чинного законодавства, яке дає визначення «дозвільної системи у сфері господарської діяльності» – як сукупність урегульованих законодавством відносин, які виникають між дозвільними органами, адміністраторами та суб'єктами господарювання у зв'язку з видачею документів дозвільного характеру [4]

Найбільш оптимальним із визначень, які існують на сьогодні, на нашу думку, можна навести наступне визначення поняття

дозвільної системи, а саме: сукупність правових відносин, які складаються з приводу здійснення суб'єктами публічної адміністрації дозвільної діяльності. Тобто, дозвільна система і дозвільна діяльність співвідносяться як частка цілого. Так, дозвільними відносинами названі суспільні відносини у сфері організації дозвільної діяльності та надання дозвільних послуг, а також контролю такої діяльності та законності надання дозвільних послуг, урегульовані нормами різних галузей права, забезпечувані державним примусом вольові відносини, які виражаються у конкретному зв'язку між суб'єктом надання дозвільних послуг з приводу організації та контролю такої діяльності, а також між суб'єктами публічної адміністрації, які надають дозвільні послуги та відповідними суб'єктами, які мають бажання їх отримати.

Виходячи з тих рамок дозвільної діяльності, які об'єктивно сформувались у сфері функціонування публічної адміністрації, можна визначити дозвільну систему у найбільш загальному сенсі, тобто як процедуру здійснення будь-яких дій чи операцій, які вимагають спеціального дозволу. Отже, дозвільну систему слід визначити як особливий порядок виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, обліку і використання об'єктів матеріального світу; доступу до інформації, користування нею та її поширення; в'їзду в Україну, виїзду з неї та пересування її територією; організації і функціонування окремих підприємств та закладів, а також здійснення будь-якої іншої діяльності, що передбачає обов'язкову наявність дозволу з боку уповноважених органів. Таким чином, не вдаючись в глибоке дослідження сутності теорії поділу права, слід зазначити, що дозвільні відносини є публічно-правовими, тобто в основі реалізації яких є публічний інтерес, і вони регламентуються нормами публічного права, в нашому випадку – адміністративно-правовими. Нормами приватного права будуть регулюватися відносини, в основі яких приватний інтерес. Повертаючись до визначення дозвільних відносин, слід зазначити, що під останніми доцільно розуміти суспільні відносини, які урегульовані нормами адміністративного права управлінського або публічно-сервісного характеру, з приводу реалізації та захисту суб'єктивних прав та виконання

обов'язків, спрямованих на забезпечення безпеки життя, здоров'я та майна громадян, природного навколишнього середовища, суспільства та держави в цілому.

На думку С.В. Лихачова, звернення громадян до органів, які здійснюють дозвільне провадження, уособлюють різновид соціального контракту, що передбачає взаємну відповідальність і взаємну довіру. З одного боку, громадянин усвідомлює необхідність опосередкування своєї діяльності втручанням адміністративних органів державі (якій він довіряє), з іншого, – він так само вірить і виходить з того, що держава виходитиме з взаємно прийнятних і вигідних обом сторонам умов «дозвільного контракту» [7, с. 46].

Характерними ознаками дозвільного провадження є: сукупність дій, що здійснюються адміністративним органом; обов'язкова послідовність вчинення таких дій; усі вчинені дії стосуються вирішення питання про забезпечення реалізації права осіб на виконання певних дій або зайняття певними видами діяльності; результатом такого провадження є отримання особою-заявником документа дозвільного характеру або відмови у видачі такого документа, у випадках, передбачених законодавством [8, с. 154].

В навчальній правовій літературі серед дозвільних проваджень виділяють: провадження щодо видачі дозволів (у тому числі узгодження) на зайняття певним видом діяльності. До цієї групи належить видача свідоцтв про право на зайняття нотаріальною діяльністю, дозволу на діяльність з випуску й обігу цінних паперів, дозволу на право керування транспортними засобами і видача свідоцтв про право керування цими засобами, дозволу на виконання міжнародних польотів цивільних повітряних суден, узгодження проектів конструкцій транспортних засобів у частині дотримання вимог забезпечення безпеки дорожнього руху тощо; провадження, пов'язані з видачею дозволів на операції з певними об'єктами (на придбання, збереження, носіння та перевезення зброї, боєприпасів, вибухових речовин, інших предметів і речовин, щодо збереження і використання яких установлені спеціальні правила; на рух транспортних засобів із

великогабаритними, великоваговими, небезпечними вантажами; на придбання вибухових матеріалів підприємствами та організаціями тощо); провадження, пов'язані з отриманням дозволу на проведення окремих заходів (наприклад, дозволу на проведення зборів, мітингів, маніфестацій і демонстрацій, проведення різних спортивних, видовищних та інших масових заходів) та дозволів і узгоджень на розміщення певних [6; 8].

Отже, під дозвільним провадженням слід розуміти врегульовану правом сукупність суспільних відносин суб'єктів адміністративної влади з фізичними та юридичними особами, що виникають у зв'язку з видачею дозволів на заняття певними видами діяльності та подальшим наглядом за дотриманням правил і умов здійснення дозволеної діяльності. До особливостей дозвільного провадження слід віднести: загальнодержавний, підзаконний та виконавчо-розпорядчий характер; здійснюється особливою групою державних органів, на які покладено обов'язки з практичної реалізації функцій держави; здебільшого має попереджувальний (профілактичний) характер; його сутність складають встановлені нормативно-правовими актами правила діяльності, дії або поведінка громадян, юридичних осіб, державних органів і їх посадових осіб та контроль і нагляд за їх виконанням.

Література:

1. Про затвердження Положення про дозвільну систему: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 1992 р. N 576. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/576-92-%D0%BF>
2. Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. № 615 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/615-2011-%D0%BF>
3. Про затвердження Порядку надання Кабінетом Міністрів України дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі) чи зареєстрованої топографії інтегральної мікросхеми: Постанова Кабінету Міністрів України

від 14 січня 2004 р. № 8 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/8-2004-%D0%BF>

4. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон України від 6 вересня 2005 року № 2806-IV URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2806-15>

5. Харитонов О.В. Дозвільна система в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. 21 с.

6. Мінка Т.П. Адміністративно-правові режими та їх забезпечення органами внутрішніх справ : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Мінка Тетяна Павлівна. Дніпропетровськ, 2011. 614 с.

7. Лихачов С.В. Дозвільне провадження в адміністративному процесі: Монографія. Донецьк: ДонДУУ, 2009. 197 с.

8. Лиско Г.О. До питання природи дозвільного провадження та його місця у адміністративній процедурі. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2013. Вип. 58. – С. 152–156.

Самітовська К.В.,
аспірант кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС

ГОЛОВНИЙ СЕРВІСНИЙ ЦЕНТР МВС ЯК СУБ'ЄКТ КОМУНІКАЦІЇ

Сучасний світ переживає епоху глобального розвитку, яка характеризується динамічними процесами у всіх сферах життя – освіти, промислового виробництва, бізнесі, науці, технологіях тощо. Важливу роль у цьому належить інформації, яка стала незмінним ресурсом до подальшого розвитку суспільства та комунікаційних технологій. В умовах інтенсивного розвитку світу інформація перетворилась на глобальний продукт, без якого сучасне життя годі й уявити. Інформація та знання стали одним з найцінніших ресурсів людства на даному етапі розвитку. Тому все

більше вітчизняних та іноземних науковців почали вживати термін інформаційне суспільство, головним об'єктом якого виступає інформація.

В. Зеліч зазначає, що інформаційне суспільство – це теоретична концепція постіндустріального суспільства, історична фаза можливого еволюційного розвитку цивілізації, в якій інформація і знання продукуються в єдиному інформаційному просторі. Головними продуктами виробництва інформаційного суспільства є інформація і знання [1, с.22]. Основні ознаки, які характеризують інформаційне суспільство: інформація набуває важливішої ролі серед громадського суспільства, збільшення та вдосконалення комунікаційних технологій та інтеграція у всі сфери життя, збільшення кількості людей до залучення збору, обробки та розповсюдження інформації.

С. Луценко переконує, що суть інформаційного суспільства полягає в тому, що особливо важливе значення починають відігравати знання, інформація та інтелектуальний потенціал людини [2]. Відтак, інформація впливає не тільки на економічний розвиток, а й на соціальний прогрес загалом.

В. Дрешпак зауважує, що комунікативна взаємодія органів публічного управління з громадськістю є необхідною умовою їх ефективної діяльності на основі принципів прозорості й відкритості. Сучасна світова практика свідчить, що тільки при постійній ефективній взаємодії органів публічного управління з громадськістю, вони можуть якісно виконувати свої функції, мати підтримку своїх дій з боку суспільства [3, с. 83].

Нині усі органи державної влади не обходяться без залучення зовнішньої комунікації з громадянами. Адже задля висвітлення своєї діяльності, прийняття ефективних рішень та ведення діалогу з громадськістю, залучаються комунікаційні підрозділи. Тому, що комунікація являється основою державного управління і важливим чинником демократизації суспільного життя.

Важливим суб'єктом комунікації є і Головний сервісний центр МВС (далі – ГСЦ МВС). Інформаційно-комунікаційна діяльність Головного сервісного центру МВС діє відповідно до Конституції України та інших нормативно-правових документів,

серед яких варто виокремити Закон України «Про доступ до публічної інформації», «Про звернення громадян», «Про інформацію». Відповідно до Положення про ГСЦ МВС, інформаційно-комунікаційну діяльність здійснює управління комунікації, яке керується Положенням «Про управління комунікації Головного сервісного центру МВС» [4]. Вище зазначений документ передбачає покладення завдань та функцій на вказаний підрозділ, зокрема: координація та проведення інформаційної політики, інформування громадськості щодо здійснення надання адміністративних послуг, забезпечення зворотного зв'язку, здійснення планування та проведення заходів, які мають бути спрямовані на реалізацію інформаційної політики та підвищення рівня довіри серед громадськості до державної установи й позитивного іміджу до ГСЦ МВС, а також співпраця з медіа.

Зв'язки з громадськістю повинні передбачати чесні, відкриті та доброзичливі взаємовідносини між органами державної влади, місцевого самоврядування та громадськістю. Вони зобов'язані інформувати населення про напрями розвитку, програми й послуги, що надаються ними, звітувати про свою діяльність і нести перед ним відповідальність. Демократичні країни століттями нарошували досвід суспільної активності, що сприяє підвищенню ефективності державного управління і прозорості дій влади. У цих країнах влада визнає важливість суспільної думки та необхідність рахуватися з нею під час прийняття відповідальних рішень [5, с.216].

Є. Романенко вважає, що ефективність діяльності органів державної влади залежить від прийняття ефективних рішень, що відповідають інтересам суспільства, та від успішності їх реалізації, яка досягається не в останню чергу завдяки дієвому «комунікативному контролю». Саме тому органи державної влади повинні мати надійні механізми зворотного зв'язку та взаємного контролю, що «передбачає запровадження системного моніторингу громадської думки суспільно-політичної ситуації та ефективності влади» [6]. Так, зворотний зв'язок з громадськістю ГСЦ МВС здійснюється через різноманітні канали комунікації. Офіційний

вебсайт ГСЦ МВС є основним джерелом інформації про діяльність системи сервісних центрів МВС. Також комунікація здійснюється через соціальні мережі та довідковий телефон, за яким надаються консультації. Упродовж 2023 року за довідковим телефоном було надано понад 56 тисяч консультацій, понад 73 тисячі відповідей на коментарі громадян у соціальних мережах, опубліковано 360 інформаційних матеріалів на офіційному вебсайті ГСЦ МВС, також проведено десятки публічних заходів та надано коментарі представникам медіа.

Отже, Головний сервісний центр МВС спрямовує свою діяльність на підтримку постійного зв'язку між відомством та громадськістю, дотримуючись принципів відкритості, підзвітності та прозорості. Саме завдяки такій ефективній комунікації вдається підвищити рівень довіри громадян до МВС. Адже на сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства успішна комунікація – це потужний інструмент ведення діалогу з громадськістю.

Література:

1. Зеліч В.В. Інформаційне суспільство: навчально-методичний комплекс з дисципліни / Уклад.: В.В.Зеліч (Яцко). Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2015. 100 с.
2. Луценко С. М., Цебро Я. І. Особливості комунікативно-інформаційної спрямованості влади в Україні. Теорія та історія державного управління. <https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol2/3.pdf>
3. Дрешпак В. М. Комунікації в публічному управлінні : навч. посіб. / В.М. Дрешпак Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2015. 168 с.
4. Положення про управління комунікації Головного сервісного центру МВС: наказ Головного сервісного центру МВС від 27.04.2020 р. № 36400. Київ: Головний сервісний центр МВС, 2020. 9 с.
5. Рикун М. Зв'язки із громадськістю в органах місцевого самоврядування в Україні / М. Рикун. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття України СНД» // Збірник наукових праць. Переяслав-

Хмельницький, 2013. 216 с.

6. Романенко Є.О. Комунікативна взаємодія органів державної влади та громадськості: сутність та особливості налагодження. Державне управління та місцеве самоврядування. 2014. Вип. 2 (21). С. 190-199.

Синяк А.С.,

студентка 205_СПД_2022 навчальної групи ННІ № 3 НАВС,

Бухтіярова І.Г.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Адміністративна відповідальність державних службовців є важливим інструментом для забезпечення ефективної діяльності публічної служби, сприяючи зменшенню корупції та забезпеченню високого рівня довіри громадян до державних органів.

Державний службовець притягується до адміністративної відповідальності у випадку порушення статей Кодексу України про адміністративні правопорушення та своїх службових обов'язків. Згідно статті 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення, адміністративна відповідальність настає, якщо порушення за своїм характером не тягнуть за собою кримінальної відповідальності.

Особливості притягнення державних службовців до адміністративної відповідальності прописані у статті 14 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Але в даній статті використовують термін «посадова особа», що неповною мірою відповідає сутності досліджуваного інституту. За таких умов відсутні вказівки на те, кого варто вважати посадовими особами,

які їх повноваження та рід діяльності. Зазначено перелік випадків, за яких посадові особи несуть відповідальність. [1]

Проте це дає нам змогу зробити висновок, що державні службовці притягуються до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних проступків як спеціальні суб'єкти у разі, якщо вони є посадовими особами. Такі суб'єкти підлягають відповідальності за порушення, пов'язані недодержанням встановлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких належить до їх службових обов'язків.

В юридичній літературі подібні правопорушення іноді іменують посадовими адміністративними правопорушеннями. Про дане правопорушення можна говорити лише у тому випадку, коли в діянні державного службовця є всі ознаки складу певного адміністративного правопорушення.

У Кодексі України про адміністративні правопорушення немає окремого розділу, в якому були б зібрані посадові адміністративні правопорушення державних службовців. Склади таких правопорушень «розкидані» по розділах особливої частини КУпАП.

КУпАП не містить спеціальних видів адміністративних стягнень, які застосовуються лише до державних службовців. Як показує аналіз положень особливої частини Кодексу України про адміністративні правопорушення, найбільш типовим заходом адміністративної відповідальності державних службовців за адміністративні правопорушення у сфері публічної служби є адміністративне стягнення. [2]

Значний інтерес викликає питання про те, чи може бути застосований такий захід адміністративної відповідальності, як дискваліфікація, до державних службовців. Дискваліфікація, як захід адміністративної відповідальності застосовується до посадових осіб, які не є носіями публічної влади, але виконують організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції в юридичній особі, членів ради директорів, а також осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної

особи, в тому числі арбітражних керуючих. Таким чином, такі адміністративні стягнення не застосовуються до адміністративних правопорушень, вчинених посадовими особами під час виконання ним своїх службових обов'язків.

Підставою адміністративної відповідальності державних службовців є вчинення ними адміністративного правопорушення під час виконання ними службових обов'язків. У спеціальній юридичній літературі під цим терміном розуміють протиправну, винну дію чи бездіяльність, вчинену посадовою особою у зв'язку з невиконанням або неналежним виконанням своїх службових обов'язків, яка відрізняється від інших адміністративних правопорушень фізичних осіб підвищеною суспільною небезпекою, що впливає з особливого правового становища (статусу) посадової особи, за яку Кодексом України про адміністративні правопорушення визначено адміністративну відповідальність. [3]

Кодекс України про адміністративні правопорушення не виділяє державних службовців взагалі та державних службовців зокрема як спеціальних суб'єктів адміністративної відповідальності. Тому більшість порушень, які були перераховані вище, можуть бути здійсненні не тільки державними службовцями, але й іншими посадовими особами.

Отже, ми можемо визначити такі особливості адміністративної відповідальності держслужбовців: застосування за вчинення державними службовцями адміністративних правопорушень; у нормах Кодексу про адміністративні правопорушення вживається формулювання «посадова особа», яке є значно вужчим за досліджуваний інститут; посадова особа може нести відповідальність не тільки за свої дії, скільки за недостатню організованість робочого процесу підлеглих; основною категорією адміністративних проступків є корупційні правопорушення; більшість адміністративних правопорушень можна кваліфікувати як невиконання чи неналежне виконання повноважень; у разі застосування санкцій обов'язковою є участь спеціально уповноважених органів чи його уповноважених осіб; до державних службовців застосовуються санкції у вигляді штрафів або

конфіскації грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; стягнення збитків, завданих державним службовцем, пов'язується з особою порушника, а не підприємством чи організацією.

Застосування за вчинення державними службовцями адміністративних правопорушень полягає у тому, що для притягнення до зазначеного виду відповідальності важливою є наявність факту вчинення шкідливого діяння чи бездіяльності, яке передбачено нормами адміністративного законодавства та посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян й на встановлений порядок управління. Наявність передбаченого законодавством адміністративного стягнення за відповідну дію чи бездіяльність є важливою передумовою існування цього виду відповідальності, оскільки адміністративним деліктом може бути визнане лише таке діяння, що передбачає адміністративну караність. У такому разі обов'язково зазначити, що застосування стягнення є обов'язковою передумовою настання відповідальності, проте це не означає, що воно у будь-якому разі буде застосоване. [4]

Крім того, адміністративна відповідальність є важливим інструментом для забезпечення довіри громадськості до державних органів. Громадяни очікують, що державні службовці будуть дотримуватися законів та принципів справедливості у своїй роботі. Шляхом ефективного застосування адміністративної відповідальності можна показати, що невиконання закону чи корупція не будуть траплятися у державних органах.

Влада повинна активно працювати над зміцненням системи адміністративної відповідальності, розвивати механізми контролю та нагляду за державними службовцями. Таким чином можна забезпечити ефективне функціонування публічної служби, запобігти корупції та забезпечити довгостроковий успіх країни.

Література:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 року. Відомості Верховної Ради

УСРС від 18.12.1984. № 51, стаття 1122. (дата звернення 14.06.2024 р.)

2. Засунько С.С. Сутність та підстави адміністративної відповідальності посадових осіб як суб'єктів адміністративного правопорушення/Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2015. с. 59-62

3. Бухтіярова І.Г., Гайдамака А. Ю. Особливості відповідальності державних службовців. The XI International Science Conference «Modern aspects of science and practice», November 30 – December 03, 2021, Melbourne, Australia. 590 с. 201-204

4. Надежденко А.О. Сутність адміністративної відповідальності державних службовців. Державне управління: удосконалення та розвиток № 11. 2019. с. 3-5

Співак М.В.,

доктор політичних наук, професор,
доцент кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС,

Співак В.М.,

доктор політичних наук, професор

КІБЕРЗАХИСТ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Охорона здоров'я є системою (сукупністю) взаємопов'язаних і взаємозалежних заходів політичного, правового, організаційного, фінансового, соціально-економічного та медичного характеру, які здійснюються органами державної влади та недержавних організацій з метою забезпечення довготривалого активного фізичного і психічного життя людини [1, с.49]. Сфера охорони здоров'я потребує особливої уваги в розбудові надійного кіберзахисту особливо коли наша країна перебуває у стані війни.

Протягом останніх років в Україні здійснено ряд заходів щодо реформування сфери, зокрема у 2016 році Кабінетом

Міністрів України схвалено Концепцію реформи фінансування системи охорони здоров'я, яка сприяла підвищенню ефективності системи та удосконаленню підходів до моделі її фінансування. Розпочата реформа базується на необхідності широкого використання інформаційних технологій. Її важливим інструментом стала розбудова сучасної електронної системи охорони здоров'я, що дає змогу поступово підвищувати ефективність та прозорість сфери. Окрім цього, забезпечення інформаційної безпеки та захисту інформації і персональних даних, здійснюється зокрема з урахуванням вимог Законів України «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах», «Про захист персональних даних», «Основи законодавства України про охорону здоров'я» інших нормативно-правових актів у вказаній сфері, а також Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 р. про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних), міжнародних стандартів ISO/IEC, інших міжнародних документів та вимог в цій сфері. А також розпорядженнями КМ України від 28 грудня 2020 р. № 1671-р «Про схвалення Концепції розвитку електронної охорони здоров'я» та від 14 липня 2023 р. № 625-р «Про схвалення Стратегії розбудови телемедицини в Україні».

Кіберзахист – це захист інформації, яка має цифрову форму; він передбачає такі заходи, як захист від вірусів, хакерських атак, запобігання підробці даних та іншим діям, наслідками яких можуть бути не тільки видалення або викрадення даних, а й потенційно шкідливий вплив на роботу і продуктивність співробітників закладу охорони здоров'я, використання незаконно отриманої інформації проти фізичної чи юридичної особи або взагалі зупинка процесу надання медичної допомоги та пов'язаних послуг.

Сфера охорони здоров'я одна із лідерів у світі за зростанням кількості кібератак. У 2022 році на тиждень відбувалось 1 463 кібератаки, що на 74 % більше, ніж у 2021 році. Витоки даних у

медичній сфері найдорожчі – у середньому вони обходились медичним закладам західних країн у \$10 млн. Але завжди слабкою ланкою будь-якої системи є людина. 61% кібератак у медичній сфері відбувається через недотримання правил кібербезпеки користувачами [2]. З огляду на те, А. Ляшук зауважує, що повномасштабне вторгнення ворога на територію України принесло нові загрози та виклики, пов'язані з необхідністю підвищення рівня кіберзахисту інформаційних систем та реєстрів та розвитку електронної охорони здоров'я загалом. Так, ключові загрози та виклики, пов'язані з впливом війни на систему кібербезпеки сфери охорони здоров'я, в основному зумовлені тим, що: 1. з розвитком електронної медицини збільшується кількість інформаційних систем та реєстрів, кількість даних, а разом з цим і кількість кібератак; 2. підвищується ризик втрати або пошкодження особистої та медичної інформації про пацієнта; 3. у міру розвитку війни були вжиті агресивні заходи проти критичної інформаційної інфраструктури; 4. кіберзлочинці використовують складні та різноманітні кібератаки, причому останнім часом найпоширенішими є кібератаки з використанням вірусів-вимагачів та атаки через постачальників ІТ-послуг [3, с.117].

У першу чергу захисту потребує електронна система охорони здоров'я. ЕСОЗ – це велика двокомпонентна система, яка містить медичні дані, що раніше зберігалась у паперових картках пацієнтів та у документах лікарів. ЕСОЗ об'єднує понад 35 мільйонів пацієнтів, сотні тисяч медичних працівників, сотні сервісів, та десятки операторів медичних інформаційних систем, що надають сервіси для лікарів та пацієнтів. Завдяки роботі ЕСОЗ зокрема реалізуються пацієнтські послуги, як-от: електронні декларації; електронні направлення; електронні рецепти на препарати в межах урядової програми реімбурсації «Доступні ліки»; електронні рецепти на антибіотики; медичні висновки про народження дитини та послуга «Малятко»; медичні висновки про тимчасову непрацездатність та електронні лікарняні; COVID-сертифікати [4].

Основні загрози кібербезпеці, з якими стикається сектор охорони здоров'я, включають фішинг, атаки програм-вимагачів, витоки даних, внутрішні загрози, незахищені пристрої Інтернету

речей (IoT) і атаки DDoS. Оскільки кіберзагрози стають дедалі прогресивнішими, організаціям охорони здоров'я важливо застосовувати проактивний підхід до кібербезпеки. Це передбачає застосування багатостороннього підходу, зокрема: інвестування в підвищення обізнаності кібербезпеки; використання систем керування інформацією та подіями безпеки (SIEM); використання рішень керування привілейованим доступом; використання рішення Endpoint Detection & Response (EDR); створення відповідних політик і процесів безпеки; регулярне проведення аудитів безпеки та тестування на проникнення; відповідність вимогам збиранню та зберіганню документації щодо політик безпеки [5].

Отже, кіберзахист у сфері охорони здоров'я – це сукупність методів захисту цифрової інформації, пристроїв та активів з метою забезпечення конфіденційності, цілісності й доступності даних та систем. З огляду на це заклади і установи МОЗ України повинні впроваджувати політики та правила кібербезпеки, що допоможе знизити до мінімуму результати кібератак.

Література:

1. Терзі О.О. Визначення поняття «охорона здоров'я». Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія ПРАВО. Випуск 51. Том 2. 2018, С.46-49.
2. КІБЕРБЕЗПЕКА. Міністерство охорони здоров'я України. URL: <https://moz.gov.ua/kiberbezpeka> (дата звернення: 20.06.2024).
3. Ляшук А. Загрози і виклики для системи кібербезпеки інформаційних систем та реєстрів сфери охорони здоров'я. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення. 2023. Вип. 6. С. 113-121.
4. Електронна система охорони здоров'я. Головна eHealth, МОЗ України. URL: <https://moz.gov.ua/uk/elektronna-sistema-ohoroni-zdorovya> (дата звернення: 20.06.2024).
5. Загрози кібербезпеці в галузі охорони здоров'я. ESKA. URL: <https://eska.global/blog/zagrozi-kiberbezpeci-v-galuzi-ohoroni-zdorovya> (дата звернення: 20.06.2024).

Добровольська Т.М.,
студентка групи 201_БПМС_2022 н/г ННІ № 3 НАВС,
Волох О.К.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС

ПИТАННЯ ОБОВ'ЯЗКОВОСТІ ВРАХУВАННЯ ВИСНОВКІВ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Відповідно до частини 5 статті 242 КАС України при виборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин суд враховує висновки щодо застосування норм права, викладені в постановах Верховного Суду. Але частину п'яту статті 242 КАС України **категорично** не можна тлумачити **як зобов'язуючу** суд адміністративно-процесуальну норму.

Положення частини п'ятої статті 242 КАС України не означають, що **висновки щодо застосування норм права, викладені в постановах Верховного Суду**, підлягають обов'язковому врахуванню судами.

Взагалі, у вітчизняній юриспруденції відсутній принцип «презумпції непогрішимості правових висновків Верховного Суду», яка б колегія суддів, яких би справжніх фахівців, компетентних у певній категорії справ, їх не сформулювала.

Навпаки, частина сьома статті 78 КАС України містить захисну від **помилкових** висновків суддів (в т.ч. Верховного Суду) норму права, згідно з якою **правова оцінка, надана судом певному факту при розгляді іншої справи, не є обов'язковою для суду**.

По-перше, посилання на ч. 5 ст. 242 КАС України не передбачає, що висновки, **викладені в постановах Верховного Суду**, автоматично стають висновками **щодо застосування норм права**.

Верховний Суд не застрахований від помилки, він не є «істиною в останній інстанції». Колегії суддів Верховного Суду, як і будь-якій людині, властиво помилятися.

Отже, судді повинні критично підходити до використання у своїй діяльності висновків Верховного Суду щодо застосування норм права.

Всі висновки щодо застосування норм права, викладені в постановах Верховного Суду, підлягають перевірці на дотримання принципу верховенства права.

Суд не зобов'язаний враховувати висновки щодо застосування норм права, викладені в постановах Верховного Суду, виходячи з наступного.

Раніше, до прийняття Закону України від 12.02.2015 р. № 192-VIII «Про забезпечення права на справедливий суд» в частині другій статті 161 КАС України було закріплено:

«2. При виборі правової норми, що підлягає застосуванню до спірних правовідносин, суд зобов'язаний враховувати висновки Верховного Суду України, викладені у рішеннях, прийнятих за результатами розгляду заяв про перегляд судового рішення з підстави, передбаченої пунктом 1 частини першої статті 237 цього Кодексу».

В редакції Закону України від 12.02.2015 р. № 192-VIII «Про забезпечення права на справедливий суд» дана норма вже звучить наступним чином:

«2. При виборі і застосуванні правової норми до спірних правовідносин суд враховує висновки Верховного Суду України, викладені у постановах, прийнятих за результатами розгляду заяв про перегляд судового рішення з підстав, передбачених пунктами 1 і 2 частини першої статті 237 цього Кодексу.

Суд має право відступити від правової позиції, викладеної у висновках Верховного Суду України, з одночасним наведенням відповідних мотивів».

В чинній редакції КАС України дана норма міститься у його статті 242 (частині п'ятій). При цьому, друге речення – щодо права суду відступити від правової позиції, викладеної у висновках Верховного Суду – не було включено до тексту Кодексу при прийнятті його в чинній редакції, є відсутнім.

Але таке право суду є важливою процесуальною гарантією щодо забезпечення права на справедливий суд (вказане право

закріплене, як відомо, у статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод).

Відповідно до частини третьої статті 22 Конституції України при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Верховна Рада України, приймаючи КАС України в редакції Закону України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII, не допустила порушення вимог частини третьої статті 22 Конституції України.

Тобто вищевказану процесуальну гарантію щодо забезпечення права на справедливий суд законодавцем було сформульовано в інший спосіб, а саме: у КАС України з'явилася нова норма права у статті «Підстави звільнення від доказування» (ч. 7 ст. 78 в редакції Закону № 2147):

«7. Правова оцінка, надана судом певному факту при розгляді іншої справи, не є обов'язковою для суду».

Така сама норма – і станом на сьогодні вона також є – наявна і в ЦПК України (ч. 7 ст. 75), і в ГПК України (ч. 7 ст. 82).

Крім того, у ст. 13 Закону України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII «Про судоустрій та статус суддів» міститься, як і в першій його редакції, друге речення у частині другій такого змісту:

«2. ... Обов'язковість урахування (преюдиційність) судових рішень для інших судів визначається законом».

При цьому, слід наголосити на правовій позиції Конституційного Суду України, сформульованій у його Рішенні від 13 березня 2012 року № 6-рп/2012: ***«Конституційний Суд України виходить з того, що закон є цілісним документом, всі його положення мають розглядатися у взаємозв'язку, системно»*** (абз. 5 п. 5 мотивувальної частини).

З огляду на це положення частини п'ятої статті 242 КАС України слід розглядати у системному зв'язку з частиною сьомою статті 78 КАС України та частиною другою статті 13 Закону України «Про судоустрій та статус суддів»:

1) При виборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин суд враховує висновки щодо застосування норм права, викладені в постановах Верховного Суду (ч. 5 ст. 242 КАС України);

2) Обов'язковість урахування (преюдиційність) судових рішень для інших судів визначається законом (ч. 2 ст. 13 Закону України № 1402);

3) Правова оцінка, надана судом певному факту при розгляді іншої справи, не є обов'язковою для суду (ч. 7 ст. 78 КАС України).

Таким чином, суд не зобов'язаний враховувати висновки щодо застосування норм права, викладені у постановях Верховного Суду.

Але у будь-якому випадку згідно вимог частин 3, 4 статі 90 КАС України суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності. Суд надає оцінку як зібраним у справі доказам в цілому, так і кожному доказу (групі однотипних доказів), що міститься у справі, мотивує відхилення або врахування кожного доказу (групи доказів).

Стрельченко А.М.,

здобувач кафедри галузевого права та загально-правових дисциплін Інституту права та суспільних відносин Університету «Україна»

ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО БРОНЕЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИМ НАСЕЛЕННЯМ

Дослідники розглядають сутність адміністративно-правового забезпечення проходження служби у різних сферах публічного адміністрування.

Так, К.В. Барсуков розглядає поняття «забезпечення» у двох значеннях. По-перше, як діяльність уповноважених державою органів щодо здійснення своїх функцій. По-друге, як результат цієї діяльності, що виражається у фактичній реалізації правових

приписів, прав і свобод громадян. На його думку, адміністративно-правове забезпечення проходження служби у складі миротворчих підрозділів – це складне, багатопланове, комплексне поняття, головним змістом якого є діяльність держави щодо створення належних правових умов відбору персоналу, підготовки кадрів, направлення до миротворчих місій та гарантування правового захисту, шляхом встановлення відповідного нормативно-правового забезпечення проходження служби. Адміністративно-правове забезпечення повинне відбуватися в основних трьох напрямках: нормативно-правовому, науковому та інформаційному [1, с. 7, 2, 3].

Водночас, Є.Є. Колесников визначає адміністративно-правове забезпечення як здійснюване державою за допомогою спеціального механізму упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона, реалізація та розвиток. З цього він робить висновок, що адміністративно-правове забезпечення захисту справ споживачів є впливом держави на суспільні відносини з метою впорядкування, захисту та охорони відносин між органами влади, споживачами та суб'єктами господарювання, що здійснюється за допомогою норм права та через спеціальний механізм [4, с. 434]. Дещо схоже визначення адміністративно-правове забезпечення права інтелектуальної власності, дає Г.С. Римарчук. Вона вважає, що адміністративно-правове забезпечення права інтелектуальної власності – це здійснення державою за допомогою правових норм, приписів і сукупності засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона, реалізація та розвиток [5, с. 8].

Відома вчена у сфері адміністративного права Т.Г. Корж-Ікаєва, досліджуючи адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх, приходить до висновку, що це сукупність адміністративно-правових заходів, спрямованих на створення відповідних умов для ефективної реалізації, охорони, захисту й відновлення порушених прав і свобод неповнолітніх [6, с. 7–8].

Безпосередньо у сфері управління В.І. Марчук під *адміністративно-правовим забезпеченням* розуміє як створення та підтримку умов для виконання вимог встановленого порядку

управління за допомогою адміністративно-правових засобів у правовій сфері [7, с. 9].

Висновок. У відповідності до проаналізованих позицій дослідників з метою приведення до єдиної позиції щодо трактування поняття *«адміністративно-правового забезпечення»* необхідно сформулювати його власне трактування, під яким доцільно розуміти *діяльність суб'єктів адміністрування, яка здійснюється з метою забезпечення прав, свобод та законних інтересів об'єктів правовідносин з використанням правових інструментів правового регулювання.*

Література:

1. Барсуков К.В. Адміністративно-правове забезпечення проходження служби працівниками органів внутрішніх справ у складі міжнародних миротворчих підрозділів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2010. 20 с.
2. Марчук В.І. Адміністративно-правове забезпечення встановленого порядку управління в Україні органами внутрішніх справ: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2011. 16 с.
3. Циверенко Г.П. Адміністративно-правове забезпечення народного волевиявлення в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2011. 21 с.
4. Колесников Є.Є. Поняття та особливості адміністративно-правового забезпечення захисту прав споживачів. *Форум права*. 2011. № 2. С. 432–438.
5. Римарчук Г.С. Адміністративно-правове забезпечення права інтелектуальної власності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2013. 18 с.
6. Корж-Ікаєва Т.Г. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2008. 17 с.
7. Марчук В.І. Адміністративно-правове забезпечення встановленого порядку управління в Україні органами внутрішніх справ: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2011. 16 с.

Харченко Б.А.,
студентка 202_СПД_2022 навчальної групи ННІ № 3 НАВС,
Бухтіярова І.Г.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ПРИ НАКЛАДЕННІ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ

На сучасному етапі розвитку України як правової та демократичної держави ефективним є формування інституту особистості, основною ідеєю якого є забезпечення та захист прав і свобод громадян. Людина, її права і свободи становлять головну соціальну цінність у правовій державі, і саме на їх забезпечення та реалізацію у суспільному житті має бути спрямована вся державна діяльність, особливо у сфері публічного управління. Гарантування прав і свобод людини є головним обов'язком держави, яка відповідальна перед людиною та суспільством за свою діяльність [1, с. 141]. Конституційний лад України базується на визнанні пріоритетності людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканості та безпеки. Права громадян мають бути не тільки закріплені у законодавчих документах, а й повністю забезпечуватись з боку держави.

Слід зазначити, що при формуванні нового підходу до діяльності державних органів і їх взаємодії з громадянами у наданні послуг та забезпеченні прав і свобод людини і громадянина, важливо зосередити увагу на порядку притягнення осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, до адміністративної відповідальності. У цьому контексті особливу актуальність набуває реалізація принципу законності при накладенні адміністративних стягнень [2, с. 107].

Законність у діяльності органів державної влади означає суворе і неухильне дотримання та виконання законів органами, посадовими та службовими особами кожної з гілок державної влади. Існує багато визначень, що розкривають різні аспекти

законності та її взаємозв'язок із соціальними процесами. Це і принцип діяльності державних органів, і своєрідний політико-правовий режим громадського життя, і суворі вимоги дотримання законів. Отже, законність - це сукупність різноманітних, але узгоджених вимог, пов'язаних із ставленням до законів та їх реалізацією: вимога точного і неухильного дотримання законів усіма, кому вони адресовані; вимога дотримання ієрархії законів та інших нормативних актів; вимога незаперечності закону (ніхто не може скасувати закон, крім органу, що його видав).

Отже, найважливішим принципом адміністративної відповідальності є законність, яка набуває особливої значущості у зв'язку з постійним удосконаленням законодавства України про адміністративні правопорушення, а також у контексті проведення адміністративної та судової реформ. Суть принципу законності полягає в тому, що застосування адміністративної відповідальності допустиме лише на підставах і в порядку, встановлених законом.

Адміністративна відповідальність застосовується там, де виявлено факти протиправного діяння (дія або бездіяльність). Підставою для виникнення адміністративного правовідношення є не будь-які юридичні факти, а лише ті, що є результатом волевиявлення особи, яка свідомо вчинила дію або бездіяльність, що призвела до порушення вимог правової норми, яка передбачає адміністративну відповідальність.

Під час провадження у справах про адміністративні правопорушення органи, уповноважені складати протоколи та розглядати ці справи, часто допускають численні порушення вимог Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП). Особливо поширеними є порушення вимог до змісту протоколів та постанов у справах про адміністративні правопорушення (ст. 256 КУпАП); до порядку розгляду та оголошення постанови у справі (ст. 279, 281, 285 КУпАП); до строків розгляду (ст. 277 КУпАП) [3].

Наразі ст. 23 КУпАП визначає адміністративне стягнення як міру відповідальності, яка застосовується з метою виховання особи, що вчинила адміністративне правопорушення, у дусі дотримання законів України, поваги до правил співжиття, а також

для запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами.

Як вже зазначалось, адміністративні стягнення мають виховний, каральний та профілактичний характер. Вони застосовуються лише до осіб, винних у вчиненні адміністративних проступків. Адміністративні стягнення зазвичай полягають у позбавленні або обмеженні певних прав чи благ. Таким чином досягається мета покарання порушника і запобігання скоєнню нових правопорушень. За вчинений проступок громадянин або позбавляється певного суб'єктивного права, або на нього накладаються спеціальні «штрафні» обов'язки.

Перелік адміністративних стягнень закріплено в ст. 24 Кодексу України про адміністративні правопорушення, де вони розташовані за зростанням суворості. До таких стягнень належать: попередження, штраф, штрафні бали, оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, конфіскація такого предмета, позбавлення спеціального права, наданого громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання), позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадські роботи, виправні роботи, адміністративний арешт та арешт з утриманням на гауптвахті [3].

Загальні правила накладення стягнень за адміністративні правопорушення, які конкретизують і поглиблюють конституційні принципи законності, гуманізму та індивідуалізації адміністративної відповідальності, закріплено в гл. 4 КУпАП [3]. Дотримання цих загальних правил при застосуванні адміністративних стягнень проявляється передусім у неухильному дотриманні принципу законності, що сприяє захисту прав і свобод громадян. Законодавство про адміністративні правопорушення вимагає від суб'єктів адміністративної юрисдикції здійснювати заходи у повній відповідності до закону, забезпечувати принцип невідворотності відповідальності, своєчасно відкривати провадження, якісно проводити його поетапно, розглядати справу та призначати оптимальне стягнення для кожного правопорушника.

Стягнення за адміністративне правопорушення накладається в межах, встановлених нормативним актом, який передбачає відповідальність за його вчинення, і має бути в точній відповідності з КУпАП та іншими актами про адміністративні правопорушення. Це правило означає, що за вчинений проступок накладається стягнення лише того виду, який встановлено в санкції відповідної статті. При накладенні додаткових стягнень, таких як оплатне вилучення предмета, конфіскація предмета та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, важливо дотримуватися чітко встановлених законом умов. Ці стягнення не можуть застосовуватися взаємозамінно, і вони повинні бути прописані прямо у законі. Також не допускається застосування стягнень нижче мінімальних меж, які передбачені відповідними законодавчими актами, а також перевищення їх максимального розміру. При цьому, при нарахуванні адміністративного стягнення необхідно враховувати всі інші вимоги законодавства щодо адміністративних правопорушень, такі як наявність складу адміністративного проступку, відсутність обставин, що виключають адміністративну відповідальність, підвідомчість справ, та встановлені строки давності. Також варто зауважити, що деякі види стягнень можуть бути не застосовні до певних категорій громадян.

Стаття 33 частина 2 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) визначає, що для індивідуалізації відповідальності орган (посадова особа), уповноважений розглядати справу про адміністративне правопорушення, має враховувати декілька факторів. Серед цих факторів важливі:

- характер вчиненого правопорушення: важливо враховувати серйозність і характер порушення закону.
- особа порушника: індивідуальні характеристики порушника, його раніше не відомі взаємини з правопорушеннями.
- ступінь вини: рівень усвідомлення і відповідальності за порушення.
- майновий стан: можливість сплати або відшкодування збитків, що можуть бути заподіяні через правопорушення.

- обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність: це можуть бути обставини, які зменшують або підсилюють ступінь вини або тяжкість порушення.

Ці фактори допомагають зробити відповідальність більш справедливою і індивідуальною, враховуючи всі обставини конкретної ситуації.

Таким чином, можна відмітити, що додержання органами, що мають право в державі застосовувати заходи адміністративного примусу взагалі та адміністративні стягнення зокрема до осіб, що вчинили адміністративні правопорушення закріплених правил застосування примусових заходів та загальних правил накладення адміністративних стягнень – основна гарантія забезпечення прав і свобод громадян з точки зору права, а відповідно і виконання режиму законності.

Дотримання принципу законності є ключовим для забезпечення відповідності більшості інших принципів відповідальності. Порушення основних вимог законності у справах щодо матеріальної та процесуальної сторін відповідальності призводить до порушення прав учасників суспільних відносин. Принцип законності визначає призначення стягнень у справах адміністративної відповідальності. Провадження в справах про адміністративні правопорушення є процесуальною формою застосування адміністративної відповідальності, що підтверджує важливість принципу законності як основи провадження у таких справах.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР.URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1>

2. Ярмачі Х.П. Законність у застосуванні адміністративної відповідальності. Південноукраїнський правничий часопис. 2015. № 3. С. 107–110.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 року. Відомості Верховної Ради УСРС ві 18.12.1984. № 51, стаття 1122. (дата звернення 14.06.2024 р.)

Хоркавий С.В.,

аспірант кафедри конституційного та адміністративного права Державного університету інфраструктури та технологій

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ТА ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1]. У ст. 5 Закону України «Про Національну поліцію» зазначається, що поліція у процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів. Прозорість і відкритість діяльності поліції (ст.9) полягає у тому, що поліція: здійснює свою діяльність на засадах відкритості та прозорості в межах, визначених Конституцією та законами України; забезпечує постійне інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку; забезпечує доступ до публічної інформації, володільцем якої вона є, у порядку та відповідно до вимог, визначених законом; може оприлюднювати (поширювати) інформацію з обмеженим доступом лише у випадках та в порядку, визначених законом; нормативно-правові акти, що регламентують діяльність поліції, обов'язково оприлюднюються на веб-порталі центрального органу управління поліції. Нормативно-правові акти з обмеженим доступом оприлюднюються у випадках та в порядку, визначених законом; проекти нормативно-правових актів, що стосуються прав та свобод людини, обов'язково проходять громадське обговорення в порядку, визначеному Міністром внутрішніх справ України. Згідно положень ст.11 згаданого Закону діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням,

територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб [1].

Визначення правових засад взаємодії органів Національної поліції України та інститутів громадянського суспільства вимагає першочергового визначення поняття та сутності такої взаємодії, її іманентних ознак. Неприпустимим є віднесення до цієї категорії поодиноких контактів, зумовлених реалізацією одиничних дій, не пов'язаних з отриманням спільного результату. У широкому значенні під взаємодією органів Національної поліції України та інститутів громадянського суспільства слід розуміти їхню сумісну погоджену діяльність, врегульовану та здійснювану відповідно до вимог чинного законодавства, яка може набувати різноманітних форм і уособлена численною сукупністю заходів, загальною метою реалізації яких є забезпечення формування безпекового середовища в державі [2, с.150].

У свою чергу інститути громадянського суспільства є посередниками між соціумом та органами державної влади. Інститути громадянського суспільства є різноманітними і можуть приймати різні форми [3, с.34]. На думку О.С. Лотюк інститут громадянського суспільства – це певний організм, який має власну ієрархічну структуру. Члени такого організму мають певну типізовану модель поведінки, сам організм характеризується певною типізованою діяльністю, і певним механізмом, тобто комплексом правил, які регулюють структурну будову тої або іншої організації і ту або іншу діяльності. З початком процесів глобалізації, під час визначення громадянського суспільства, необхідно враховувати не лише національні особливості держави, а й загальнолюдські цінності [3, с.35].

Біла книга урядування ЄС дає таке визначення: «громадянське суспільство об'єднує переважно організації самоутворені або утворені під керівництвом, організації неурядові, професійні асоціації, харитативні, ініціативні, організації, які заохочують до соціально активного життя на рівні району і міста, часом з внеском місцевої церкви і її громади». Приклади інституцій громадянського суспільства: недержавна організація, приватна добровільна організація, народна організація, громада,

посередницька організація волонтерів та позабюджетні громадська фундація, клуби місцевої громади, профспілка, об'єднання громадян за культурною, статевою і релігійною ознаками, харитативна організація, соціальні або спортивні клуби, кооператив, природоохоронна організація, професійна асоціація, академія, приватний бізнес, правничі інституції, організації споживачів, засоби масової інформації, добровільна дружина, релігійні організації, клуби за інтересами [4].

В Україні до інститутів громадянського суспільства відносять: громадські організації, релігійні організації, благодійні організації, професійні спілки, об'єднання професійних спілок, творчі спілки, асоціації, організації роботодавців, недержавні засоби масової інформації, інші непідприємницькі товариства і установи, легалізовані відповідно до законодавства України [5].

Поліція та інститути громадянського суспільства можуть здійснювати взаємодію (соціальна взаємодія) різних видів: залежно від особливостей вирішуваних завдань взаємодія може бути плановою, постійною та тимчасовою; залежно від змісту завдань взаємодія може мати соціальну, економічну тощо; залежно від сфери діяльності взаємодія може бути міжгалузевою, міжрегіональною та міжнародною; залежно від характеру може поділятися на інформаційну, організаційну та координаційну; залежно від тривалості може бути короткочасною, тривалою; залежно від ініціатора взаємодії може здійснюватися з ініціативи представників інститутів громадянського суспільства, за ініціативою поліції, за ініціативою представників органів державної влади та місцевого самоврядування [6, с.80-81].

Основними завданнями з активізації взаємодії між поліцією та суспільством є: підвищення авторитету й довіри населення до поліції; покращання стану комунікативної та загальної культури працівників поліції; сприяння об'єктивному інформуванню населення про діяльність поліції через ЗМІ; створення позитивного іміджу поліції шляхом підвищення рівня професійної компетентності та покращення результатів її діяльності; забезпечення безпосереднього діалогу між поліцією та населенням (громадськими об'єднаннями, профспілками, асоціаціями,

організаціями, підприємствами) на конкретній території; проведення активної профілактичної, виховної, просвітницької роботи серед різних верств населення з метою запобігання злочинності, формування в громадян відчуття особистої причетності до правового порядку в суспільстві [7, с.11].

Для ефективної реалізації партнерства з суспільством поліція повинна: зміцнити свою легітимність в суспільстві; здійснювати діяльність на основі узгодженості своїх дій; поліпшувати якість надаваних населенню послуг; сприяти активізації участі місцевого населення у зміцненні безпеки й публічного порядку, в розв'язанні проблем злочинності в місцях проживання [7, с.10].

Слід зазначити, що на сучасному етапі взаємодії органів Національної поліції України і формування інститутів громадянського суспільства відбувається у рамках процесу євроінтеграції, тобто комплексу соціальних, економічних, політичних, культурних, інтелектуальних трансформацій. Тож подальші розвідки необхідно спрямувати на вивчення найкращих практик взаємодії громадянського суспільства й поліції у країнах-членах ЄС.

Література:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 24.06.24).
2. Пилип В. В. Взаємодія органів Національної поліції України та інститутів громадянського суспільства: поняття і правові засади. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2023. № 3(1). С. 140-151.
3. Лотюк О.С. Зміст та класифікація інститутів громадянського суспільства. Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія ПРАВО. Випуск 29. Том 1, 2014. С.32-35.
4. Громадянське суспільство. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL:<https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 24.06.24).

5. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.06.24).

6. Ковалів М.В. Взаємодія поліції та інститутів громадянського суспільства. Соціально-правові студії. 2021. Випуск 2 (12). С. 79-85.

7. Конспект лекцій «Взаємодія підрозділів превентивної діяльності з іншими підрозділами Національної поліції та органами публічної адміністрації» // для здобувачів вищої освіти факультету ПФ ППД,ФП КП спеціальності 081 Право / Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. 24 с.

Цимбал Є.А.,

курсант 212 н/г ННІ № 1 НАВС,

Висотенко Ю.В.,

кандидат юридичних наук, викладач кафедри публічного управління та адміністрування НАВС

АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Під час воєнного стану в Україні виникли нові труднощі, які виходять за рамки виключно оборонних завдань і торкаються важливих аспектів розвитку демократичної правової держави. Країна зіштовхується з необхідністю постійно оновлювати своє законодавство відповідно до вимог воєнного стану. Це не оминуло і сферу адміністративного права, де особлива увага приділяється забезпеченню ефективної роботи центральних органів влади, місцевого самоврядування та безперебійного надання адміністративних послуг населенню.

Законом України «Про адміністративні послуги» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації мережі та функціонування центрів надання адміністративних послуг та удосконалення доступу до адміністративних послуг, які надаються в електронній формі» передбачено, що надання адміністративних послуг здійснюється за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або здійснення обов'язків такої особи центром надання адміністративних послуг (далі - ЦНАП), який утворюється при органі місцевого самоврядування або місцевої державної адміністрації, та є постійно діючим робочим органом, в якому надаються адміністративні послуги згідно з переліком. Нормальне функціонування центрів надання адміністративних послуг унеможливлено з початком військових дій на певних територіях України саме, тому внесено ряд змін щодо їх діяльності Законом «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану», яким визначено, що центри надання адміністративних послуг розташовані на територіях, де ведуться бойові дії, може самостійно визначати особливості надання різних послуг [1, с. 47].

Від початку дії воєнного стану низка суб'єктів надання адміністративних послуг була змушена, тимчасово, призупинити діяльність у сфері надання адміністративних послуг, а саме строків їх надання та видачі документів дозвільного характеру. Слід також зауважити, що на початку активної фази війни гострими проблемами були: – ідентифікація особи, у разі втрати всіх документів, та одночасного закриття демографічного реєстру, призупинення роботи підрозділів Державної міграційної служби (далі - ДМС); – припинення надання всіх послуг, вчинення яких здійснювалося з використанням державних реєстрів (реєстрація всіх видів нерухомого майна, бізнесу тощо); – призупинення надання однієї з найзатребуваніших груп послуг – реєстрація/декларування місця проживання особи, що унеможливлювало надання інших пов'язаних з цим послуг; – певні

труднощі, на перших етапах війни, роботи застосунку «Дія» [2, с. 406].

Адміністратори ЦНАП та посадові особи органів місцевого самоврядування, які були змушені покинути територію, де тривають бойові дії, мають перевагу при зайнятті вакантних посад в органах місцевого самоврядування без проходження конкурсного відбору, за умови наявності у них громадянства України, відповідної освіти та досвіду роботи. Крім того, через ЦНАП на територіях, де тривають бойові дії, надаються всі адміністративні послуги, які раніше надавалися безпосередньо суб'єктами надання таких послуг на цій території. Для спрощення процесу надання адміністративних послуг у державному і громадському секторах було активовано та поліпшено веб-портал під назвою «Дія» (скорочено від «Держава і Я») [3, с. 37].

Щодо адміністративно-правового регулювання адміністративних електронних послуг в Україні, варто зазначити, що велика кількість механізмів, нормативно-правових актів та інституцій, які регулюють цю діяльність в Україні, мають одну й ту саму проблему. Наприклад, функціонування й регулювання єдиного порталу «Дія» законодавчо не врегульовано. Це пов'язано з тим, що кількість послуг та механізмів їх надання постійно збільшується, і законодавцю складно вмістити їх усі в один закон. З огляду на це, діяльність державних органів та службовців у контексті надання адміністративних е-послуг громадянам базується на низці законів, зокрема, Закону України «Про адміністративні послуги», «Про електронні довірчі послуги», «Про особливості надання публічних (е-публічних) послуг» тощо. Серед основних напрямів роботи електронного врядування можна виокремити розроблення та впровадження більш складних систем для захисту від кібератак, вразливостей і хакерських атак, забезпечення цілісності й конфіденційності електронних даних; розроблення мобільних застосунків та адаптивних вебплатформ для забезпечення зручності користувачів під час евакуації та розселення; навчання й надання інформації, моніторинг кризових ситуацій і розроблення систем реагування, а також забезпечення електроживлення серверів і систем, що працюють у воєнний час.

Удосконалення надання електронних послуг у воєнний час потребує комплексного підходу до забезпечення надійності, доступності та безпеки [4, с. 30].

Як бачимо, війна суттєво змінила роботу центрів надання адміністративних послуг. З початком широкомасштабної агресії їхня діяльність була значною мірою призупинена. Це пов'язано з тим, що багато послуг, які надаються ЦНАП, потребують доступу до державних реєстрів, які також були обмежені або недоступні. Через окупацію та військові дії більшість ЦНАП зупинили свою звичайну роботу. Доступ до державних реєстрів, необхідних для реєстрації бізнесу, нерухомості, транспортних засобів тощо, був обмежений або повністю припинений. Це серйозно ускладнило надання цих послуг громадянам. З початком війни ЦНАП взяли на себе нові функції, зокрема, стали центрами гуманітарної допомоги. Вони відіграли важливу роль у підтримці внутрішньо переміщених осіб, надаючи їм необхідну допомогу та консультації в умовах кризи.

Попри складні обставини, ЦНАП продовжують залишатися важливим елементом державної системи, адаптуючи свою діяльність до нових викликів та потреб громадян. Їхня трансформація під час війни демонструє гнучкість і здатність до швидкої адаптації, що є критично важливим у кризових ситуаціях.

Література:

1. Галуцько В.М. Актуальні проблеми під час воєнного стану у сфері надання адміністративних послуг. *Стан та перспективи розвитку адміністративного права України: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет конференції*. 2023. С. 47-49. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/265d2f4c-8324-41bc-adad-1216891308a5/content> (дата звернення: 18.06.2024).

2. Сердюк О.І., Н.В. Наливайко. Функціонування центрів надання адміністративних послуг в Україні під час воєнного стану. *Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, Запоріжжя*. 2023. С. 406-411. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18748/1/K_Gubar.pdf#page=406 (дата звернення: 18.06.2024).

3. Біла В.М. Надання адміністративних послуг у період воєнного стану. *Стан та перспективи розвитку адміністративного права України: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет конференції*. 2023. С. 36-38. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7913ef8d-69ef-4b09-a4c9-c7e11d354a2f/content> (дата звернення: 18.06.2024).
4. Динник І. Законодавче регулювання адміністративних послуг в умовах воєнного стану. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2024. С. 26-36. URL: <https://journals.knute.edu.ua/foreign-trade/article/view/2091> (дата звернення: 18.06.2024).

Шапвалова І.О.,
аспірант кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ МЕХАНІЗМІВ КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Контроль за діяльністю Державного бюро розслідувань (далі ДБР) здійснюється комітетом Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання правоохоронної діяльності, у порядку, визначеному Конституцією України, цим Законом та іншими законами України.

Основними механізмами контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань є парламентський, громадський та внутрішній контроль.

Саме такі різновиди контролю формулює Закон України «Про Державне бюро розслідувань», саме їм присвячений окремий розділ із назвою «Особливості демократичного цивільного контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань. Забезпечення прозорості діяльності Державного бюро розслідувань» [1].

Парламентський, як і громадський, контроль є частиною загальної системи демократичного цивільного контролю в державі, визначеної Розділом III Закону України «Про національну безпеку України» [2].

Парламентський контроль. Контроль за діяльністю ДБР здійснює комітет Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання правоохоронної діяльності, тобто Комітет Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності. Основними формами такого контролю є: 1) участь керівництва ДБР у засіданнях комітету, парламентських слуханнях з метою інформування про свою діяльність; 2) подання щороку, до 1 квітня, Президенту України та Верховній Раді України письмового звіту про діяльність ДБР за попередній рік. Комітет Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання правоохоронної діяльності, не менше ніж один раз на рік проводить відкриті для громадськості слухання на тему діяльності ДБР, виконання покладених на ДБР завдань, додержання ним законодавства, прав і свобод людини і громадянина [3].

Громадський контроль. З метою забезпечення прозорості та цивільного контролю за діяльністю при ДБР утворюється Рада громадського контролю (далі - РГК) у складі 15 осіб, яка формується на засадах відкритого та прозорого конкурсу (стаття 28 Закону України «Про Державне бюро розслідувань»).

Суб'єктом публічного адміністрування у сфері контрольної діяльності Державного бюро розслідувань є Рада громадського контролю, яка визначена колегіальним консультативно-дорадчим органом, що утворюється для забезпечення прозорості та цивільного контролю за діяльністю ДБР. На неї покладено такі завдання: 1) заслуховування інформації про діяльність, виконання планів і завдань ДБР; 2) розгляд звітів ДБР і затвердження власного висновку щодо них; 3) підготовка та подача ДБР пропозиції щодо організації та проведення консультацій з громадськістю, бере участь у таких консультаціях; 4) сприяння громадському обговоренню проєктів законодавчих та інших нормативно-правових актів з питань діяльності ДБР; 5) обговорення із залученням представників громадських об'єднань,

засобів масової інформації, громадян питання забезпечення відкритості та прозорості діяльності ДБР; 6) збір, узагальнення та подача ДБР інформації стосовно пропозицій інститутів громадянського суспільства щодо необхідності удосконалення форм та методів взаємодії; 7) обирання серед членів РГК трьох представників до складу Дисциплінарної комісії ДБР та вносить директорів ДБР подання про включення таких осіб до складу Дисциплінарної комісії; 8) розробка та затвердження Правил професійної етики працівників ДБР; 9) має право отримувати на письмовий запит від директора ДБР, його першого заступника та заступників, від державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій інформацію, необхідну для забезпечення виконання покладених на неї завдань, окрім тієї, що віднесена згідно із законом до інформації з обмеженим доступом; 10) організовувати і проводити зустрічі, конференції, семінари, засідання за круглим столом та інші заходи з питань, що належать до її компетенції.

Отож, Рада громадського контролю уособлює у собі основні три завдання: 1) підготовка висновку на щорічний звіт директора ДБР; 2) делегування трьох членів до Дисциплінарної комісії ДБР; 3) розробка та затвердження Правил професійної етики працівників ДБР.

Література:

1. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12 листопада 2015 року № 794-VIII Відомості Верховної Ради, 2016, № 6, ст.55

2. Про національну безпеку України : Закону України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII Відомості Верховної Ради, 2018, № 31, ст.241 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

3. Рекомендації слухань у Комітеті ВРУ з питань правоохоронної діяльності стосовно кримінальних проступків 8 листопада 2019 року, затверджені рішенням Комітету від 13 листопада 2019 року (протокол № 12): <http://komzakonpr.rada.gov.ua/uploads/>

Лупало О.А.,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ «ЦИФРОВИЙ КОМПАС» ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УРЯДУВАННЯ В УМОВАХ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ

У державах ЄС головним пріоритетом нинішнього десятиліття визначена цифрова трансформація. Відповідно до цього в оприлюдненому 9 березня 2021 р. Повідомленні комісії до Європейського Парламенту, Ради, Європейського економічного та соціального комітету та комітету регіонів «Цифровий компас 2030: європейський шлях для цифрового десятиліття [1], що одержало назву «Цифрове десятиліття». У документі визначено цілі, які визначають напрями цифрової трансформації ЄС на період до 2030 року, та запропоновано узгодити низку принципів, розпочати багатонаціональні проекти й підготувати пропозицію для нормативного забезпечення системи управління, для моніторингу досягнень на шляху до цифрового розвитку, так званий «Цифровий компас». Передбачається, що за цифрове десятиліття Європи усі громадяни й організації отримали доступ до найкращого, що у змозі запропонувати людству цифровий світ. Саме «Цифровий компас» дає конкретне уявлення, як цього досягти.

«Цифровий компас» передбачає розвиток навколо чотирьох основних напрямів діджиталізації: урядування та публічних послуг, розвитку інфраструктури, розвитку бізнесу, розвитку навичок громадян. Так, у сфері діджиталізації публічних послуг передбачається, що: 100% основних публічних послуг надаватиметься онлайн; усі без винятку громадяни матимуть онлайн доступ до своїх медичних карток; не менше 80 % громадян матимуть електронне посвідчення особи (eID).

У сфері розвитку інфраструктури планується до 2030 року: сформувати стійкі й захищені цифрові інфраструктури: гігабітний зв'язок для всіх без винятку домогосподарств ЄС; сформувати 10

тис. високозахищених кліматично нейтральних крайових вузлів;забезпечити 5G для всіх населених пунктів на території ЄС; досягти рівня мін. 20% світового виробництва у сфері передових та стійких напівпровідників; створити перший комп'ютер із квантовим прискоренням.

Цифрова трансформація бізнесу має забезпечити, щоб 75% компаній в ЄС до 2030 р. використовували послуги хмарних обчислень, великі дані й штучний інтелект; а понад 90% середніх і малих підприємств мають досягти щонайменше базового рівня цифрової інтенсивності.

Щодо розвитку цифрових компетентностей заплановано забезпечити до 2030 року, щоб мінімум 80% всіх дорослих людей володіли базовими навичками; поряд із цим ЄС планує досягти рівня 20 млн. фахівці у галузі інформаційно-комунікаційних технологій. За статистичними даними Євростату в 2023 році частка осіб у віці від 16 до 74 років, котрі володіли хоча б загальними базовими цифровими навичками, зафіксована найвищою в Нідерландах (83%), Фінляндії (82%) та Данії (70%), а найнижчою – в Румунії (28%), Болгарії (36%) та Польщі (44%); середній показник по ЄС становив 56 % [2].

При цьому індикатор цифрових навичок (Digital Skills Indicator) є ключовим показником ефективності в контексті Цифрового десятиліття; він входить до звіту «Індекс цифрової економіки та суспільства» (DESI), який щорічно відображає прогрес країн ЄС у цифровому розвитку.

Цифрові цілі ЄС до 2030 року мають бути реалізовані шляхом визначення конкретних цілей а також прогнозованих траєкторій; ефективної управлінської структури для моніторингу прогресу та оперативного усунення недоліків; проєктів, які реалізуються в кількох державах, які об'єднують інвестиції ЄС, його членів та приватного сектору.

Європейська Комісія створила Декларацію про Цифрові права та принципи, яка, підписана президентами Комісії, Європарламенту та РЄ, і в якій запропоновано набір цифрових прав і принципів, які віддзеркалюють цінності ЄС і сприяють цифровій трансформації, орієнтованій на людину. Декларація

відображає спільне зобов'язання держав-членів ЄС впроваджувати права і принципи у різних сферах цифрового життя. Принципи цієї декларації спираються на такі стандарти, як-от: людиноцентризм; солідарність, інклюзивність; сприяння участі в публічному просторі; свобода вибору онлайн; забезпечення інформаційної безпеки; забезпечення стійкості цифрового майбутнього.

Зазначені стандарти цифрової трансформації актуальні й для України в сенсі розвитку електронного урядування та його адміністративно-правових засад. Адміністративно-правове забезпечення європейського стандарту на державному рівні спрямоване на забезпечення доступу вразливих верств населення (людей похилого віку, мешканців сільській місцевості і подібн., які не мають доступу до технологій або такий доступ обмежений. Міністерство цифрової трансформації України створює умови навчання цифровим навичкам для їх подальшого застосування для отримання публічних послуг.

Європейський принцип цифрової трансформації, що полягає у свободі вибору отримання публічної онлайн-послуги, може бути гарантованим шляхом просування систем штучного інтелекту, які орієнтовані на людину, етичні, надійні та використовуються відповідно до гуманістичних цінностей. Утілення цього стандарту в Україні в сенсі вдосконалення системи електронного урядування здійснюється через забезпечення права вибору користувачів отримувати певні послуги або через смартфон, комп'ютер, або фізично у відповідному органі публічного адміністрування за сприяння фахівців.

Участь у цифровому публічному просторі як європейський стандарт цифрової трансформації в контексті «Цифрового компасу» ЄС передбачає забезпечення доступу громадян до різноманітного, багатомовного та надійного онлайн-середовища, а також до інформації про те, хто володіє або контролює відповідні послуги. Це спонукає до плюралістичних дебатів та участі в демократії.

Відповідно до європейських цифрових стандартів Україна має забезпечити створення такого цифрового середовища, яке захищене від маніпулювання, дезінформації, шкідливого контенту.

Адаптація цього стандарту вимагає створення сприятливого адміністративно правового регулювання участі громадян в публічному управлінні шляхом використання цифрових інструментів впливу, а це власне і є електронною демократією. В Україні елементи такої демократії впроваджуються, зокрема, через електронні петиції.

Підвищення захисту інформаційної безпеки як стандарт цифрової трансформації передбачає надання кожному користувачеві доступу до безпечних цифрових технологій, таких продуктів та послуг, які оберігають конфіденційність; спонукає державу захищати інтереси людей, організацій і державних органів від кіберзлочинності та протидіяти спробам підривати безпеку й цілісність онлайн-середовища. В Україні цей стандарт утілено в нормах Закону України «Про захист персональних даних», а також в Законі України «Про доступ до публічної інформації», який визначає порядок здійснення та забезпечення права на доступ до інформації, яка перебуває у володінні суб'єктів владних повноважень, та інформації, яка становить суспільний інтерес.

Великий поштовх до розвитку цифрової трансформації дала пандемія COVID-2019, яка спонукала всі держави переосмислити ідеї діджиталізації та оновити способи надання публічних послуг.

За результатами дослідження eGovernment Benchmark, що досліджує стан цифрової трансформації електронного урядування в країнах Європи та деяких інших державах, більше 80% державних послуг наразі доступні онлайн; більше 90% державних веб-сайтів вміщують зручну для мобільних пристроїв інформацію, а 87% з них мають функцію зворотного зв'язку; 58% інформують користувачів про те, які саме особисті дані були перевірені й оброблені при наданні послуг. Але при цьому: лише 1/3 надавачів послуг пропонують користувачам висловити свою думку щодо наданих цифрових послуг; 2/3 послуг передбачають онлайн-ідентифікацію користувача шляхом електронної ідентифікації; 3/4 урядів запровадили цифрову поштову скриньку і пропонують послуги, в яких користувачі можуть отримувати онлайн-документацію; онлайн можна отримувати 46% транскордонних

послуг. Ключовими перешкодами є проблеми мови та ідентифікації іноземних громадян.

У цифровому світі кожен має мати навички використання технологій; зв'язок має охоплювати людей, які живуть у віддалених районах, кожен має отримати можливості скористатися перевагами цифрового суспільства. Основні державні послуги та адміністративні процедури мають бути доступні онлайн для громадян і бізнесу. Досягнення такого стану вимагає цифрової трансформації, розвитку електронного урядування та водночас якісного адміністративно правового забезпечення системи. Контент і його дизайн має бути орієнтований на користувача. Необхідно систематизувати електронні послуги за типовими життєвими ситуаціями, що полегшить їх пошук та використання. Необхідна оптимізація взаємодії між різними рівнями та державними інституціями – надавачами електронних послуг.

Література:

1. Communication from the commission to the European Parliament, The Council, The European economic and social committee and The Committee of the regions 2030 «Digital Compass: the European way for the Digital Decade». *Fur_Lex. Access to European Union law*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0118>
2. 56% of EU people have basic digital skills. Eurostat. An official website of the European Union. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20231215-3?fbclid=IwAR3WxuZZqiWiBqHm7u7p0PujbOIdhG2Vqcu11P5d8ES_tQFsk2kfDhUBwQAU

Мартиненко Д.Б.,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС

ОЗНАКИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Специфіка адміністративної відповідальності публічних службовців полягає в тому, що правовими джерелами, які передбачають підстави та особливості притягнення їх до відповідальності, є КУпАП та антикорупційне законодавство.

Так, відповідно до ст. 14 КУпАП посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків [1].

Наведене дає підстави погодитися із тим, що за нормами КУпАП суб'єктами адміністративної відповідальності є не тільки публічні службовці, а й посадові особи, що займають посади в установах, на підприємствах та в організаціях, які є суб'єктами приватного права. В адміністративно-правовій науці такі особи розглядаються як суб'єкти адміністративного правопорушення та підлягають адміністративній відповідальності за правопорушення, пов'язані з недотриманням правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків [2]. Особливості підстав адміністративної відповідальності службових осіб полягають у тому, що вони несуть таку відповідальність за порушення встановлених загальнообов'язкових правил своїми власними діями, у тому числі неправомірними вказівками, виконуючи які, підпорядковані їм службовці, інші працівники порушують встановлені правила. Службові особи можуть нести адміністративну відповідальність і за невживання заходів щодо забезпечення виконання правил іншими особами, якщо

забезпечення їх дотримання входить до кола службових повноважень цих службових осіб [3].

Отже спробуємо визначитись з основними ознаками, які характерні адміністративним правопорушенням, що вчиняються публічними службовцями.

Так, ст. 9 КУпАП пропонує наступне визначення поняття «адміністративне правопорушення»:

«Адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність» [1].

По-перше, це визначення уникає дискусії щодо суспільної шкідливості адміністративного правопорушення. Варто зазначити, що законодавець іноді навмисно не закріплює певні факти чи ознаки явищ правової дійсності, адже стосовно них в науковій літературі існує безліч дискусій.

По-друге, у визначенні чомусь перераховуються найбільш розповсюджені види родового об'єкту посягання. На це звертає увагу О.І. Миколенко, який зазначає: «Перелічувати у визначенні всі об'єкти, на які посягає адміністративний проступок, немає сенсу, оскільки сьогодні намітилася тенденція до того, що розвиток суспільних відносин призводить до виникнення нових об'єктів адміністративно-правової охорони» [4, с. 29]. Визначення правового явища має включати постійні (стабільні) ознаки, які його характеризують. Використання у визначенні змінних (динамічних) ознак правового явища вимагатиме постійних змін і доповнень до тексту нормативно-правового акта.

Вчений також пропонує наступне визначення адміністративного правопорушення: «Під адміністративним проступком слід розуміти протиправне, суспільно небезпечне, винне діяння у формі дії або бездіяльності, вчинене деліктоздатною особою, яке тягне за собою застосування встановлених законодавством заходів адміністративної відповідальності» [4, с. 31]. По суті, це визначення включає в себе класичні основні ознаки, які виділяються науковцями при

характеристиці адміністративних правопорушень (протиправність, винність, суспільна небезпека (суспільна шкідливість), діяння у формі дії або бездіяльності, винність і караність). Адміністративні проступки, вчинені публічними службовцями, є різновидом адміністративних правопорушень, а отже, їм притаманні всі вищезазначені ознаки.

На підставі аналізу наукової літератури та положень чинного адміністративно-деліктного законодавства, пропонуємо до основних ознак адміністративного проступку, який вчиняється публічними службовцями, відносити наступні:

1) протиправність дії (бездіяльності), що порушує заборони, які передбачені в КУпАП, та вимоги антикорупційного законодавства;

2) винність особи, яка є суб'єктом службової діяльності. Тобто суб'єкт правопорушення не тільки обіймає певну посаду в публічній службі, а й вчиняє протиправне діяння під час здійснення своєї службової діяльності;

3) наявність незначного ступеня суспільної небезпеки. Підвищений ступінь суспільної небезпеки буде свідчити про те, що публічний службовець вчинив не адміністративне, а кримінальне правопорушення. Наприклад, ч. 2 ст. 9 КУпАП акцентує на цьому увагу і проголошує, що адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені КУпАП, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою кримінальної відповідальності;

4) караність у вигляді застосовування адміністративних стягнень. Тобто за вчинене публічним службовцем протиправне діяння передбачаються адміністративні санкції. Наприклад, Глава 13-А КУпАП передбачає такі види адміністративних стягнень: а) штраф; б) конфіскація отриманого доходу (подарку, грошей і ін.); в) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Поняття адміністративна відповідальність ґрунтовно досліджувалось в працях В.К. Колпакова, Д.М. Лук'янця, О.І. Миколенка та багатьох інших науковців.

Варто зазначити, що в дискусіях про природу адміністративної відповідальності в наукових джерелах піднімаються ті ж проблеми, що були характерні загальному визначенню поняття «юридична відповідальність». Тобто загальнотеоретична проблематика юридичної відповідальності часто переміщувалася на рівень галузевих юридичних наук та отримувала своє вузькопрофільне спеціалізоване осмислення.

Наприклад, різним підходам та концепціям щодо визначення адміністративної відповідальності достатньо уваги приділяє в своїх працях Д.М. Лук'янець. Зокрема, вчений характеризує «управлінську», «публічно-сервісну» та «правозахисну» концепції адміністративної відповідальності [5]. У 2006 році, коли автор писав свою дисертацію та опублікував монографію, дійсно виникало серед науковців питання про сутність адміністративної відповідальності. Зміна підходів до предмету адміністративного права потребувала і зміни підходів до місця та призначення адміністративної відповідальності, як правового явища, в правовій системі України. Тому у 2006 році аналіз різних концепцій та підходів до визначення адміністративної відповідальності був актуальним. З позицій сьогодення це питання вже втратило актуальність, що обумовлено наступними причинами:

- «управлінська концепція адміністративної відповідальності» була наслідком радянських уявлень про адміністративну відповідальність. Тобто держава та її примус були головними при визначенні змісту цієї відповідальності. Сьогодні адміністративна відповідальність не втратила статусу одного із заходів державного примусу, але у визначенні цього правового явища слід звертати увагу на інше – вона передбачена чинним законодавством не для захисту інтересів держави чи захисту встановлених державою правил поведінки, а для захисту прав і інтересів людини та громадянина;

- «публічно-сервісна концепція адміністративної відповідальності» була наслідком занадто радикальної реакції противників «управлінської концепції». Разом з тим, публічно-сервісні відносини формуються та набувають свого розвитку виключно у сфері надання публічних послуг, особливе місце серед

яких займають адміністративні послуги. Не можна адміністративну відповідальність розглядати через призму надання, так званих, «захисних послуг». Такий підхід не просто змінить сутність адміністративного права як галузі права, а й спотворить його сприйняття, що не піде на користь ні процесам розвитку національного адміністративно-деліктного законодавства, ні розвитку національної доктрини адміністративного права;

- «правозахисна концепція» є помірним та виваженим підходом до змісту адміністративної відповідальності, адже правозахисний характер заходів адміністративної відповідальності одночасно підкреслює її спорідненість з державним примусом та захистом прав і свобод людини та громадянина. Власне цей підхід до визначення адміністративної відповідальності і превалює в наукових джерелах.

Отже, керуючись загальними підходами науковців до визначення ознак адміністративної відповідальності [6, с. 430-431; 7, с. 314-315; 8, с. 265-268], пропонуємо до основних ознак адміністративної відповідальності публічних службовців віднести наступні:

1) єдиною підставою відповідальності є вчинення адміністративного проступку. Це правило є загальним для всіх суб'єктів адміністративної відповідальності. Національне законодавство вже не передбачає випадків, коли порушник, що вчинив малозначне кримінальне правопорушення, притягується до адміністративної відповідальності. Зрозуміло, що мова йде не про всі без виключення адміністративні правопорушення, що передбачені Особливою частиною КУпАП, а лише про ті, де публічний службовець виступає в якості суб'єкта правопорушення;

2) притягувати до відповідальності вповноважені тільки ті суб'єкти, які передбачені законодавством та які не перебувають із правопорушником у відносинах підпорядкування. В основному мова йде про районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди, повноваження яких передбачено ст. 221 КУпАП;

3) полягає в застосуванні до правопорушника адміністративних стягнень. Перелік стягнень, які накладаються виключно на публічних службовців в окремій статті КУпАП не

передбачається. Разом з тим, найбільш розповсюдженими санкціями, що застосовуються до публічних службовців є штраф, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю та конфіскація отриманого доходу (подарку, грошей і ін.). Наприклад, ст. 24-1 КУпАП передбачає специфічний набір заходів виховного характеру, які можуть бути застосовані до неповнолітніх (осіб у віці від 16 до 18 років). При цьому, в науковій літературі заперечується необхідність виділення окремою статтею переліку адміністративних санкцій, які б застосовувались виключно до посадових осіб. Обумовлюється такий підхід принципом рівності всіх перед законом. Такий підхід дивує, адже стосовно юридичної відповідальності публічних службовців та прирівняних до них осіб передбачено окремий механізм правового впливу, ключовими елементами в якому виступають Закон України «Про запобігання корупції» та система правоохоронних антикорупційних органів. Коли ж мова йде про публічних службовців як суб'єктів адміністративних правопорушень, то одразу ж принцип рівності всіх перед законом та забувають про спеціальні правові механізми правового впливу;

4) здійснюється в особливому порядку (провадження в справах про адміністративні правопорушення). Спеціальні суб'єкти адміністративного правопорушення (наприклад, посадові особи, батьки, тощо) та особливі суб'єкти адміністративної відповідальності (наприклад, інваліди I і II групи, неповнолітні, тощо) можуть мати незначні особливості в порядку притягнення особи до адміністративної відповідальності, але сам порядок притягнення особи до адміністративної відповідальності здійснюється виключно в межах провадження в справах про адміністративні правопорушення;

5) регламентується нормами адміністративного права. Ця ознака важлива, коли необхідно провести порівняльну характеристику адміністративної відповідальності з дисциплінарною відповідальністю. Так вийшло в історії нашої держави, що, наприклад, дисциплінарна відповідальність регламентується нормами трудового, адміністративного та кримінально-виконавчого законодавства, а матеріальна

відповідальність одночасно регламентується нормами цивільного та адміністративного права. Тому ця ознака лише підкреслює адміністративно-правову природу адміністративної відповідальності та показує, що на законодавчому рівні відсутні стосовно цього будь-які суперечності і колізії;

б) суб'єктами такої відповідальності є особи, які відносяться до категорії публічних службовців. В цьому сенсі важливо відрізнити публічних службовців від службових та посадових осіб, які на законодавчому рівні визнаються сьогодні спеціальними суб'єктами кримінальної та адміністративної відповідальності.

Ці ознаки дають нам не тільки загальне уявлення про адміністративну відповідальність як явище правової дійсності, а й розкривають зміст адміністративної відповідальності публічних службовців в Україні.

Література:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 (Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення 01.05.2024)
2. Адміністративне право України: словник термінів / за заг. ред. Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2014. 600 с.
3. Юридична відповідальність за службові правопорушення. URL: <http://dnipr.kievcity.gov.ua>. (дата звернення: 01.05.2024).
4. Миколенко О.І. Адміністративний процес і адміністративна відповідальність: навчальний посібник. Харків: Одіссей, 2010. 368 с.
5. Лук'янець Д.М. Адміністративно-деліктні відносини в Україні: теорія та практика правового регулювання: монографія. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. 367 с.
6. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник у 2-х томах. Т. 1: Загальна частина / В. Б. Авер'янов, О.

Ф. Андрійко, Ю. П. Битяк, І. П. Голосниченко та ін.; відповід. ред. В. Б. Авер'янов. Київ: Юридична думка, 2004. 584 с.

7. Курс адміністративного права України: підручник / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, І.Д. Пастух, В.Д. Сущенко та ін.; за заг. ред. В.В. Коваленка. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 808 с.

8. Кохан С.О. Демократичні стандарти державної служби: нові підходи державного менеджменту з урахуванням зарубіжного досвіду. URL: http://academy.gov.ua/ej/ej8/doc_pdf/kohan.pdf. (дата звернення: 01.05.2024).

Король В.В.,
аспірант кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС

ВСТУП НА ДЕРЖАВНУ МИТНУ СЛУЖБУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Публічна служба має свою специфіку, яка робить її вразливою для корупційних ризиків, як наслідок, вимоги для кандидатів, які прагнуть працювати в різних органах мають бути адекватними та відповідати ризикам служби. Проте аналіз законодавства про публічну службу свідчить про відсутність закономірностей у вимогах при вступі на окремі види публічної служби, що вимагає формування єдиних підходів у встановленні термінів заборони вступу на публічну службу залежно від її виду та корупційних ризиків в діяльності.

Не в останню чергу саме з цієї причини законодавство про окремі види публічної служби містять неузгодженні та суперечливі положення стосовно їх проходження, припинення, а також вступу на неї. Встановлення обмежень при вступі на публічну службу має на меті забезпечити досить високий моральний рівень службовця як взірця доброчесної поведінки. Такі обмеження спрямовані у

тому числі на запобігання можливим зловживанням та проявам корупції.

У цьому зв'язку розглянемо обмеження, що містяться в законодавстві про публічну службу, пов'язані із наявністю у претендента негативного досвіду притягнення до юридичної відповідальності за порушення антикорупційного законодавства. При цьому такі закони в залежності від жорсткості вимог слід згрупувати у чотири категорії: 1) обмеження не впливає на призначення на посаду; 2) містять «класичні» обмеження (один рік з моменту притягнення до відповідальності); 3) містять посилені обмеження (більше одного року); 4) що забороняють вступ на публічну службу.

Розглянемо основні види публічної служби, виходячи із нормативно закріплених у Кодексі адміністративного судочинства посад, які її складають. До групи «класичних» обмежень відносяться наступні види публічної служби. По-перше, служба на державних політичних посадах. Так, не може бути призначена на посаду члена Кабінету Міністрів України особа, яка має судимість, не погашену або не зняту в установленому законом порядку, або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією [1]. Подібні вимоги встановлені й щодо інших політичних посад у центральних органах виконавчої влади. «Особа, яка призначається на посаду першого заступника міністра чи заступника міністра, повинна відповідати вимогам до членів Кабінету Міністрів України, передбаченим Законом України «Про Кабінет Міністрів України» [2]. На відміну від вищих керівних посад, на політичні посади місцевих органів виконавчої влади подібні вимоги взагалі не поширюються (перша група). Стосовно вимог до голів та заступників голів місцевих державних адміністрацій лише зазначено, що не можуть бути призначені на посади в місцеві державні адміністрації особи, які мають судимість за вчинення умисного кримінального правопорушення, якщо ця судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку [3]. Чітко не сформульовані розглядувані вимоги й щодо кандидатів у судді. Лише зазначається, що він має бути доброчесним. Кандидат на

посаду судді відповідає критерію доброчесності, якщо відсутні обґрунтовані сумніви у його незалежності, чесності, неупередженості, непідкупності, сумлінності, у дотриманні ним етичних норм, у його бездоганній поведінці у професійній діяльності та особистому житті, а також щодо законності джерел походження його майна, відповідності рівня життя кандидата на посаду судді або членів його сім'ї задекларованим доходам, відповідності способу життя кандидата на посаду судді його попередньому статусу [4]. Тобто наявність досвіду притягнення до адміністративної відповідальності за вчинене правопорушення, пов'язане з корупцією, не є однозначною перепорою для майбутнього судді. Проте інша ситуація з присяжними, членами Громадської ради доброчесності, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, якими не можуть бути громадяни, на яких протягом останнього року накладалося «адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення» (2 категорія).

До категорії «класичних» обмежень також відноситься служба у таких правоохоронних органах: Національне антикорупційне бюро України – особа не може бути призначена на посаду в Національному бюро, якщо на неї протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією [5]; не може бути призначена на посаду в Державному бюро розслідувань особа, яка протягом останнього року притягувалася до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією [6]; на посаду Директора та працівників Бюро економічної безпеки України не може бути призначена особа, яка протягом останнього року притягалася до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією [7]; відповідно до положень Митного кодексу на державну службу до митних органів не можуть бути прийняті особи, які протягом року, що передував їх зверненню до вступу на митну службу, притягувалися до адміністративної відповідальності «за вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією» [8]; на службу в Державній прикордонній службі України не може бути прийнята

особа, на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією [9]; на службу в органи Служби безпеки України не може бути прийнята особа, на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією [10]. Подібні положення містяться й щодо деяких інших видів мілітаризованої та спеціалізованої публічної служби.

Цікавим з точки зору співвідношення між видами служби є посилені обмеження при прийнятті на публічну службу. Так, положення Закону «Про державну службу», який поширюється на більшість працівників цивільної публічної служби, є значно суворішими щодо корупційного досвіду, а саме, на державну службу протягом трьох років з дня набрання відповідним рішенням суду законної сили не може вступити особа, яка піддавалася адміністративному стягненню за правопорушення, пов'язане з корупцією [11]. Ідентичні вимоги встановлені й щодо особи, яка претендує на вступ на дипломатичну службу, – вона повинна відповідати загальним вимогам, встановленим Законом України «Про державну службу», тобто так само протягом останніх трьох років не повинна бути суб'єктом адміністративної відповідальності за порушення антикорупційного законодавства [12]. Розглядаючи державну службу як вид цивільної публічної служби, не можна не пригадати осіб, які виконують подібні функції (надання адміністративних послуг, інші сервісні, контрольно-наглядові тощо) на місцях в територіальних громадах. Так, відповідно до положень Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», обмеженнями, пов'язаними з прийняттям на таку службу є лише: визнання особи судом недієздатною; наявність судимості за вчинення умисного кримінального правопорушення або покарання у вигляді позбавлені права займати посади в в органах місцевого самоврядування; підпорядкованість близьких осіб при призначенні на посаду. Майже повна протилежність підходу законодавця щодо розглядуваних вимог для працівників органів виконавчої влади (у тому числі місцевих державних адміністрацій) та посадових осіб

органів місцевого самоврядування є нелогічною та дискримінаційною.

Найбільш суворими є обмеження, що забороняють вступ на публічну службу майбутнім прокурорам та поліцейським.

Все це свідчить, що діюче законодавство про публічну службу жодним чином не враховує рівень корупційних ризиків залежно від виду виконуваної службовцем за посадою роботи, органу, де він працює, наслідки порушення такого законодавства, рівень завданої шкоди тощо.

З урахуванням викладеного, доцільно встановити єдині вимоги щодо кандидатів на вступ на публічну службу, залежно від її виду, наявних корупційних ризиків, зокрема, для цивільної служби – один рік з моменту притягнення до відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, для судових та правоохоронних органів – від трьох до п'яти років, залежно від виду служби та повноважень у сфері протидії корупції.

Література:

1. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18.4>.
2. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>.
3. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>.
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
5. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.
6. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19>.

7. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20>.
8. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. № 4495–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
9. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 03.04.2003 № 661-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15>.
10. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>.
11. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889–VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.
12. Про дипломатичну службу: Закон України від 07.06.2018 № 2449-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19>.

Беленок І.О.,
студент 102_СМПД_2022 н/г ННІ № 3 НАВС,
Волох О.К.,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС

ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА СУДАМИ УКРАЇНИ

Верховний Суд послідовно дотримується своїх правових позицій, що базуються на нормах Конституції України.

Сутність вказаних правових позицій полягає у тому, що:

1. Для органів державної влади наявність спеціального закону, ухваленого з метою конкретизації приписів Конституції, має бути визначальною (постанови від 13.06.2023 р. у справі № 560/8064/22, від 27.07.2023 р. у справі № 580/4041/22, від 15.04.2024 р. у справі № 640/8186/22);

2. Суди не повинні застосовувати положення нормативно-правових актів, які є дефектними, тобто такими, що не відповідають Конституції та законам України (постанови від 13.06.2023 р. у справі № 560/8064/22, від 27.07.2023 р. у справі № 580/4041/22, від 15.04.2024 р. у справі № 640/8186/22);

3. Суди не повинні застосовувати положення нормативно-правових актів, які не відповідають Конституції та законам України, незалежно від того, чи оскаржувались такі акти в судовому порядку та чи є вони чинними на момент розгляду справи, тобто згідно з правовою позицією Верховного Суду такі правові акти (як закони, так і підзаконні акти) не можуть застосовуватися навіть у випадках, коли вони є чинними (постанови від 12.03.2019 у справі № 913/204/18, від 10.03.2020 у справі № 160/1088/19, від 13.06.2023 р. у справі № 560/8064/22, від 01.03.2024 р. у справі № 910/17615/20).

У зв'язку з вказаними правовими позиціями Верховного Суду слід наголосити, що Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI «Про захист персональних даних» згідно його статті 1 («Сфера дії Закону») *спрямований на захист основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв'язку з обробкою персональних даних.*

А відповідно до Розділу 1 Пояснювальної записки до законопроекту «Про захист персональних даних» (реєстр. № 2273 від 25.03.2008 р.) *необхідність прийняття цього Закону обумовлена тим, що стан нормативно-правової бази не в повному ступені забезпечує захист прав людини щодо виконання положень статей 3, 32, 34 Конституції України стосовно персональних даних.*

З цих двох юридичних фактів однозначно слідує, що Закон України «Про захист персональних даних» був прийнятий саме з метою конкретизації приписів **статті 32** Конституції України.

Отже, Закон України «Про захист персональних даних» є в даному випадку спеціальним для вирішення моєї справи, та усіх інших справ, де однією з позовних вимог визначено знищення персональних даних з інформаційної системи.

Разом із тим, на рівні Верховного Суду при розгляді справ певної категорії (справ, в яких однією з позовних вимог визначено знищення персональних даних з Єдиного державного демографічного реєстру) склалася практика іменування Закону України від 20.11.2012 р. № 5492-VI «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» *спеціальним законом* (постанови Верховного Суду у справах від 21.08.2020 р. у справі № 260/99/19, від 21.12.2022 р. у справі № 160/1/21).

Але Закон України від 20.11.2012 р. № 5492-VI «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» неправомірно названо спеціальним.

Адже він не може бути спеціальним стосовно Закону України «Про захист персональних даних».

Спеціальним він є щодо визначення правових та організаційних засад видачі документів, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи, а також права та обов'язки осіб, на ім'я яких видані такі документи (згідно його преамбули).

А правові та організаційні засади створення та функціонування Єдиного державного демографічного реєстру – тобто інформаційно-комунікаційної системи, в якій відбувається обробка персональних даних – повинні повною мірою відповідати вимогам спеціального Закону, яким є Закон України «Про захист персональних даних».

Відповідні недоліки було вказано у постанові Великої Палати Верховного Суду від 19.09.2018 р. у справі № 806/3265/17, в якій підтверджено невідповідність Закону № 5492-VI вимогам статті 22 Конституції України.

Отже, усі вимоги спеціального Закону – Закону України «Про захист персональних даних» (і в тому числі щодо знищення інформації в ЄДДР) – мають бути дотримані в будь-якому випадку.

З урахуванням наведеного, до спірних відносин у судових справах при визначенні можливості реалізації законного права

громадян пред'являти вмотивовану вимогу щодо знищення своїх персональних даних, наявних в ЄДДР, оскільки ці дані обробляються незаконно, не може бути застосовано Закон № 5492-VI, яким обмежено обсяг прав суб'єктів персональних даних, передбачених Законом № 2297-VI, оскільки Закон № 5492-VI є таким, що суперечить статті 22 Основного Закону України та спеціальному законодавству, яке регулює забезпечення державою зобов'язань щодо невід'ємності і непорушності особистих немайнових прав на персональні дані, які має кожна фізична особа, а мають бути застосовані саме положення статей 8, 15 Закону № 2297-VI як спеціального законодавства, яке регулює спірні відносини та ухвалене з метою конкретизації приписів Конституції.

Аналогічний висновок щодо застосування норм права наведено зокрема у постановах Верховного Суду від 13.06.2023 р. у справі № 560/8064/22 та від 27.07.2023 р. у справі № 580/4041/22.

При цьому, слід зважати на правову позицію Конституційного Суду України, сформульовану у рішенні від 18 червня 2020 року у справі № 5-р(II)/2020:

«Особливу роль у системі інституційного забезпечення „верховенства права“ (правовладдя) відведено судовій владі загалом, а зокрема - конституційному й адміністративному видам судочинства. Саме ці два види судочинства покликані забезпечувати узгоджений характер усієї юридичної системи в умовах співіснування суперечливих норм, завдяки чому досягається дієвість верховенства права (правовладдя), тобто його ефективність.

Принцип верховенства права (правовладдя) вимагає суддівської дії у ситуаціях, коли співіснують суперечливі норми одного ієрархічного рівня. У таких ситуаціях до судів різних видів юрисдикції висунуто вимогу застосовувати класичні для юридичної практики формули (принципи): „закон пізніший має перевагу над давнішим“ (lex posterior derogat priori) - „закон спеціальний має перевагу над загальним“ (lex specialis derogat generali) - „закон загальний пізніший не має переваги над спеціальним давнішим“ (lex posterior generalis non derogat priori

speciali). Якщо суд не застосовує цих формул (принципів) за обставин, що вимагають від нього їх застосування, то принцип верховенства права (правовладдя) втрачає свою дієвість».

Сірий Ю.М.,

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Сьогодні управління персоналом на державній службі в Україні стикається з важливими завданнями та викликами, які спрямовані на оптимізацію та підвищення ефективності державних інституцій. Основні напрями вдосконалення управління персоналом охоплюють широкий спектр ініціатив та стратегій, спрямованих на покращення кадрової політики, підвищення кваліфікації державних службовців, забезпечення прозорості та зміцнення управлінського потенціалу. Реалізація цих цілей вимагає комплексної підготовки та системного впровадження інноваційних підходів, які враховують як внутрішні, так і зовнішні фактори, що впливають на роботу та розвиток державної служби.

Вважаємо за необхідне розглянути ключові аспекти управління персоналом, які сприяють підвищенню ефективності та професійному розвитку державної служби, а також удосконаленню адміністративної системи в цілому. Так, у сучасному світі, де всі рішення в державі приймаються для задоволення потреб людей, державні службовці є невід'ємним елементом системи державного управління, який визначає його ефективність. Вони є ключовими учасниками процесу прийняття рішень і відіграють важливу роль у забезпеченні ефективності та прозорості в державних структурах. Кожен державний службовець має унікальні особисті та професійні характеристики, які впливають на його як особистість,

або його роботу. Відбір кадрів стає складною задачею, що потребує збалансованого підходу до оцінки якостей та навичок кандидатів, щоб забезпечити високий рівень фаховості та компетентності у державному управлінні.

О. Пархоменко-Куцевіл у своїх дослідженнях наголошує на тому, що фахівці в сфері державного управління проходять через різні етапи відбору – від вступу на державну службу до працевлаштування на конкретні посади. Це призводить до постійної дилеми в оцінці їхньої придатності. Розвиток технологій кадрового відбору є ключовим фактором у підвищенні якості управління персоналом. Питання управління кадрами у державних органах набуло настільки великого значення, що Національне агентство України з питань державної служби, користуючись аналітичними матеріалами міжнародних організацій, розробила «Методологію визначення спроможності служб управління персоналом державних органів», спрямовану на покращання роботи персоналу на державній службі [1].

Коли мова йде про органи виконавчої влади, особлива увага повинна бути зосереджена на проблемах управління персоналом в системі державної служби. Важливо розрізняти державних службовців, що виконують функції держави та отримують заробітну плату з бюджету [2], від посадових осіб, які можуть працювати як в органах державної влади, так і в органах місцевого самоврядування [3].

Для України характерна низка проблем в управлінні персоналом у виконавчій владі, які можна мінімізувати за допомогою комплексних заходів. Увага до кадрового забезпечення органів виконавчої влади є особливо важливою, оскільки від його ефективності залежить функціонування державних структур.

Для покращення процесу відбору кандидатів у системі виконавчої влади необхідно впроваджувати об'єктивні критерії оцінки, засновані на професійних якостях і компетенціях претендентів. Такий підхід забезпечить високий рівень професійного розвитку державних структур і відповідність їхніх кадрів завданням та функціям, які вони виконують. У системі виконавчої влади, як і в будь-якій іншій сфері, морально-етичні та

лідерські характеристики особистості є важливими: вміння ефективно співпрацювати, висока національна самосвідомість, емоційний інтелект та здатність до навчання є ключовими. Ці якості сприяють ефективному виконанню обов'язків, але самі по собі вони недостатні.

Для забезпечення оптимальної роботи державних органів важливо також оцінювати здатність кандидатів освоювати нові навички, зокрема цифрові технології та креативне мислення. Це вимагає не лише розробки чітких і об'єктивних критеріїв відбору, але й залучення зовнішніх експертів до цього процесу, що допоможе гарантувати справедливість та неупередженість оцінювання. Впровадження цих заходів сприятиме підвищенню ефективності виконавчих структур та дозволить формувати команди, здатні відповідати викликам сучасності.

Проблеми управління персоналом у державній службі в Україні охоплюють низку серйозних викликів, таких як політизація процесів, недостатній рівень професіоналізму, корупція, нестабільність кадрової політики, відсутність належної мотивації, непослідовні стандарти та обмежений доступ до навчання і розвитку. Додатково, система страждає від неефективних механізмів оцінки продуктивності, бюрократичних перепон у кадрових процедурах, недостатньо розвинених кар'єрних механізмів та браку стимулів для персоналу.

Для подолання цих проблем необхідно реформування системи оцінювання з метою підвищення її об'єктивності, спрощення та прискорення кадрових процедур, запровадження програм кар'єрного розвитку та стимулювання, підвищення прозорості та відкритості управлінських процесів. Важливими також є заходи з підвищення кваліфікації державних службовців, посилення їхньої відповідальності та ефективного контролю за виконанням ними своїх обов'язків, а також створення стимулів для залучення на державну службу компетентних професіоналів.

Підводячи підсумок, можна зазначити, найважливішим ресурсом управління в органах виконавчої влади є людські ресурси, якість яких визначає ефективність управління. Однак необхідно враховувати різні підходи та методи відбору кадрів, щоб

забезпечити відповідність кандидатів потребам держави та суспільства.

Література:

1. Методологія визначення спроможності служб управління персоналом державних органів. К., 2019. URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/DIYALNIST/UPRAVLINJA%20PERSONALOM/Analitika%20ta%20doslidgenja/metodologia-viznach-spromog-sup.pdf>

2. Про державну службу України: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. Відомості Верховної Ради, 2016, № 4, ст.43

3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Садурська А.С.,

студентка 102_СМПД_2022 н/г ННІ № 3 НАВС,

Волох О.К.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС

МОТИВУВАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВА ВИМОГА ДО ЙОГО ЯКОСТІ

Відповідно до п. 5.2.5 постанови Верховного Суду від 07 березня 2018 року у справі № 910/15883/14 «рішення суду має ґрунтуватись на **повному з'ясуванні** того, чи мали місце обставини, на які посилаються особи, що беруть участь у справі, якими доказами вони підтверджуються та чи не виявлено у процесі розгляду справи інших фактичних обставин, що мають суттєве значення для правильного вирішення спору, і доказів на підтвердження цих обставин. Вимоги, як і заперечення на них, за

загальним правилом обґрунтовуються певними обставинами та відповідними доказами, які підлягають дослідженню, зокрема, перевірці та аналізу. Все це має бути проаналізовано судом в сукупності та відображено у судовому рішенні».

Також, згідно п. 82 рішення Європейського суду з прав людини від 05.02.2009 "Справа "Олюджіч проти Хорватії"" (Заява N 22330/05) «Суд зазначає, що, навіть якщо національний суд володіє певною межею розсуду, віддаючи перевагу тим чи іншим доводам у конкретній справі та приймаючи докази на підтримку позицій сторін, **суд зобов'язаний мотивувати свої дії та рішення**» (див. рішення від 1 липня 2003 р. у справі "Суомінен проти Фінляндії", заява N 37801/97, п. 36).

Так, відповідно до вимог ст. 246 КАС України у мотивувальній частині рішення зазначаються:

1) обставини, встановлені судом, та зміст спірних правовідносин, з посиланням на докази, на підставі яких встановлені відповідні обставини;

2) докази, відхилені судом, та мотиви їх відхилення;

3) мотивована оцінка кожного аргументу, наведеного учасниками справи, щодо наявності чи відсутності підстав для задоволення позову;

4) чи були і ким порушені, не визнані або оспорені права чи інтереси, за захистом яких мало місце звернення до суду, та мотиви такого висновку;

5) норми права, які застосував суд, та мотиви їх застосування;

6) норми права, на які посилалися сторони, які суд не застосував, та мотиви їх незастосування;

7) мотиви, з яких у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень суд, відмовляючи у позові, дійшов висновку, що оскаржуване рішення, дія чи бездіяльність суб'єкта владних повноважень визнано судом таким, що вчинено відповідно до вимог частини другої статті 2 цього Кодексу.

Є переконливі докази на підтвердження того, що Закон № 5492-VI не підлягає застосуванню при вирішенні справ судом,

оскільки цей закон суперечить нормам Конституції України та Європейської конвенції з прав людини.

Але докази не приймаються судами з незрозумілих причин.

Імовірно за все, у суддів відсутнє бажання до самостійного мислення. Крім того, і правила корпоративної етики не дозволяють робити самостійні правові висновки.

При тому, що логічні висновки про неприйнятність застосування положень Закону № 5492-VI до уваги судами не сприймаються, жодних мотивів щодо відхилення чи незастосування доказів щодо цього у рішеннях суди не наводять.

Отже, судами умисно порушуються вимоги процесуального закону щодо обов'язкового наведення:

- **мотивів щодо відхилення судом наданих позивачами доказів;**

- **мотивованої оцінки кожного аргументу, наведеного позивачами, щодо наявності підстав для задоволення позову;**

- **норм права, на які позивачі посилалися, і які суд не застосовував, та мотивів їх незастосування;**

- **мотивів, з яких у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень суд, відмовляючи у позові, дійшов висновку, що оскаржуване рішення, дія чи бездіяльність суб'єкта владних повноважень визнано судом таким, що вчинено відповідно до вимог частини другої статті 2 цього Кодексу (п.п. 2, 3, 6, 7 ч. 4 ст. 246 КАС України).**

Відповідно до ст. 90 КАС України, суд надає оцінку як зібраним у справі доказам в цілому, так і кожному доказу (групі однотипних доказів), що міститься в справі, **мотивує відхилення або врахування кожного доказу (групи доказів).** При цьому суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному та об'єктивному розгляді в судовому процесі всіх обставин справи в сукупності, керуючись законом.

Вказане узгоджується з висновками Верховного Суду, наведеними у постанові Верховного Суду від 25 червня 2020 року у справі № 620/2555/19, щодо вимоги обґрунтованості судового рішення:

«51. З огляду на приписи зазначеної норми процесуального закону, обґрунтованим визнається судове рішення, в якому повно відображені обставини, що мають значення для справи чи для вирішення певного процесуального питання, висновки суду про встановлені обставини є вичерпними, відповідають дійсності і підтверджуються належними і допустимими доказами.

52. Це означає, що судове рішення має містити пояснення (мотиви), чому суд вважає ту чи іншу обставину доведеною або не доведеною, чому суд врахував одні докази, але не взяв до уваги інших доказів, чому обрав ту чи іншу норму права (закону), а також чому застосував чи не застосував встановлений нею той чи інший правовий наслідок».

Також, у п. 42 рішення Європейського суду з прав людини у справі «Бендерський проти України» (Заява № 22750/02, рішення від 15.11.2007 р.), Судом було акцентовано увагу на такому:

«...Відповідно до практики, яка відображає принцип належного здійснення правосуддя, судові рішення мають в достатній мірі висвітлювати **мотиви, на яких вони базуються**. Межі такого обов'язку можуть різнитися залежно від природи рішення та мають оцінюватись в світлі обставин кожної справи (див. рішення «Руїз Торіа проти Іспанії» (Ruiz Torija et Hiro Balani c. Espagne) від 09.12.1994 р.).

У п. 96 рішення у справі «Вагнер та J.M.W.L. проти Люксембургу» (Wagner and J.M.W.L. v. Luxembourg, №76240/01, остаточне рішення від 28.09.2007 р.) та у п. 72 рішення у справі «Фабрі проти Франції» (Fabris v. France, №16754/08, рішення від 21.07.2011 р.) ЄСПЛ підкреслив, що **навіть якщо суди не зобов'язані викладати мотиви відмови стосовно кожного доводу сторін, вони не звільнені від обов'язку розглядати їх належним чином і надавати оцінку основним наданим доводам** (див., mutatis mutandis, Донадзе проти Грузії, № 74644/01, § 35, 07.03.2006 р.). **Крім того, якщо ці доводи стосуються прав і свобод, що гарантовані Конвенцією і протоколами до неї, національні суди повинні розглядати їх в обов'язковому порядку і з особливою ретельністю та уважністю, тому що йдеться про засади принципу субсидіарності.**

Крім того, принцип справедливості, закріплений у статті 6 Конвенції, порушується, якщо національні суди ігнорують конкретний, доречний та важливий довід, наведений заявником (див. рішення у справах «Проніна проти України» (Pronina v. Ukraine), заява № 63566/00, п. 25, від 18.07.2006 р., «Нечипорук і Йонкало проти України» (Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine), заява № 42310/04, п. 280, від 21.04.2011 р., «Мала проти України», заява № 4436/07, рішення від 03.07.2014, п. 48).

Європейський суд з прав людини також неодноразово наголошував, що хоча національний суд і має певну свободу розсуду щодо вибору аргументів у тій чи іншій справі та прийняття доказів на підтвердження позицій сторін, орган державної влади зобов'язаний виправдати свої дії, навівши обґрунтування своїх рішень (Suominen v. Finland), №37801/97, п. 36).

Статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод гарантовано право кожного на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

Отже, правосуддя може вважатися таким за своєю суттю лише за умови дотримання визначених вимог до його здійснення, а також вимог до результатів оформлення акта правосуддя – судового рішення. Відповідні вимоги, як правило, втілені в основоположних засадах судочинства, таких, зокрема, як верховенство права, законність, гласність, справедливість тощо.

Слід також вказати, що вказана вище правова позиція Європейського суду з прав людини у справі «Вагнер та J.M.W.L. проти Люксембургу» повторюється і в рішенні «Суріков проти України» від 26.01.2017 р., (Заява № 42788/06):

«1. Суд нагадує, що стаття 6 зобов'язує суди обґрунтовувати свої рішення (див., зокрема, рішення у справі «Ван де Хурк проти Нідерландів» (Van de Hurk v. the Netherlands), від 19 квітня 1994 року, пункт 61, Серія А № 288). Хоча цей обов'язок не

можна розуміти як такий, що вимагає детальної відповіді на кожен аргумент, **принцип справедливості, закріплений у статті 6, порушується, якщо національні суди ігнорують конкретний, доречний та важливий довід, наведений заявником** (див., наприклад, рішення у справах «Проніна проти України» (*Pronina v. Ukraine*), заява № 63566/00, пункт 25, від 18 липня 2016 року, та «Сіреджук проти України» (*Siredzhuk v. Ukraine*), заява № 16901/03, пункт 63, від 21 січня 2016 року).

2. У пунктах 88 та 93 Суд уже зазначив, що національні суди **не розглянули доречні та важливі доводи, наведені заявником з посиланням на статтю 32 Конституції та низку інших конкретних положень законодавства. Відсутність такого розгляду, яка становила одну зі складових підстав для визнання Судом порушення статті 8, також становить порушення статті 6».**

Таким чином, порушення адміністративним судом норм процесуального права, що призвело до неправильного вирішення справи, є підставою для скасування рішення у справі згідно п. 4 ч. 1 та абз. 2 ч. 2 ст. 317 КАС України.

Хоменко С.С.,
студентка 2_3КА_2022_3ФН н/г ННІЗДН НАВС,
Волох О.К.,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС

ЕВОЛЮЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ: ВПЛИВ РЕФОРМ ТА МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Розвиток адміністративного процесуального права України відображає послідовний процес реформування національного законодавства відповідно до демократичних принципів та міжнародних стандартів у сфері прав людини. Після здобуття

незалежності в 1991 році Україна почала активно впроваджувати європейські норми в свою правову систему, зокрема, у сфері адміністративного судочинства. Прийняття у 2005 році Кодексу адміністративного судочинства (КАС) та внесення до нього подальших змін [2], набуття чинності КАС стало важливим кроком у забезпеченні нормативної бази для вирішення публічно-правових спорів та захисту прав громадян у відносинах з органами державної влади. Принцип верховенства права як основа адміністративного судочинства закріплений у Конституції України, яка наголошує на важливості забезпечення рівності громадян перед законом та справедливого суду [1].

Особливий вплив на адміністративне процесуальне право України мають міжнародні стандарти, закріплені в Європейській конвенції з прав людини (ЄКПЛ), ратифікованій Україною в 1997 році [4]. Цей документ, зокрема стаття 6 про право на справедливий суд, є основою для забезпечення прозорості, ефективності та доступності судочинства в Україні. Виходячи з цього міжнародного стандарту, українські адміністративні суди намагаються враховувати практику Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), у тому числі у справах, що стосуються прав громадян на оскарження рішень суб'єктів владних повноважень [5]. Відповідно до практики ЄСПЛ, українські адміністративні суди зобов'язані враховувати та виконувати рішення національних судів з урахуванням практики ЄСПЛ щодо права на ефективний засіб юридичного захисту.

Європейський досвід та міжнародні правові норми вплинули на реформування та імплементацію процесуальних норм у сфері доказування в Україні. Одним із нововведень стало забезпечення незалежності суддів та рівності сторін у судовому процесі, а також запровадження додаткових захисних процедур, таких як розширення прав громадян на доступ до судових документів та використання нових підходів до оцінки доказів у справах проти держави [6].

Однією з ключових подій у розвитку адміністративної юстиції стала судова реформа 2016 року, в рамках якої зміни в системі судоустрою, передбачені Законом «Про судоустрій і статус

суддів», сприяли підвищенню незалежності суддів та ефективності адміністративних процедур [3]. Ці реформи охопили не лише судову систему, а й окремі процесуальні елементи, такі як оцінка доказів та забезпечення доказової бази. Дослідник В. Степаненко зазначає, що серед основних проблем, які залишаються у цій сфері, є недосконалість механізмів виконання судових рішень за позовами до суб'єктів владних повноважень, що може призводити до повторних звернень громадян до судів [7].

Важливу роль у процесі реформування адміністративної процедури в Україні відіграє запровадження європейських стандартів судочинства, що є важливою передумовою підвищення рівня прозорості та справедливості адміністративних процедур. Особливо це стосується оскарження адміністративних актів та дій державних органів, яке залишається одним із ключових механізмів забезпечення контролю громадянського суспільства над владою [8].

Незважаючи на досягнуті зміни, адміністративне судочинство в Україні все ще потребує вдосконалення. Існує проблема доступності адміністративних судів для громадян у віддалених районах, а також недосконала система виконання рішень, що значно знижує ефективність захисту прав громадян. У цьому контексті стало зрозуміло, що подальше реформування має охоплювати не лише процесуальні елементи, а й технічні засади адміністративного судочинства, зокрема запровадження системи електронного судочинства, що також передбачено законодавчою ініціативою [6].

Як свідчить аналіз, еволюція адміністративного процесуального права в Україні є багатограним процесом, що має суттєві наслідки для демократичних процесів у країні, формування правової держави та забезпечення ефективних механізмів захисту прав і свобод громадян. Подальша інтеграція до міжнародних стандартів, зокрема стандартів Ради Європи та ЄС, залишатиметься важливим напрямом удосконалення адміністративного процесуального права України.

Література:

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 28.10.2024).
2. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 № № 2747-IV : станом на 19 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 28.10.2024).
3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № № 1402-VIII : станом на 8 серп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 28.10.2024).
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 : станом на 1 серп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 28.10.2024).
5. Рішення Європейського суду з прав людини у справах проти України, що стосуються адміністративного процесу. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B"sort":\["kupdate%20Descending"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]%7D](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22sort%22%3A%22kupdate%20Descending%22%22%22%22documentcollectionid2%22%3A%22GRANDCHAMBER%22%22%22CHAMBER%22%22%7D) (дата звернення: 28.10.2024).
6. Гавриленко О. М. Реформи адміністративного судочинства в контексті євроінтеграції України // Право і суспільство. – 2021. – № 4. – С. 36-42.
7. Степаненко В. М. Виконання рішень адміністративних судів в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення // Юридичний журнал. – 2021. – № 8. – С. 101-109.
8. Смірнова К. І. Європейські стандарти правосуддя і розвиток адміністративного процесу в Україні // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2022. – № 3. – С. 78-85.

Харламчук А.Ю.,
студентка 215_СПРБ_2023 н/г ННІ № 3 НАВС,

Волох О.К.,
к.ю.н., доцент кафедри публічного управління та
адміністрування НАВС

ІНСТРУМЕНТИ ЕФЕКТИВНОСТІ В ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВАХ

Україна — передова держава в плані цифровізації та доступності державних послуг для громадян, а також швидкості та зручності отримання більшості послуг від державних органів.

Підвищення ефективності в державних установах — це ключовий фактор для забезпечення якісного надання послуг, зміцнення довіри громадян до уряду та оптимізації використання ресурсів держави. У цій роботі я розглянула основні інструменти, які можуть сприяти підвищенню ефективності в цих установах.

Ефективність у державних установах визначається досягненням поставлених цілей за мінімальних витрат ресурсів при максимальному задоволенні потреб громадян, що передбачає раціональне використання фінансових, людських та матеріальних ресурсів.

Існують такі основні інструменти ефективності:

1. Електронне урядування:

— Системи електронного документообігу: автоматизація документообігу скорочує час на обробку документів, зменшує ризик людських помилок і підвищує прозорість.

— Онлайн-послуги для громадян: цифровізація послуг надає альтернативи їх отримання, зменшує кількість черг і, відповідно, адміністративні витрати.

2. Аудит та контроль:

— Внутрішній та зовнішній аудит: регулярний аудит допомагає виявити неефективні процеси та вжити заходів щодо їхнього поліпшення.

— Антикорупційні заходи: система перевірок та спеціалізованих антикорупційних процесів значною мірою

запобігає корупції в державних органах.

3. Менеджмент діяльності:

- Стратегічне планування: розробка довгострокових планів з чітко визначеними цілями та показниками ефективності.

- Система оцінки результативності: впровадження показників для вимірювання досягнень та ефективності діяльності установ.

4. Навчання та розвиток персоналу:

- Професійний розвиток: регулярне навчання та підвищення кваліфікації державних службовців.

- Мотиваційні програми: заохочення працівників через бонуси, премії та кар'єрний ріст за досягнення високих результатів.

5. Оптимізація процесів:

- Бізнес-процеси: аналіз та оптимізація внутрішніх процесів для зменшення витрат часу та ресурсів.

- Технологічні інновації: впровадження новітніх технологій для автоматизації та покращення ефективності роботи (введення CRM-систем для швидкої та ефективнішої співпраці між департаментами та урядовими органами).

6. Зворотний зв'язок з громадянами:

- Громадські консультації: залучення громадян до процесу прийняття рішень через опитування, громадські слухання та інші форми зворотного зв'язку.

- Системи скарг та пропозицій: впровадження функціоналу у програмах онлайн-послуг для подання скарг та пропозицій щодо покращення роботи (запровадження зручних з погляду UI та UX-дизайну повідомлень-форм після того, як людина користується тою чи іншою послугою в додатках та введення певного типу винагород за те, що людина поділилась своїми враженнями та можливо ідеями доопрацювання продуктів).

Зважаючи на те, що ми живемо в умовах війни, і державні установи стикаються з безпрецедентними викликами, їх діяльність потребує швидкої адаптації і підвищення ефективності. Зверну увагу на кілька ключових напрямків де можуть бути внесені зміни:

1. Управління кризами:

- Розробка планів надзвичайних ситуацій: створення і актуалізація планів реагування на різні сценарії кризових ситуацій.

– Міжвідомча координація: забезпечення ефективної взаємодії між різними державними органами і гуманітарними організаціями.

2.Покращення соціального захисту:

– Надання допомоги постраждалим: розширення програм соціального захисту для осіб, що постраждали від війни.

– Підтримка внутрішньо переміщених осіб: забезпечення умов для інтеграції і підтримки переселенців.

Вирішення:

1. Опір змінам: багато державних службовців можуть чинити опір нововведенням через страх перед змінами. Подолання цього виклику можливе через ефективну комунікацію, навчання та підвищення кваліфікації.

2. Недостатнє фінансування: впровадження новітніх технологій та навчання потребує фінансових ресурсів. Необхідно залучати додаткове фінансування через міжнародні гранти та партнерства.

3. Корупція: вона залишається серйозною проблемою в державних органах. Важливо впроваджувати суворі антикорупційні заходи та забезпечувати контроль за їх дотриманням.

Підвищення ефективності роботи державних установ є важливим завданням для забезпечення сталого розвитку та підвищення якості життя громадян. Використання сучасних інструментів, таких як електронне урядування, аудит, менеджмент на основі результатів, навчання персоналу, оптимізація процесів та зворотний зв'язок з громадянами, дозволить досягти значних покращень у роботі державних установ навіть в умовах війни. Однак, для успішного впровадження цих рішень необхідно подолати виклики, такі як: опір змінам, недостатнє фінансування та корупцію.

Література:

1. Асмолов І.О., Левченко В.М. (2018). Ефективність публічного управління в Україні: проблеми та перспективи розвитку.

2. Кухарська Н.І. (2017). Державне управління в Україні: інструменти та методи підвищення ефективності.
3. Луніна І.О., Деркач М.І. (2019). Бюджетна політика та її вплив на ефективність державного управління в Україні
4. Denhardt R.B., Denhardt, J.V. (2015). The New Public Service: Serving, Not Steering.
5. <https://www.kmu.gov.ua/npas/5736453>
6. Центр політико-правових реформ – <https://pravo.org.ua/>

Шелемеха О.О.,
здобувач ступеня вищої освіти магістра
ННІ права та психології НАВС,
Волох О.К.,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного
управління та адміністрування НАВС

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС МІНІСТЕРСТВА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ

Актуальність цієї теми полягає в тому, що інформаційні процеси в сучасному суспільстві спонукають центральні органи виконавчої влади до актуалізації власної діяльності. Суспільний запит на цифровізацію, відкритість національних електронних ресурсів, упровадження електронних послуг є ключовими каталізатором реформування державної цифрової політики. Створення Міністерства цифрової трансформації України 2 вересня 2019 року стало одним із важливих кроків держави у цифровізації українського суспільства, яка є неможливою без відповідної державної політики.

Тобто всі сучасні виклики, що постають у сфері цифровізації є багатовекторними. Вони пов'язані не лише з рівнем надання електронних послуг, а й з проблемами цифрової грамотності громадян, інформаційною безпекою суспільства. Тому визначення адміністративно-правового статусу Міністерства цифрової

трансформації України вимагає як аналізу нормативно-правових актів, так і вивчення практичної діяльності органу виконавчої влади. Метою статті є з'ясування особливостей елементів адміністративно-правового статусу Міністерства цифрової трансформації України, їх класифікація та структурування.

Інформаційні процеси в сучасному суспільстві спонукають центральні органи виконавчої влади до актуалізації власної діяльності. Суспільний запит на цифровізацію, відкритість національних електронних ресурсів, упровадження електронних послуг є ключовими каталізатором реформування державної цифрової політики. Створення Міністерства цифрової трансформації України 2 вересня 2019 року стало одним із важливих кроків держави у цифровізації українського суспільства, яка є неможливою без відповідної державної політики. Сучасні виклики, що постають у сфері цифровізації є багатовекторними. Вони пов'язані не лише з рівнем надання електронних послуг, а й з проблемами цифрової грамотності громадян, інформаційною безпекою суспільства. Тому визначення адміністративно-правового статусу Міністерства цифрової трансформації України вимагає як аналізу нормативно-правових актів, так і вивчення практичної діяльності органу виконавчої влади.

Міністерство цифрової трансформації України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики: у сферах цифровізації, цифрового розвитку, цифрової економіки, цифрових інновацій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства, інформатизації; у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян; у сферах відкритих даних, розвитку національних електронних інформаційних ресурсів та інтегрованості, розвитку інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету та телекомунікацій, електронної комерції та бізнесу; у сфері надання електронних та адміністративних по-слуг; у сферах електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації; у сфері розвитку ІТ-індустрії [9].

Отже, визначення цілей, завдань і повноважень Міністерства цифрової трансформації України є основою характеристики особливостей його діяльності та адміністративно-правового статусу в системі органів виконавчої влади. Якість та ефективність виконання міністерством своїх функцій безпосередньо пов'язане з чітким нормативно-правовим визначенням цілей, завдань і повноважень як ключового елементу адміністративно-правового статусу органу державної влади.

До основних завдань Міністерства цифрової трансформації України належать:

1) **Формування та реалізація цифрової політики:** Міністерство розробляє нормативно-правові акти та стратегії, які спрямовані на розвиток цифрових технологій у всіх сферах суспільного життя. Це охоплює освітні, адміністративні та соціальні послуги, які мають на меті спростити взаємодію громадян із державою;

2) **Інтеграція державних послуг у цифровий формат:** Одним із головних завдань міністерства є переведення державних послуг у формат «держави в смартфоні» через платформу «Дія». Це включає створення єдиного порталу, де громадяни можуть отримувати доступ до документів, здійснювати адміністративні дії та взаємодіяти з різними державними установами;

3) **Захист персональних даних:** Міністерство несе відповідальність за забезпечення безпеки персональних даних, що є особливо важливим у контексті цифрових послуг. Воно розробляє політику та механізми захисту даних громадян від несанкціонованого доступу та кібератак.

Міністерством цифрової трансформації України сформульовано цілі, які опубліковано на офіційному сайті:

- 100 % публічних послуг доступні громадянам та бізнесу онлайн;

- 95 % транспортної інфраструктури, населених пунктів та їхні соціальні об'єкти мають доступ до високошвидкісного інтернету;

- 6 млн українців залучені до програми розвитку цифрових навичок;

– 10 % доля ІТ у ВВП країни [8].

Важливо, що результат досягнення цілей спрямований на громадянина України та рівень цифрового сервісу, яким він може скористатися. Також не менш важливим є те, що окремо визначено як ціль і 10% долю ІТ у ВВП країна. Вона є, безумовно, амбітною, але й важливою в контексті не тільки статичних досягнень цифровізації на певному етапі, а й спрямованості на розвиток суспільства, економіки та державотворчих процесів.

Наступною категорією є «завдання». З точки зору соціофілософії «завдання» розглядається як необхідність для суб'єкта (суспільства, соціальної спільноти, особи) здійснити у майбутньому визначену діяльність результатом, якої є досягнення мети [7, с. 51; 3, с. 100]. Тут можна зазначити, що в даному випадку мета розглядається як ідеальний, визначений результат людської діяльності, спрямований на перетворення дійсності відповідно до усвідомленої людиною потреби. Мета є безпосереднім внутрішнім спонукальним мотивом до виконання завдання [7, с. 51; 3, с. 100].

Отже, завдання є своєрідним окресленням шляхів досягнення конкретної мети. Механізм досягнення бажаного результату проєктується у чітко визначених завданнях. Важливим у цьому проєктуванні є передбачення конкретного результату та його наслідків для суспільства. Тому для того, щоб завдання мали сенс, вони повинні бути досяжними, але в той же час вимагають докладання належних зусиль та залучення відповідних ресурсів. Завдання повинні бути зорієнтовані як на сьогодення, так і на майбутнє, оскільки вони задають орієнтири планованого періоду, а також пропонують стандарти, за якими в кінці певного періоду оцінюватимуться результати [4, с. 76].

У Положенні про Міністерство цифрової трансформації України завдання окреслені як формування та реалізація державної політики:

– у сферах цифровізації, цифрового розвитку, цифрової економіки, цифрових інновацій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства;

- у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян;

- у сферах відкритих даних, розвитку національних електронних інформаційних ресурсів та інтероперабельності, розвитку інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету та телекомунікацій, електронної комерції та бізнесу;

- у сфері надання електронних та адміністративних послуг;

- у сферах електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації;

- у сфері розвитку ІТ-індустрії [9]. Відповідні визначення завдань Міністерства цифрової трансформації України йдуть дещо в розріз із попередніми теоретичними напрацюваннями, адже вони сформульовані як стимули до дій у конкретних суспільних сферах. Таке формулювання завдань гармонічно перекликається з визначенням «трансформації», а відтак є цілком логічним для досліджуваного міністерства.

Класифікуючи повноваження Міністерства цифрової трансформації України, можна вивести критерій «тип повноваження» та класифікувати представлені в Положенні повноваження на загальнодержавні, адміністративні, регіональні, соціальні, господарські (підприємницькі). Загальнодержавні:

- 1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України та в установленому порядку вносить їх Кабінетові Міністрів України;

- 2) розробляє проєкти законів та інших нормативно-правових актів із питань, що належать до його компетенції;

- 3) здійснює заходи щодо створення та забезпечення функціонування: системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів; – системи електронної взаємодії органів виконавчої влади; – інтегрованої системи електронної ідентифікації; – єдиного вебпорталу електронного урядування;

- єдиного державного веб-порталу відкритих даних;

- національного реєстру електронних інформаційних ресурсів;

- єдиного державного веб-порталу електронних послуг;

4) розробляє пропозиції щодо:

- визначення цілей і завдань державної інформаційної політики, інтелектуальної власності та шляхів її реалізації;

- встановлення стандартів, норм, правил, порядків, класифікаторів у сферах, що належить до його компетенції; – визначення порядку функціонування офіційних веб-сайтів органів виконавчої влади, державних інформаційно-аналітичних систем, державних інформаційних ресурсів, електронних реєстрів та баз даних;

- прийняття або внесення змін до нормативно-правових актів із питань захисту персональних даних, охорони інтелектуальної власності;

5) бере участь у:

- формуванні державної політики у сферах криптографічного та технічного захисту інформації, кіберзахисту, телекомунікацій, користування радіочастотним ресурсом України, поштового зв'язку спеціального призначення, урядового фельд'єгерського зв'язку, захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах і на об'єктах інформаційної діяльності, а також у сферах використання державних інформаційних ресурсів в частині захисту інформації, протидії технічним розвідкам, функціонування, безпеки та розвитку державної системи урядового зв'язку, Національної системи конфіденційного зв'язку;

- впровадженні концепції смарт-сіті органами місцевого самоврядування; – забезпеченні розвитку віртуальних активів, блокчейну та токенизації, штучного інтелекту; – розробленні норм, стандартів у сферах електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації;

Адміністративні:

1) розробляє нормативно-технічну документацію щодо цифрових трансформацій;

2) виконує функції генерального державного замовника Національної програми інформатизації та інших державних програм цифровізації, зокрема:

- здійснює моніторинг у сфері інформатизації;
- погоджує та координує галузеві, регіональні програми та проекти інформатизації, програми та проекти інформатизації органів місцевого самоврядування і вносить подання Кабінетові Міністрів України щодо зупинення виконання таких програм і проектів;

Регіональні:

- 1) сприяє впровадженню у державних органах та органах місцевого самоврядування технологій цифрових трансформацій [9].

Соціальні:

- 1) здійснює розгляд звернень громадян з питань, пов'язаних з діяльністю Мінцифри, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління, а також стосовно актів, які видаються Мінцифри [9]. Господарські (підприємницькі):

- 1) сприяє залученню інвестицій, упровадженню новітніх технологій та використанню управлінського досвіду з питань, що належать до компетенції Мінцифри [9].

Узагальнення та систематизація повноважень Міністерства цифрової трансформації України показала, що ключовий акцент у діяльності органу виконавчої влади спрямований на реалізацію загальнодержавних та адміністративних повноважень. Вони є найглибше формально визначені та розтлумачені. Водночас соціальні та господарські, хоч і займають значно меншу питому вагу в описовості та сформульовані цілком конкретно й логічно. Вони сформульовані на основі двох попередніх і фактично є їх логічним продовженням та реалізацією в сфері суспільних відносин та підприємництва.

Висновок: Якщо все підсумувати, то систематизація та аналіз цілей, завдань та повноважень Міністерства цифрової трансформації України є основою окреслення особливостей його діяльності та адміністративно-правового статусу. Схарактеризовано цілі як чітко змодельовані, міжгалузеві,

конкретні та спрямовані на здійснення реальних кроків. Завдання міністерства систематизовано за ключовими напрямками: завдання державного управління; завдання громадського сервісу; завдання стимулювання підприємництва. Повноваження були класифіковані за «типом повноважень», а саме: за формою: загальнодержавні та регіональні, за напрямом: адміністративні, соціальні, господарські (підприємницькі) тощо.

Література:

1. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник / [Голова ред. кол. В.Б. Авер'янов]. Київ : Юридична думка, 2004. Т. 1. Загальна частина. 584 с.

2. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання третє. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 584 с.

3. Денисюк Д. Завдання Національної поліції України: проблеми законодавчого закріплення. Підприємництво, господарства і право. 2016. № 8. С. 100–104.

4. Білобров Т. Адміністративно-правовий статус Департаменту кіберполіції Національної поліції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 209 с.

5. Комісаров О. Процес цілепокладання в організації діяльності органів внутрішніх справ України на сучасному етапі розвитку : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2002. 237 с.

6. Космідайло І. Державні послуги: місце в системі державного управління та їх класифікація. Ефективна економіка. 2012. № 7.

7. Микульця І. Адміністративно-правовий статус органів юстиції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Херсон, 2014. 203 с.

8. Міністерство цифрової трансформації України (Україна) : web-сайт. URL: <https://thedigital.gov.ua>.

9. Положення про Міністерство цифрової трансформації України. Постанова Кабінету Міністрів України. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/npas/t180919>.

pitannya-ministerstva-cifrovoyi-

10. План роботи Міністерства цифрової трансформації на 2020 рік (зі змінами). URL:

<https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/ministry>

11. Структура апарату Міністерства цифрової трансформації України. URL:

https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/ministry/%D0%BB%D0%B8%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%8C_2020.pdf.

Хороша Я.А.,

здобувач ступеня вищої освіти магістра

ННІ права та психології НАВС,

Волох О.К.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування НАВС

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

Сьогодні жодна країна світу не залишається осторонь від необхідності проведення масштабних інноваційних реформ, що базуються на застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій, сучасних знань та інформації в політичній, економічній і соціальній сферах. Ці перетворення повинні здійснюватися систематично та з урахуванням як національних, так і міжнародних стратегічних цілей.

Спершу важливо розглянути термін "державна інформаційна політика". Для цього варто визначити, що означає поняття "політика". Цей термін можна трактувати як комплекс узгоджених концептуальних ідей, побудованих з урахуванням інтересів і потреб громадян, суспільства та держави в певній сфері. Важливо відзначити, що політика може мати різні об'єкти, суб'єкти, цілі та засоби. Наприклад, у випадку інформаційної політики об'єктом є національна інформаційна сфера разом з усіма її

складовими.[1,ст.131]. Державну інформаційну політику, за визначенням Ю. М. Іванченка, можна розглядати як комплекс основних напрямів та методів діяльності держави щодо отримання, використання, поширення та зберігання інформації.[2] І. Р. Березовська підкреслює, що така політика має забезпечити вирішення ключових завдань суспільного розвитку, зокрема створення єдиного інформаційного простору України, інтеграцію в світовий інформаційний простір, а також гарантування інформаційної безпеки для особистості, суспільства та держави.[3]

Одним з обов'язкових етапів підготовки до вступу в Європейський Союз є створення умов для розвитку інформаційного суспільства в країнах-кандидатах. Відповідно до Національної програми інтеграції України в ЄС, планується розв'язання низки національних питань, таких як: гармонізація чинного законодавства та розробка нових актів з інформатизації згідно з вимогами ЄС, а також впровадження положень європейських нормативів, що регулюють інформаційні відносини. Також передбачається формування стратегії державної підтримки розвитку українського інтернет-сегменту, сприяння поширенню достовірної інформації про Україну через Інтернет, забезпечення інформаційної відкритості суспільства, а також сприяння доступу громадян та організацій до світових інформаційних ресурсів.

У зв'язку з глобальними змінами в політичних та економічних процесах країни було розпочато суттєві заходи для якісного реформування органів державного управління. Основні перетворення зосереджені на зменшенні політичного впливу в державних структурах.

Сучасний етап зміни парадигм помітно відрізняється від попередніх історичних періодів тим, що спроби трансформації державності тісно пов'язані з широким впровадженням досягнень науково-технічного прогресу в галузі інформатизації. Цей прогрес суттєво впливає на процеси обробки, передачі та використання інформації, особливо у відношенні до обсягу, швидкості та якості інформаційних ресурсів, що використовуються для прийняття управлінських рішень.[4]

В останні роки в українському суспільстві спостерігаються зусилля щодо відновлення державних підходів у сфері управління. Це відображається як у реалізації антикризових програм, так і в питаннях національної безпеки та міжнародних відносинах. Поєднання історичного досвіду відновлення державної моделі управління (з урахуванням її якісних змін) із процесом інформаційної модернізації всіх сфер життя створює унікальні можливості для суспільного розвитку.

Основним завданням державної інформаційної політики є створення сприятливих умов для розвитку інформаційної сфери функціонування держави, що забезпечує її сталий поступ. Розвиток інформаційного середовища спрямований на задоволення інформаційних потреб держави, що включає створення та ефективне використання інформаційних ресурсів для державного управління, документування інформації, інформаційний обмін та документообіг, а також підвищення інформаційної дисципліни в державних установах. [5]

Україна активно працює над формуванням єдиного інформаційного простору, який би відповідав вимогам глобальної інформаційної ери та забезпечував національні інтереси. Нормативно-правовою базою інформатизації стали прийняті 1998 Закони України «Про Національну програму інформатизації», «Про Концепцію Національної програми інформатизації», «Про затвердження задач Національної програми інформатизації» які заклала основи для розвитку інформатизації в країні. Нинішні пріоритети включають розробку комплексної державної програми, яка сприятиме стійкому розвитку інформаційної інфраструктури, створенню сприятливого нормативно-правового середовища для розвитку інформаційного суспільства, ефективному використанню інформаційних ресурсів та забезпеченню доступу до інформації для всіх верств населення. Крім того, важливим завданням є розвиток засобів масової інформації та впровадження сучасних інформаційних технологій.

Аналізуючи роль інформаційної сфери в контексті євроінтеграції, ми підтримуємо думку М.Л. Пахніна, що державна

інформаційна політика повинна спиратися на такі базові принципи:

- відкритості – всі основні заходи інформаційної політики повинні відкрито обговорюватися суспільством;

- рівності інтересів – політика рівною мірою враховує інтереси всіх учасників інформаційної діяльності незалежно від їх положення в суспільстві і форми власності (єдині для всіх «правила гри»);

- системності – під час реалізації прийнятих рішень щодо зміни стану одного з об'єктів регулювання повинні враховуватися його наслідки для стану інших і всіх у сукупності;

- пріоритетності вітчизняного виробника – за рівних умов пріоритет віддається конкурентному вітчизняному виробнику інформаційно-комунікаційних засобів, продуктів і послуг;

- соціальної орієнтації – основні заходи державної інформаційної політики повинні бути спрямовані на забезпечення соціальних інтересів громадян України;

- патріотизму – всі заходи щодо розвитку інформаційної сфери мають реалізовуватися на основі захисту національних інтересів;

- пріоритетності права – розвиток і застосування правового регулювання має пріоритет перед будь-якими формами вирішення проблем інформаційної сфери [6, ст. 9].

Висновок: Інформаційні технології стають потужним інструментом трансформації державного управління. Вони дозволяють підвищити ефективність роботи державних органів, забезпечити прозорість прийняття рішень та покращити взаємодію з громадянами. Державна інформаційна політика має сприяти широкому впровадженню інформаційних технологій в усі сфери державного управління, забезпечуючи при цьому захист інформації та кібербезпеку.

У контексті євроінтеграції України, державна інформаційна політика набуває особливого значення. Вона має бути спрямована на гармонізацію національного законодавства з європейськими стандартами, розвиток інформаційної інфраструктури та забезпечення доступу громадян до інформації. При цьому важливо

зберегти національну специфіку та забезпечити захист національних інтересів. Реалізація цих завдань потребує системного підходу, заснованого на принципах відкритості, прозорості та участі громадськості.

Аналіз сучасних тенденцій розвитку інформаційного суспільства свідчить про необхідність подальшого вдосконалення державної інформаційної політики в Україні. Незважаючи на досягнуті результати, існують певні проблеми, пов'язані з недостатнім фінансуванням, відсутністю єдиної стратегії розвитку та недостатнім рівнем цифрової грамотності населення. Для вирішення цих проблем необхідно розробити комплексну державну програму, яка передбачатиме збільшення фінансування, впровадження сучасних технологій, підвищення кваліфікації державних службовців та залучення громадськості до процесу прийняття рішень. Реалізація такої програми дозволить Україні не тільки укріпити свою позицію на міжнародній арені, але й забезпечити якісно новий рівень життя для своїх громадян.

Література:

1. Токар О. Державна інформаційна політика: проблеми визначення концепту / О. Токар // Політичний менеджер. – 2009. – № 5. – С.131–141.

2. Іванченко Ю.М. Сутність, головні напрями та способи державної інформаційної політики в Україні / Ю.М. Іванченко // Державне управління: теорія та практика. – 2005. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej2/>

3. Березовська І.Р. Державна інформаційна політика України та основні напрями її вдосконалення / І.Р. Березовська, Д.М. Русак // Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки». – 2014. – № 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/issue/view/132

4. Беляков К. І. Інформатизація в Україні: проблеми організаційного, правового та наукового забезпечення: моногр. / К. І. Беляков. – К.: КВІЦ, 2008. – 576 с

5. Кохановська О. В. Правове регулювання у сфері інформаційних відносин: моногр. / О. В. Кохановська. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2001. – 212 с

6. Пахнін М.Л. Принципи, завдання та інструменти державної інформаційної політики України в сучасних умовах / М.Л. Пахнін // Теорія та практика державного управління. – Вип. 3(46). – С.9.

Потапенко М.О.,
студентка 214_СПРБ_2023 н/г ННІ № 3 НАВС,
Волох О.К.,
к.ю.н., доцент кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Метою роботи є дослідити основні принципи адміністративного процесу в Україні, визначити їх роль і значення у забезпеченні прав та свобод громадян, юридичних осіб і держави. Окремо проаналізувати юридичні підходи до визначення сутності адміністративного процесу та особливості його реалізації, а також порівняти адміністративний процес з іншими видами юридичного процесу.

Актуальність теми обумовлена необхідністю глибшого розуміння принципів адміністративного процесу, оскільки ці принципи є основою для забезпечення справедливого розгляду адміністративних справ в Україні.

Адміністративний процес, саме процес, а не адміністративне процесуальне право — це вид юри-дичного процесу, який регламентує порядок і умови визнання та забезпечення реалізації прав, обов'язків, свобод та інтересів гро-мадян, юридичних осіб і держави, їх захисту, розгляду і вирішення конкретних справ у публічній сфері органами владних повнова-жень, їх посадовими

особами та адміністративними судами від-повідно до чинного законодавства.

Принципи адміністративного процесу є частиною загальноправових принципів, що формують відповідну систему. Ця система є основою для адміністративного процесу.

Принцип верховенства права передбачає, що органи публічної виконавчої влади розглядають право як найвищу цінність, що забезпечує права і свободи людини та громадянина.

Принцип законності в сучасному праві є похідним від принципу верховенства права і не має йому суперечити. Ідея верховенства закону є фундаментом принципу законності, основою правової держави та діяльності її органів.

Принцип гуманізму полягає в повазі до гідності і прав людини. Цей принцип поширюється на правозастосування та адміністративний процес, де найбільш яскраво проявляється у відносинах особи та держави.

Принцип правової рівності закріплений у кількох статтях Конституції України. Зокрема, ст. 24 Конституції України визначає рівність конституційних прав і свобод громадян незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак. Рівність громадян перед законом і судом закріплена в ст. 129 Конституції України, де зазначено, що однією з основних засад судочинства є рівність усіх учасників процесу перед законом і судом, незалежно від їх походження, соціального і майнового стану, расової та іншої належності, статі, освіти, мови, релігійних переконань та інших обставин.

Принцип об'єктивної істини передбачає вимогу правильно і повно відображати фактичні обставини справи у відповідних процесуальних документах, щоб рішення в адміністративній справі ґрунтувалося лише на фактах.

Принцип публічності (офіційності) означає, що провадження у справах, які порушують публічний порядок, регулює один із публічних (офіційних) видів відповідальності і

передбачає державне забезпечення. Провадження здійснюється від імені держави, а суб'єктами є уповноважені органи.

До інших принципів належать:

- стадійність;
- усність та безпосередність;
- диспозитивність;
- швидкість і економічність;
- провадження державною мовою;
- відповідальність посадових осіб.

Основоположні засади відображають якісні особливості та специфічні властивості адміністративного судочинства, закріплені в нормах права. Вони спрямовані на захист прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Дотримання зазначених принципів має слугувати правам і свободам людини та громадянина, а саме: доступності до адміністративного провадження; праву приватних осіб «бути почутим» (на подачу доказів у справі, на отримання обґрунтованої відповіді); праву приватних осіб на представництво та правову допомогу у відносинах з адміністрацією; часовим обмеженням розгляду адміністративних справ; обов'язку публічної установи повідомити про ухвалення та зміст адміністративного акта і способи його оскарження. Зазначений перелік принципів не є вичерпним, адже стосується лише зовнішніх відносин, які складаються між приватними особами та публічними інституціями, меншою мірою законодавство звертає увагу на регулювання внутрішньої організації функціонування публічних інституцій.

Література:

1. Поняття та особливості адміністративного процесу
URL:<https://studies.in.ua/admnstrativne-procesualne-pravo-ukrainu/1972-sutnst-admnstrativnogo-procesu-ta-yogo-zmst.html> дата звернення: 07.11.2024

2. Адміністративний процес України : підручник / за заг. ред. Д.І. Йосифовича. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 500 с С. 100-107

URL:https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4843/1/AdminProces_20-01-2021.pdf дата звернення: 07.11.2024

3. Принципи адміністративного права
URL:<https://www.ssaals.com.ua/pravo/pryntsyvy-administratyvnoho-prava/1517/> дата звернення: 07.11.2024

4. БОНДАРЧУК С.А. ПРИНЦИП РІВНОСТІ УЧАСНИКІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ С. 152-153
URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0db1414f-32fc-43e2-a948-2a8bbbbb3dc/content> дата звернення: 07.11.2024

Спицина К.С.,

здобувач вищої освіти магістр
за спеціальністю «Правоохоронна діяльність»
студент 2 КМПД-1 курсу групи 2 ННІЗДН НАВС

Доценко О.С.,

д.ю.н., професор, професор кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС

ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ І УПРАВЛІННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Забезпечення оборони України є однією з найважливіших функцій держави, що визначає її суверенітет, територіальну цілісність та безпеку громадян. Діяльність органів державної влади та управління у сфері оборони регулюється комплексом правових норм, що містяться в Конституції України, законах, підзаконних актах, а також міжнародних договорах. На мою думку, оборона держави під час війни — це не лише питання військової стратегії,

але й ефективного державного управління. В умовах війни адміністративний процес відіграє ключову роль у координації ресурсів, забезпеченні функціонування державних інституцій, підтримці громадян та забезпеченні порядку. Успішна оборона залежить від швидкості прийняття рішень, ефективної роботи органів державної влади та їхньої взаємодії з армією, громадянами й міжнародними партнерами.

Основним законом, що визначає загальні принципи функціонування держави у сфері оборони є Конституція України, де, згідно зі статтею 17, захист суверенітету та територіальної цілісності України є найважливішою функцією держави. Також зазначено, що Збройні Сили України та інші військові формування не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян.

У часи війни особливо важливо додержуватись низки заходів для успішної оборони країни. Вони можуть залежати, як і від потенціалу самої країни, так і від її географічного положення та наявних ресурсів. Зокрема, хоча виділити наступні заходи:

– Мобілізація – масове залучення громадян до Збройних Сил України та територіальної оборони [1]. Порядок визначення поняття та проведення мобілізації в Україні регулюється такими законодавчими актами, як: Закон «Про Збройні Сили України» [2]; Закон «Про оборону України» [3], та «Про правовий режим воєнного стану» [4]. Наведені вище Закони також визначають правові основи організації оборони, повноваження державних органів, військових формувань і громадян; регулюють діяльність та структуру ЗСУ, їхнє завдання та підпорядкування; а також встановлюють особливий режим у період воєнного стану та визначають повноваження органів державної влади у період війни.

– Матеріально-технічне забезпечення – постачання сучасного озброєння, техніки та амуніції як за рахунок внутрішнього виробництва, так і міжнародної допомоги.

– Кібербезпека – захист інформаційного простору та протидія ворожим кібератакам [5].

– Партизанський рух і територіальна оборона – активне залучення цивільного населення до захисту населених пунктів.

– Співпраця з міжнародними партнерами – військова допомога від НАТО, ЄС та інших союзників, навчання військовослужбовців та обмін розвідувальними даними [6].

Адміністративне право та процес відіграють ключову роль у забезпеченні оборони України, оскільки саме вони встановлюють правові механізми управління, контролю та координації дій органів влади у сфері оборони. Адміністративне право регулює діяльність державних установ, що відповідають за мобілізацію, оборонне планування, забезпечення громадського порядку та реалізацію надзвичайних заходів у період воєнного стану. Важливим аспектом є також адміністративні процедури ухвалення рішень у кризових ситуаціях, зокрема запровадження воєнного стану та проведення спеціальних заходів оборонного характеру.

Адміністративне управління оборонною сферою України базується на чітко визначених механізмах державного регулювання та координації між різними гілками влади. Основні адміністративні засади включають:

- Планування та стратегічне управління – розробка та ухвалення стратегічних документів, таких як Воєнна доктрина, Стратегія національної безпеки, Державна програма розвитку Збройних Сил України.

- Мобілізаційна політика – організація загальної та часткової мобілізації відповідно до поточних загроз національній безпеці [6].

- Контроль та нагляд – здійснення парламентського та президентського контролю за виконанням оборонних завдань, аудит ресурсів та перевірка ефективності оборонної політики.

- Розвиток оборонно-промислового комплексу – стимулювання виробництва сучасної зброї та військової техніки, розвиток співпраці з міжнародними партнерами.

Запровадження воєнного стану дозволяє прискорити ухвалення рішень через зменшення бюрократичних перепон, що забезпечує швидке реагування на загрози [7].

Також, враховуючи важливість людського потенціалу, не дивлячись на інформаційне століття, саме мобілізація є однією з найважливіших складових оборони держави, і вона значною мірою

залежить від адміністративного процесу. Успішне проведення мобілізації потребує налагодженого обліку військовозобов'язаних, прозорих і зрозумілих процедур призову та належного функціонування військкоматів. Електронізація процесів, як-от система «Оберіг» в Україні, дозволяє зробити мобілізаційний процес ефективнішим і мінімізувати корупційні ризики [8].

Адміністративний процес відіграє центральну роль у постачанні військових ресурсів, зокрема зброї, техніки, продовольства та медикаментів. Це потребує ефективного функціонування державних закупівель, зокрема через такі платформи, як Prozorro. Прозорість і швидкість закупівель допомагають уникнути затримок у постачанні критично важливих ресурсів для оборони [9].

Успішна оборона залежить від своєчасного укладання угод щодо військової допомоги, участі в міжнародних санкційних механізмах проти агресора та налагодження логістичних ланцюгів для постачання озброєнь і гуманітарної допомоги [10].

З 2022 року триває не просто війна, а інформаційна війна. Законодавче врегулювання медіапростору та протидія ворожим інформаційним операціям є невід'ємною складовою адміністративного процесу в умовах війни [11].

Висновки:

Як ми бачимо, війна вимагає негайного ухвалення управлінських рішень, що передбачає спрощення адміністративних процедур. Зокрема, важливим є механізм оперативного розподілу матеріальних і людських ресурсів, прийняття законів і постанов для регулювання військової та цивільної сфери. Адміністративний процес не менше охоплює ще і дипломатичну роботу та міжнародну співпрацю.

Але, так як сьогодні все ж таки диктує свої правила, то ми повинні враховувати, що оборона держави зараз найбільше вимагає контролю над інформаційним простором. Ефективне державне управління в умовах війни включає боротьбу з дезінформацією, підтримку довіри до органів влади та забезпечення громадян оперативною і достовірною інформацією.

Література:

1. Національна безпека України: правові та організаційні аспекти / Під ред. В. Горбуліна. – Київ: НІСД, 2020.
2. Закон України "Про оборону України" – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>
3. Закон України "Про Збройні Сили України" – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>
4. Закон України "Про правовий режим воєнного стану" <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
5. Монографія "Оборонна політика України: виклики та перспективи" / Ю. В. Бондаренко. – Харків: Право, 2021.
6. Підручник "Державне управління у сфері оборони України" / О. М. Мироненко. – Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2019.
7. Заблоцький В. А. Адміністративне право України, 2020.
8. Петренко О. І. Організація державного управління в умовах надзвичайних ситуацій*, 2019.
9. Гриценко А. А. Економічна безпека держави: стратегічні аспекти, 2021.
10. Семенов І. П. Інформаційна безпека в умовах гібридної війни. 2020.
11. Коваленко В. Ю. Геополітичні виклики сучасної безпеки держави. 2022.

Наукове видання

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ**

Збірник тез доповідей науково-практичного семінару

голова редакційної колегії: І. Д. Пастух

відповідальний за випуск: О. К. Волох